

บทเรียน การดำเนินงาน โครงการ บ้านพอเพียงชนบท ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประจำปี 2561

โดย
บัวพันธ์ พรหมพิทักษ์
อนุวัฒน์ พลทิพย์
กฤษฎา ปัจจุบัน
โสภิตา เสนาดี

ศูนย์ประชาสังคมและการจัดการองค์กรเอกชน
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ศปส.)
ร่วมกับ คณะทำงานติดตามการดำเนินงานและการจัดการความรู้
บ้านพอเพียงชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สนับสนุนโดย
สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
(สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)
กันยายน 2561

บทเรียนการดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ประจำปี 2561

โดย

บัวพันธ์ พรหมพักพิง
อนุวัฒน์ พลทิพย์
กฤษฎา บึงจำเริญ
โสภิตา เสนาดี

ศูนย์ประชาสังคมและการจัดการองค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ (ศปส.)
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ร่วมกับ คณะทำงานติดตามการดำเนินงานและการจัดการความรู้
บ้านพอเพียงชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สนับสนุนโดย
สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
(สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)
กันยายน 2561

โครงการบ้านพอเพียงชนบทเป็นโครงการที่ได้รับการอุดหนุนจากรัฐบาลผ่านกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลัก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงและพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยในชนบทที่มีสภาพบ้านเรือนไม่มั่นคงถาวร ไม่ทนทาน ขาดทรุดโทรมและไม่ได้รับการปรับปรุงซ่อมแซมหรือแก้ไขเท่าที่ควร รวมทั้งสภาพปัญหาอื่น ๆ ที่พบในชนบท อาทิ ครัวเรือนยากจน ผู้พิการ ผู้สูงอายุ ครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนหลายคนทำให้สภาพความเป็นอยู่แออัดหรือสภาวะยากลำบาก เป็นต้น

คณะทำงานติดตามการดำเนินงานและการจัดการความรู้บ้านพอเพียงชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) มอบหมายให้ศูนย์ประชาสังคมและการจัดการองค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ (ศปส.) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นคณะทำงานวิชาการเพื่อถอดบทเรียนบ้านพอเพียงชนบท ประจำปี 2561 ในพื้นที่ 5 จังหวัด 10 ตำบล ประกอบด้วย 1) จังหวัดบึงกาฬ ได้แก่ ตำบลเซกาและตำบลบึงโขงหลง 2) จังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ ตำบลเมืองฝ้ายและตำบลหนองตะครอง 3) จังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ ตำบลหนองปลิงและตำบลห้วยเตย 4) จังหวัดยโสธร ได้แก่ ตำบลหนองคูและตำบลสามแยก และ 5) จังหวัดเลย ได้แก่ ตำบลน้ำสวยและตำบลโนนป่าซาง และนำเสนอองค์ความรู้ในแบบ “เรื่องเล่า” (Story telling) เพื่อให้สามารถเข้าถึงผู้อ่านและช่วยสร้างความเข้าใจได้ง่ายขึ้น

รายงานการถอดบทเรียนเล่มนี้จึงประกอบด้วยเนื้อหาสำคัญ ได้แก่ สถานการณ์ภาพรวมเรื่องที่อยู่อาศัยของตำบลเป้าหมาย กระบวนการและวิธีการดำเนินงาน กลไกการทำงานและการประสานความร่วมมือ ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของงาน ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงาน และข้อเสนอแนะต่อทิศทางการดำเนินงานในอนาคต ซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์สำหรับการได้บทวนการดำเนินงานของพื้นที่ ขณะเดียวกันอาจเป็นประโยชน์สำหรับการปรับปรุงและขยายผลในเชิงพื้นที่อื่นๆ ทีมวิชาการขอขอบคุณคณะทำงานขบวนองค์กรชุมชนทั้ง 5 จังหวัด และสภาองค์กรชุมชนทั้ง 10 ตำบล รวมทั้งแกนนำตำบล ผู้นำชุมชน ตัวแทนครัวเรือนผู้รับประโยชน์สำหรับการให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลในครั้งนี้ ตลอดจนสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ที่ได้ให้โอกาสทีมวิชาการได้ทำงานร่วมกับพื้นที่ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานถอดบทเรียนเล่มนี้จะมีประโยชน์ต่อการทำงานในระยะต่อไปไม่มากก็น้อย

บัวพันธ์ พรหมพักพิง และคณะ

กันยายน 2561

บทสรุปผู้บริหาร

โครงการบ้านพอเพียงชนบท เป็นการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่อยู่อาศัย 10 ปี (พ.ศ. 2559 – 2568) ของรัฐบาล เป็นแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยในชนบท เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีข้อจำกัดเรื่องรายได้ที่ไม่เพียงพอต่อการยังชีพและเพื่อให้การช่วยเหลือด้านการปรับปรุงซ่อมแซมบ้านเรือนที่อยู่อาศัยที่มีการก่อสร้างจากวัสดุที่ได้ตามธรรมชาติ จึงมีสภาพที่ไม่มั่นคงถาวร ประกอบกับอายุของตัวบ้านที่ยาวนาน ส่งผลให้สภาพบ้านในปัจจุบันชำรุดทรุดโทรมและไม่ได้รับการปรับปรุงซ่อมแซมหรือแก้ไขเท่าที่ควร โครงการบ้านพอเพียงชนบทจึงมุ่งค้นหากลุ่มเป้าหมายที่มีลักษณะตรงกับสภาพปัญหาดังกล่าว ได้แก่ ครีวเรือนของผู้ยากจน ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส ผู้ที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงไร้ผู้ดูแล ครีวเรือนชายขอบหรือครีวเรือนที่มีจำนวนสมาชิกอาศัยอยู่หลายคนในครอบครัว ที่ประสบปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย บ้านทรุดโทรม แออัด สภาพบ้านไม่มีความมั่นคงถาวร และเป็นพื้นที่ประสบภัยพิบัติเกิดความเสียหาย โดยอาศัยกระบวนการทำงานแบบบูรณาการและมีส่วนร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ ดำเนินการร่วมกัน ยุทธศาสตร์นี้ได้กำหนดให้มีการดำเนินงานในทั่วประเทศ และมอบหมายภารกิจให้กับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือพอช. เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลัก

เพื่อให้การดำเนินงานของโครงการฯ มีประสิทธิภาพ ในปี 2561 ทาง พอช. (สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) จึงได้กำหนดพื้นที่รูปธรรมต้นแบบสำหรับการถอดบทเรียนเป็นรวบรวมองค์ความรู้ เพื่อหนุนเสริมการพัฒนากระบวนการดำเนินงานโครงการในระยะต่อไป ประกอบด้วย จังหวัด 5 จังหวัด 10 ตำบล คือ 1) จังหวัดบึงกาฬ ได้แก่ ตำบลเซกาและตำบลบึงโขงหลง 2) จังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ ตำบลเมืองฝ้ายและตำบลหนองตะเภา 3) จังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ ตำบลหนองปลิงและตำบลห้วยเตย 4) จังหวัดยโสธร ได้แก่ ตำบลหนองคูและตำบลสามแยก และ 5) จังหวัดเลย ได้แก่ ตำบลน้ำสวยและตำบลโนนป่าขวาง กระบวนการถอดบทเรียนในครั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากทีมวิชาการ ศูนย์ประชาสังคมและการจัดการองค์กรเอกชน สาธารณประโยชน์ (ศปส) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ทำหน้าที่ในการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อรวบรวมและเรียบเรียงบทเรียนการทำงานเพื่อการขยายผล โดยมีขั้นตอนและวิธีการการทำงานใน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับแกนนำขบวนองค์กรชุมชนระดับจังหวัดทั้ง 5 จังหวัด 2) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus group discussion) ร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้องกับโครงการฯ และตัวแทนครีวเรือนผู้รับประโยชน์ โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการสนทนากลุ่มย่อยจำนวนเฉลี่ย 15 คนต่อตำบล ประกอบด้วย แกนนำตำบล จำนวน 5 คน และตัวแทนครีวเรือนผู้รับประโยชน์ จำนวน 10 คน และ 3) การลงพื้นที่เยี่ยมบ้านและสัมภาษณ์เชิงลึกตัวแทนครีวเรือนผู้รับประโยชน์ จำนวน 2-4 ครีวเรือนต่อตำบล เพื่อให้ทราบถึงสภาพความเป็นอยู่ของครีวเรือนหลังจากได้รับการปรับปรุง ซ่อม/สร้างบ้านจากโครงการฯ ตลอดจนเพื่อสังเกตการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรมที่เกิดขึ้นกับครีวเรือนเมื่อเปรียบเทียบกับสภาพก่อนและหลังจากการดำเนินงานโครงการฯ ซึ่งจากการทำงานของทีมวิชาการได้รวบรวมและเรียบเรียงบทเรียนและองค์ความรู้ในลักษณะเรื่องเล่าอย่างง่าย (Story Telling) เพื่อให้เข้าถึงผู้อ่านและเกิดความเข้าใจของผู้อ่านในช่องทางสาธารณะต่างๆ ได้ง่ายมากขึ้น

สถานการณ์ด้านที่อยู่อาศัยของครัวเรือนในภาพรวมทั้ง 5 จังหวัด พบว่า ครัวเรือนที่เป่าหมายมีปัญหาเรื่องที่ดินที่ตั้งของครัวเรือน คือปัญหาการไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดิน บางส่วนเป็นพื้นที่สาธารณะ พื้นที่ป่าสงวน ส่วนสภาพปัญหาของบ้านเรือนพบว่ามีปัญหาบ้านเรือนทรุดโทรม ไม่มีความมั่นคงถาวร หลังคารั่ว ไม่มีบ้านเป็นของตนเอง ครัวเรือนขยายจึงมีจำนวนสมาชิกอาศัยอยู่ด้วยกันหลายคน หรือสภาพทางกายภาพของบ้านเรือนที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการใช้ชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุหรือผู้พิการ นอกจากนี้ บางครัวเรือนยังประสบปัญหาเรื่องตัวบ้านต่ำกว่าระดับพื้นถนน ทำให้เวลาฝนตกน้ำท่วมขังบริเวณใต้ถุนบ้าน ไม่สามารถใช้ประโยชน์ในการทำกิจกรรมเช่นครัวเรือนอื่นได้

ผลการศึกษาพบว่า โครงการบ้านพอเพียงชนบท (ภาคอีสาน) ได้เข้ามามีบทบาทเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยของครัวเรือนผู้เดือดร้อนดังกล่าว โดยมุ่งสร้างและขยายแนวคิดการทำงานแบบ “บูรณาการ” การทำงานร่วมกันขององค์กรภาคีภายในชุมชนท้องถิ่น มีสภาองค์กรชุมชนตำบลทำหน้าที่ในการประสานความร่วมมือกับผู้นำชุมชน ตั้งแต่กระบวนการสร้างความเข้าใจแก่ชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การกำหนดหลักเกณฑ์คัดเลือกครัวเรือนเป่าหมาย การสำรวจข้อมูลครัวเรือนเป่าหมาย การพิจารณาความเดือดร้อนในระดับต่างๆ ตั้งแต่ระดับหมู่บ้านถึงระดับตำบลผ่านมติสภาองค์กรชุมชนตำบล การจัดทำแผนเพื่อเสนอโครงการ การวางแผนการซ่อม/สร้าง การจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์เพื่อการซ่อมสร้างให้กับครัวเรือนผู้รับประโยชน์ ในพื้นที่ทั้ง 5 จังหวัด มีความร่วมมือในการทำงานทั้งภายในชุมชนท้องถิ่นที่ชัดเจน และนอกจากนั้นยังได้รับการสนับสนุนจากแรงงานของชาวบ้าน ญาติพี่น้องของครัวเรือนผู้รับประโยชน์ หรือผู้นำชุมชนที่มีบทบาท และด้านสวัสดิการอื่นๆ

นอกจากนี้ยังพบว่าบางพื้นที่มีการประสานการทำงานเชื่อมโยงกับภาคีภายนอกชุมชนให้เข้ามามีส่วนหนึ่งในการดำเนินโครงการ อาทิ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ทั้งเทศบาลตำบลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล กองทุนสวัสดิการชุมชน/ตำบล กองทุนที่ดินตำบล ส่วนราชการระดับอำเภอ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด ตำรวจ ทหาร นักพัฒนาองค์กรเอกชน (NGOs) รวมทั้งภาคธุรกิจเอกชน บริษัทห้างร้านและสื่อท้องถิ่น ร่วมกันทำงานเพื่อการปรับปรุง ซ่อม สร้าง บ้านเรือนแก่ครัวเรือนผู้รับประโยชน์ที่มีความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยในพื้นที่ และเผยแพร่การทำงานผ่านสื่อสาธารณะต่างๆ ทำให้คนในชุมชนตื่นตัวในการเข้ามามีส่วนหนึ่งของการปรับปรุงซ่อมแซม บ้านเรือนให้กับครัวเรือนผู้เดือดร้อนทั้งในรูปแบบเงินทุน สิ่งของ แรงงาน หรือข้อมูล ความรู้ในด้านเทคนิค สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นโอกาสในการช่วยเหลือครัวเรือนผู้รับประโยชน์ และเป็นโอกาสในการช่วยให้โครงการฯ สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความจำเป็นและความเดือดร้อนของครัวเรือนมากที่สุด รวมไปถึงเป็นโอกาสในการรื้อฟื้นความสัมพันธ์และวัฒนธรรมการเกื้อกูลของคนในชุมชนโดยผ่านกระบวนการทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทให้กลับมาอีกครั้ง

หากวิเคราะห์ปัจจัยที่มีส่วนให้การดำเนินงานของโครงการประสบความสำเร็จและเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในพื้นที่ต้นแบบ สามารถวิเคราะห์ได้อย่างน้อย 3 ประการ ประกอบด้วย

ประการแรก การทำงานบนฐานข้อมูล การทำงานของโครงการฯ ในทุกพื้นที่ทำงานบนฐานของข้อมูล ทั้งข้อมูลครัวเรือนยากจน ผู้พิการหรือผู้ด้อยโอกาสประเภทต่างๆ การกำหนดหลักเกณฑ์การคัดเลือกครัวเรือนผู้รับประโยชน์ การวิเคราะห์ปัญหา ความจำเป็นและความเดือดร้อนของครัวเรือน มีการระดม

ประสานงานข้อมูลและการบูรณาการข้อมูล โดยตั้งต้นจากข้อมูลที่มีของสภาองค์กรชุมชนตำบล และพิจารณา ร่วมกับข้อมูลภาคส่วนอื่นๆ ที่มีการรวบรวมไว้ อาทิ ฐานข้อมูลจากกองทุนสวัสดิการตำบล กองทุนที่ดินตำบล ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ เป็นต้น เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและประกอบการระบุหรือพิจารณา กลุ่มเป้าหมายอย่างถูกต้อง น่าเชื่อถือ และมีประสิทธิภาพระดับต่อไป

ประการที่สอง งบประมาณสนับสนุน การสนับสนุนงบประมาณช่วยเหลือครัวเรือนผู้รับประโยชน์ จากรัฐบาลผ่าน พอช. เป็นจุดเริ่มต้นของการทำงานในเชิงบูรณาการของภาคีในชุมชนท้องถิ่นร่วมกัน เป็นการ จุดประกายตั้งต้นความต้องการในการมี “บ้าน” ที่ดีขึ้นของสมาชิกในครัวเรือน จึงเป็นแรงผลักดันเสริม ให้ครัวเรือนทำงานหนักมากขึ้นเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น และอดออมเพื่อให้มีเงินทุนสำหรับสมทบการจัดซื้อ วัสดุเพื่อการปรับปรุงซ่อมสร้างบ้านเรือนของตนเองร่วมกับงบประมาณของโครงการฯ

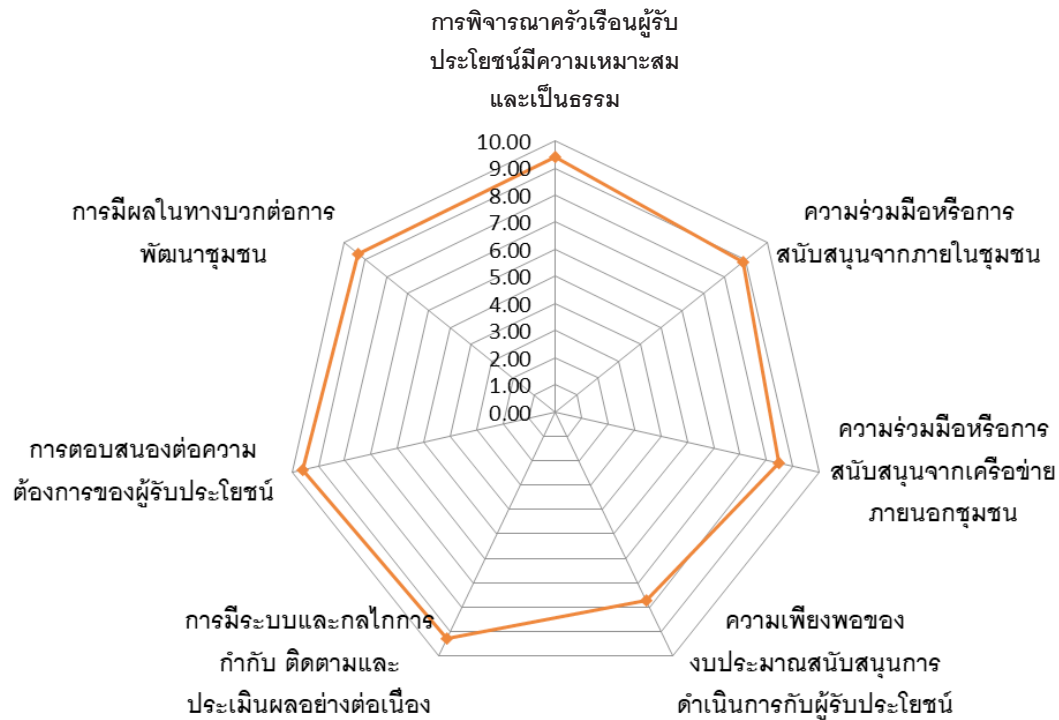
ประการที่สาม ความร่วมมือของภาคีภายในชุมชนและเครือข่าย การดำเนินงานของโครงการฯ มีภาคีในชุมชนอย่างผู้นำชุมชนและชาวบ้าน หรือภาคท้องถิ่น และภาคีภายนอกข้างต้นเข้าร่วมในกระบวนการ ในลักษณะพหุภาคีที่หลากหลาย การเข้ามามีส่วนหนึ่งทั้งภาคีภาครัฐ/ส่วนราชการในระดับท้องถิ่นหรือ ระดับจังหวัด ภาคีภาคเอกชน สื่อ นักวิชาการ นักพัฒนา ซึ่งมีส่วนในการสนับสนุนทั้งข้อมูล กำลังคนและ งบประมาณบางส่วนในการทำงานร่วมกับโครงการฯ

จะเห็นได้ว่าปัจจัยจากการทำงานของโครงการดังกล่าวส่งผลทำให้เกิดการทำงานที่เป็นระบบ ประกอบด้วย “ฐานข้อมูล งบประมาณ ความร่วมมือ และเครือข่าย” ที่เป็นพลังผลักดันให้การทำงานบรรลุ เป้าหมายและสอดคล้องกับความเดือดร้อนของครัวเรือนผู้รับประโยชน์ในพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรม

นอกจากนี้ บทเรียนจากการทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทให้ประสบความสำเร็จส่วนหนึ่งเกิด จากการบูรณาการร่วมกับกลุ่ม/กองทุนที่มีเป้าหมายเพื่อการช่วยเหลือครัวเรือนสมาชิกและเพื่อการพัฒนา ชุมชนร่วมด้วย อาทิ กรณีกองทุนที่ดินตำบล ในจังหวัดมหาสารคาม มีการให้สมาชิกของครัวเรือนผู้รับ ประโยชน์ได้กู้ยืมเงินเพื่อการปรับปรุงซ่อมแซมบ้านเรือน โดยมีเงื่อนไขว่าต้องนำส่งคืนเงินกู้ยืมแก่กองทุน ร้อยละ 40 ซึ่งต้องมีการสมทบเงินเข้ากองทุนที่ดิน เพื่อช่วยสร้างค่านิยมแก่ครัวเรือนในมิติที่ไม่ได้เป็นเพียง ผู้รอรับประโยชน์เพียงฝ่ายเดียว แต่มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อบ้านของตนเองและต่อส่วนรวม (กองทุน) ร่วมด้วย ส่วนอีกร้อยละ 60 ถือว่าเป็นเงินสนับสนุนช่วยเหลือครัวเรือนโดยผ่านกองทุนที่ดินตำบล ซึ่งสะท้อน เรื่องการบริหารจัดการการเงินแบบบูรณาการของท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การทำงานที่อาศัย หลักการประสานงานและสื่อสารอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอช่วยเพิ่มประสพการณ์ในการทำงานของ “คนทำงาน พัฒนารุ่นใหม่” ให้รับรู้ เข้าใจและร่วมขับเคลื่อนร่วมกันมีทิศทาง

เมื่อประเมินความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stake holder) ของโครงการในพื้นที่ในประเด็นต่างๆ อาทิ หลักเกณฑ์และกระบวนการคัดเลือกครัวเรือนผู้รับประโยชน์ ความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกชุมชน ความเพียงพอของงบประมาณต่อครัวเรือน ระบบและกลไกการทำงานที่ต่อเนื่องและสม่ำเสมอ และผลต่อการ พัฒนาชุมชนในด้านอื่นๆ พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียประเมิน 3 เรื่องแรกที่โครงการเป็นความพึงพอใจสูงสุดจาก มากไปหาน้อย ได้แก่ 1) โครงการบ้านพอเพียงชนบทเป็นโครงการที่ช่วยเหลือผู้เดือดร้อน ได้จริงอย่างเป็น รูปธรรมในชุมชน โดยเฉพาะเรื่องการช่วยเหลือที่เข้าถึงและสอดคล้องกับความจำเป็นของครัวเรือนผู้เดือดร้อน

มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 95.9 รองลงมา คือ หลักเกณฑ์และกระบวนการพิจารณา/คัดเลือกผู้ได้รับประโยชน์ มีความเหมาะสมและเป็นธรรม คิดเป็นร้อยละ 94.0 และลำดับสุดท้าย คือ โครงการนี้มีผลในทางบวกต่อการพัฒนาชุมชน อาทิ การสร้างความร่วมมือ ความสามัคคี การแบ่งปัน การเกื้อกูลระหว่างคนในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 93.4 รายละเอียดดังแสดงในแผนภาพผลการประเมินความพึงพอใจจากการดำเนินงานโครงการฯ ดังนี้

แผนภาพความพึงพอใจภาพรวมการดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท

ผลการประเมินข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าโครงการฯ บรรลุเป้าหมายทั้งในเชิงปริมาณจากสถิติจำนวนครัวเรือนผู้รับประโยชน์ที่สามารถดำเนินการให้เกิดขึ้นได้จริงอย่างเป็นรูปธรรมใน 5 จังหวัดกว่า 147 ครัวเรือน และความสำเร็จจากความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stake holder) ของโครงการฯ ในเชิงคุณภาพข้างต้นร่วมด้วย อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานยังมีข้อจำกัดที่สำคัญต่อการดำเนินงาน อาทิ ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการฯ ของคนในพื้นที่ เช่น แนวคิดของโครงการฯ การคัดเลือกครัวเรือนผู้รับประโยชน์ ลักษณะการรับประโยชน์ เป็นต้น ซึ่งมีความจำเป็นอย่างมากที่ต้องสร้างความเข้าใจก่อนการดำเนินงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดการทำงานที่ราบรื่น ความเข้าใจและการปฏิบัติงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สำหรับด้านงบประมาณ ถึงแม้ว่าทางพื้นที่จะสะท้อนเรื่องงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดและไม่เพียงพอ แต่ก็ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อการทำงานมากนัก เนื่องจากหลายพื้นที่เข้าใจแนวคิดและเป้าหมายของโครงการบ้านพอเพียงชนบท ที่มุ่งเน้นการปรับปรุงซ่อมแซมมากกว่าการก่อสร้างบ้านหลังใหม่ และเน้นการสร้างการทำงานที่ประสานเชื่อมโยงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เข้ามาทำงานและเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

เพื่อให้การขยายผลและการปฏิบัติงานในระยะต่อไปประสบความสำเร็จมากขึ้น พื้นที่จึงมี ข้อเสนอแนะจากบทเรียนการดำเนินงานโครงการฯ ดังนี้ 1) ควรผลักดันให้เรือนจำพ่วงเพียงชนบทเป็น “วาระร่วม” ของภาคีการพัฒนาในท้องถิ่น อาทิ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) บริษัทห้างร้านในจังหวัด เข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะการบูรณาการงบประมาณหรือสนับสนุน/ช่วยเหลือในการทำโครงการบ้านพ่วงเพียงชนบทมากขึ้น 2) ควรพิจารณาการสร้างกลุ่มเครือข่ายของครัวเรือนผู้รับประโยชน์ให้เกิดเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้เพื่อที่จะเข้ามาร่วมเป็นแกนนำในการแบ่งปันความรู้บทเรียนจากการดำเนินงานโครงการฯ และพัฒนาระบบพี่เลี้ยงหรือพี่ช่วยน้องเพื่อช่วยเหลือครัวเรือนอื่นๆ ที่เดือดร้อนในชุมชนท้องถิ่นต่อไป 3) ควรมีการพิจารณากรอบการจัดสรรโควตาจำนวนครัวเรือนผู้รับประโยชน์ตามขนาดของพื้นที่จังหวัด/ตำบลและความเดือดร้อนเป็นหลัก 4) ควรมีการกำหนดกรอบงบประมาณค่าใช้จ่ายหมวดการบริหารจัดการโครงการฯ ตามความเหมาะสมเพื่อให้การดำเนินงานเกิดความคล่องตัวขึ้น 5) ควรมีการประชาสัมพันธ์รูปธรรมความสำเร็จของโครงการบ้านพ่วงเพียงชนบทผ่านสื่อสาธารณะช่องทางต่าง ๆ เพื่อให้คนในสังคม/สาธารณะเห็นภาพที่เกิดขึ้นจริงในทุกพื้นที่

ในท้ายที่สุด โครงการบ้านพ่วงเพียงชนบท ปี 2561 เป็นโครงการที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม และสามารถนำจุดเด่นของแต่ละพื้นที่ไปทำงานเพื่อการต่อยอดความรู้และขยายผลการทำงานในพื้นที่อื่นในระยะต่อไปได้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของโครงการฯ และของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เกี่ยวกับการพัฒนาที่อยู่อาศัยที่ว่า “สร้างบ้าน สร้างความสุข สร้างความมั่นคง พัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีมียุทธศาสตร์” ร่วมกัน

	หน้า
คำนำ	ก
บทสรุปผู้บริหาร	ข
สารบัญ	ช
บทนำ	1
01 สถานการณ์ภาพรวมจังหวัดบึงกาฬ	5
01 – 1 คีย์แมนแดนเซกา: การสร้างความร่วมมือร่วมใจสู่ความสุข	9
01 – 2 ท้องถิ่นหนุนนำ แคนด้าบลสรรค์สร้าง พอเพียงคำที่บ้านชนบท	14
02 สถานการณ์ภาพรวมจังหวัดบุรีรัมย์	19
02 – 1 ท้องที่สามัคคี ชื่นชีวิที่เมืองฝ้าย	23
02 – 2 หนองตะครอง: กองทุน คืบฝืน พหุความสัมพันธ์	28
03 สถานการณ์ภาพรวมจังหวัดมหาสารคาม	33
03 – 1 ห้วยเตย: เคลื่อนงาน ผ่านฐานพหุภาคี	38
03 – 2 ปลุกสัมพันธ์ บ้านแบ่งสัน ปันส่วนกองทุน	42
04 สถานการณ์ภาพรวมจังหวัดยโสธร	47
04 – 1 ภาศิการพัฒนากับบทบาทการทำงานเชิงหนุนเสริม	52
04 – 2 การทำงานแบบทีมเวิร์ค (Team Work) เป็นกุญแจสู่ความสำเร็จ	57
05 สถานการณ์ภาพรวมจังหวัดเลย	63
05 – 1 ความจำเป็นและความเดือดร้อนของพี่น้องต้องมาก่อน	67
05 – 2 การจัดสรรแก่ทุกครัวเรือนบนพื้นฐานความเป็นธรรม	72

โครงการบ้านพอเพียงชนบทได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลและได้มอบหมายให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ให้ดำเนินการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยในชนบทให้มีความมั่นคงตามแผนงานยุทธศาสตร์การพัฒนาที่อยู่อาศัย โดยมีความเชื่อพื้นฐานว่าการสร้างบ้านจะนำไปสู่ความสุขจากความมั่นคง มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีศักดิ์ศรี ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เมื่อเป็นเช่นนี้การดำเนินงานโครงการฯ จึงมีภาคีที่เกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วนตั้งแต่ระดับจังหวัดจนถึงระดับท้องถิ่นและชุมชน ทั้งในส่วนของบุคคล กลุ่มบุคคล หน่วยงานและองค์กรที่เข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อให้บรรลุซึ่งเป้าหมายข้างต้น

การทำงานของ “ทีมชอบลอด” หรือทีมวิชาการถอดบทเรียนในครั้งนี้เกิดขึ้นจากการประสานความร่วมมือของคณะทำงานติดตามการดำเนินงานและการจัดการความรู้บ้านพอเพียงชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มอบหมายให้คณะทำงานซึ่งสังกัดศูนย์ประชาสังคมและการจัดการองค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ (ศปส.) คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นคณะทำงานวิชาการเพื่อดำเนินการถอดบทเรียนบ้านพอเพียงชนบท ประจำปี 2561 ในพื้นที่ 5 จังหวัด 10 ตำบล ซึ่งเป็นพื้นที่รูปธรรมต้นแบบและรวบรวมองค์ความรู้ในแบบเรื่องเล่า (Story telling) ในส่วนนี้ทีมวิชาการจะขออธิบายกระบวนการและวิธีการดำเนินงานในพื้นที่เพื่อให้ผู้อ่านและผู้เกี่ยวข้องได้เห็นภาพการทำงานพอสังเขป

กระบวนการทำงานของทีมวิชาการได้ประสานความร่วมมือและทำความเข้าใจเบื้องต้นกับผู้ประสานงานพื้นที่รูปธรรมต้นแบบ ซึ่งได้แก่ แกนนำจังหวัดเป้าหมาย 1 คน และแกนนำตำบลเป้าหมายตำบลละ 1 คน รวม 2 คนต่อจังหวัด เพื่อเป็นการอธิบายที่มา วัตถุประสงค์และวิธีการทำงานของทีมวิชาการ รวมทั้งนัดหมายวัน เวลาและสถานที่สำหรับการลงพื้นที่ภาคสนามและระบุคุณสมบัติของผู้ที่จะให้ข้อมูลทั้งในภาพรวมจังหวัดและตำบล โดยกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้เวลาครึ่งวันต่อกลุ่มเป้าหมาย โดยมีวิธีการเก็บข้อมูลใน 3 ลักษณะตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูลและประเด็นคำถามเฉพาะ ได้แก่

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) วิธีการนี้ทีมวิชาการใช้เป็นวิธีการหลักในการสัมภาษณ์กับคณะทำงานและแกนนำชุมชนองค์กรชุมชนจังหวัดทั้ง 5 จังหวัด ซึ่งการสัมภาษณ์มีทั้งลักษณะแบบเดี่ยวและการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม 3-5 คน โดยกระบวนการสัมภาษณ์ใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมงต่อจังหวัด และมีประเด็นคำถามเฉพาะซึ่งเป็นภาพรวมการดำเนินงานในระดับจังหวัด ได้แก่ สถานการณ์ปัญหาในพื้นที่ด้านที่อยู่อาศัยและบริบททางสังคม บทบาทและภารกิจของชุมชนองค์กรชุมชนจังหวัดที่มีต่อโครงการ การสนับสนุนและหนุนเสริมพื้นที่เป้าหมาย ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการฯ ในพื้นที่และอุปสรรคของการทำงาน แผนการทำงานและข้อเสนอแนะต่อทิศทางการดำเนินงานโครงการฯ ในระยะต่อไป

2. การสนทนากลุ่มย่อย (Focus group discussion) การสนทนากลุ่มเป็นวิธีการที่ดำเนินการแบบวงกลมในพื้นที่ยุทธศาสตร์เป้าหมายที่มีความผ่อนคลายและมีความสะดวกใจที่จะเล่าข้อมูลให้ทีมวิชาการฟัง วิธีการนี้ได้ดำเนินการร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้องกับโครงการฯ และตัวแทนครัวเรือนผู้รับประโยชน์ โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการสนทนากลุ่มย่อยจำนวนเฉลี่ย 15 คนต่อตำบล ประกอบด้วย แกนนำตำบลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการฯ จำนวน 5 คน และตัวแทนครัวเรือนผู้รับประโยชน์ จำนวน 10 คน ประเด็นการสนทนากลุ่มประกอบด้วย สถานการณ์ภาพรวมเรื่องที่อยู่อาศัยของตำบลเป้าหมาย กระบวนการและวิธีการดำเนินงานกลไกการทำงานและการประสานความร่วมมือภาคีการพัฒนา ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจำแนกรายบุคคล การวิเคราะห์ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของงาน ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงาน และข้อเสนอแนะต่อทิศทางการดำเนินงานในอนาคต โดยกระบวนการสัมภาษณ์ใช้เวลาประมาณ 2.5 ชั่วโมงต่อตำบล อย่างไรก็ตาม กระบวนการสนทนากลุ่มได้รับความร่วมมือจากการประสานงานของแกนนำตำบลและมีผู้สนใจที่เข้าร่วมในกระบวนการมากกว่าที่ทีมวิชาการได้ออกแบบไว้ในเบื้องต้น รายละเอียดจำแนกรายตำบล (เอกสารรายชื่อผู้เข้าร่วมในกระบวนการให้ข้อมูลดังเอกสารแนบท้ายในภาคผนวกท้ายเล่ม) ดังนี้

ตารางแสดงจำนวนผู้เข้าร่วมในกระบวนการให้ข้อมูล จำแนกรายตำบล

กลุ่มจังหวัด	จังหวัด	ตำบล	รวมจำนวน (คน)
บึงสกุ	บึงกาฬ	เซกา	17
		บึงโขงหลง	20
นครชัยบุรินทร์	บุรีรัมย์	เมืองผ้าย	14
		หนองตะครอง	32
ร้อยแก่นสารสินธุ์	มหาสารคาม	ห้วยเตย	15
		หนองปลิง	20
เจริญราชธานีศรีโสธร	ยโสธร	หนองคู	16
		สามแยก	13
วัฒนธรรมภูผาภาษา	เลย	น้ำสวย	21
		โนนป่าซาง	18
รวม			186

3. การประเมินแบบสำรวจความพึงพอใจต่อภาพรวมโครงการฯ ในขั้นตอนนี้จะเกิดขึ้นภายหลังจากการสนทนากลุ่มตามประเด็นที่ต้องการเรียบร้อยแล้ว ทีมวิชาการจะให้ผู้เข้าร่วมทุกคนได้ประเมินผลความพึงพอใจโดยภาพรวมการดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทโดยใช้แบบสำรวจซึ่งมีประเด็นการประเมินจำนวน 7 ข้อ ข้อละ 10 คะแนน คะแนนเต็ม 70 คะแนน ได้แก่ 1) หลักเกณฑ์และกระบวนการพิจารณา/คัดเลือก ผู้ได้รับประโยชน์ มีความเหมาะสมและเป็นธรรม 2) ความร่วมมือหรือการสนับสนุนจากบุคคล/

กลุ่ม/กองทุนภายในชุมชน 3) ความร่วมมือหรือการสนับสนุนจากเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง (อาทิ สภาองค์กรชุมชน, กองทุนสวัสดิการชุมชน, ทรัพยากรที่ดินชนบท, อปท.) 4) ความเพียงพอของงบประมาณสนับสนุนการดำเนินการกับผู้รับประโยชน์ 5) การทำงานโครงการฯ มีระบบและกลไกการกำกับ/ติดตามและประเมินการดำเนินงานโครงการฯ อย่างต่อเนื่อง/สม่ำเสมอ 6) โครงการนี้ตอบสนองความต้องการของผู้รับประโยชน์ และ 7) โครงการนี้มีผลในทางบวกต่อการพัฒนาชุมชน ในกระบวนการนี้ทีมวิชาการจะสอบถามความเข้าใจในวิธีการและความสามารถในการอ่านและเขียนของผู้ให้ข้อมูล หากไม่ประสงค์ในการให้ข้อมูลหรือไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ ทีมวิชาการจะไม่มีการบังคับหรือจะช่วยในการอ่านและทำไปทีละข้อพร้อมๆ กัน โดยใช้เวลาในการลงมือทำและประมวลผลพร้อมสรุปให้ผู้เข้าร่วมฟังร่วมกันประมาณ 30 นาที

4. การลงพื้นที่เยี่ยมบ้านและสัมภาษณ์เชิงลึกตัวแทนครัวเรือนผู้รับประโยชน์ จำนวน 2-4 ครัวเรือนต่อตำบล เพื่อให้ทราบถึงสภาพความเป็นอยู่ของครัวเรือนหลังจากได้รับการปรับปรุง ซ่อม/สร้างบ้านจากโครงการฯ การสัมภาษณ์พูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ ตลอดจนเพื่อสังเกตการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรมที่เกิดขึ้นกับครัวเรือนเมื่อเปรียบเทียบกับสภาพก่อนและหลังจากการดำเนินงานโครงการฯ โดยใช้เวลาในขั้นตอนนี้ประมาณ 10-15 นาทีต่อครัวเรือน

ในเนื้อหาที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ทีมวิชาการได้แบ่งออกเป็น 5 ส่วนตามจังหวัดรูปแบบ ซึ่งในแต่ละส่วนจะได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วนย่อย ได้แก่ *ส่วนแรก* จะกล่าวถึงสถานการณ์ภาพรวมของจังหวัดรูปแบบ ซึ่งมาจากการสัมภาษณ์คณะทำงานขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดเป็นหลัก และ *ส่วนที่สอง* จะได้นำเสนอบทเรียนการดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทในพื้นที่ตำบลต้นแบบ ซึ่งมาจากการสนทนากลุ่มและการลงพื้นที่เยี่ยมบ้านและสัมภาษณ์เชิงลึกตัวแทนครัวเรือนผู้รับประโยชน์ ตามประเด็นดังกล่าวข้างต้น ซึ่งจะได้กล่าวถึงรายละเอียดในลำดับต่อไป

01

ภาพรวมจังหวัดบึงกาฬ

จังหวัดบึงกาฬเป็นจังหวัดภาคอีสานตอนบนอยู่ติดชายแดนประเทศไทยและ สปป.ลาว พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่า พื้นที่ภูเขาและเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ (Wet land) ในปี พ.ศ. 2547-2548 ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดบึงกาฬมีการทำงานโครงการศึกษาการจัดการที่ดินแนวใหม่ซึ่งเป็นการศึกษาและหาแนวทางการแก้ไขปัญหาพื้นที่ทับซ้อนที่เกิดขึ้นระหว่างชาวบ้านกับพื้นที่ต่าง ๆ และได้ทำงานเรื่อยมาจนถึงราวปี พ.ศ. 2555 มีการจัดการเรื่องที่ดินทำกินซึ่งเริ่มต้นในพื้นที่ 5 ตำบลนาร่อง ซึ่งมีสภาพปัญหาเกี่ยวกับครวเรือนบางส่วนอยู่ในพื้นที่ทับซ้อนกับพื้นที่ป่าสาธารณะ ป่าสงวน ในระยะนั้นการทำงานจะเน้นข้อมูลเกี่ยวกับที่ดินเป็นหลัก การเข้ามาของโครงการบ้านพอเพียงชนบทในปี พ.ศ. 2560 ซึ่งนาร่องในพื้นที่ 7 ตำบลของจังหวัดบึงกาฬที่มีความพร้อมของข้อมูลและพื้นที่โดยหากพิจารณาประสิทธิภาพการทำงานอาจแบ่งระดับศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนตำบลได้อย่างน้อย 3 ระดับ คือ ระดับ A (ระดับดี) ระดับ B (ระดับปานกลาง) และระดับ C (ระดับน้อย) โดยระดับ A จะมีความพร้อมด้านคนทำงาน ข้อมูล ศักยภาพของตำบลหรือชุมชนโดยภาพรวม อาทิ เป็นตำบลที่มีความตั้งใจและสามารถสร้างความร่วมมือกับชุมชนได้ หรือสภาองค์กรชุมชนตำบลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีศักยภาพในการระดมทุนเข้ามาร่วมสมทบในการดำเนินโครงการบ้านพอเพียงได้ เป็นต้น นอกจากนี้พื้นที่เป้าหมายต้องมีสถานการณ์ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยซึ่งครวเรือนประสบปัญหาที่เป็นข้อพิพาทระหว่างชาวบ้านกับภาครัฐอยู่เสมอมา ทำให้คณะทำงานขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดบึงกาฬต้องเข้าไปจัดการและให้ความช่วยเหลือชาวบ้านที่อยู่ในเขตพื้นที่นั้นๆ ดังนั้น พื้นที่ตำบล/ชุมชนในลักษณะนี้จะได้รับการจัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินโครงการบ้านพอเพียงในระยะปีแรก ส่วนพื้นที่อื่นๆ จะได้รับการพิจารณาในปีต่อมา

กระบวนการทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทของจังหวัดบึงกาฬมุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือในพื้นที่โดยผ่านสภาองค์กรชุมชนตำบล กำนันและผู้ใหญ่บ้านในท้องที่เป้าหมาย รวมทั้งกลไกแกนนำตำบลที่ต้องร่วมกันสำรวจข้อมูลครวเรือนผู้เดือดร้อนและประสานข้อมูลพื้นที่มายังจังหวัด ซึ่งก่อนจะดำเนินการโครงการในพื้นที่ ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดได้ดำเนินการจัดทำเวทีเพื่อเตรียมความพร้อมของพื้นที่ สร้างความเข้าใจเป้าหมายและภาพรวมของโครงการบ้านพอเพียงชนบทกว่า 3 ครั้ง อาทิ แนวคิดและวิธีการทำงานของโครงการฯ การบริหารจัดการงบประมาณ การจัดเอกสารประกอบการเบิกจ่าย เป็นต้น หลังจากงบประมาณซึ่งส่งตรงถึงพื้นที่ผ่านระบบบัญชีของสภาองค์กรชุมชนตำบลโดยตรง กระบวนการจัดซื้อวัสดุก่อสร้างในร้านค้าวัสดุที่มีการสำรวจก่อนหน้าก็จะเริ่มต้นขึ้น และดำเนินการซ่อมสร้างในครวเรือนผู้รับประโยชน์ สำหรับกระบวนการซ่อมแซมและสร้างบ้าน ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดได้ใช้แนวคิดที่พยายามมุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือให้คนในชุมชนได้ตระหนักร่วมกันว่า “จะทำอย่างไรให้คนในชุมชนอยู่บ้านอย่างมีศักดิ์ศรีและเคารพความเป็นมนุษย์ของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน” แม้บทบาทการระดมแรงงานเพื่อร่วมมือกันซ่อมสร้างบ้านเป้าหมายอยู่ที่คณะทำงานตำบลและชุมชนเป็นหลัก แต่ในระยะนี้คณะทำงานจังหวัดจะลงพื้นที่เพื่อร่วมสังเกตการณ์การซ่อมสร้างบ้านร่วมด้วย

การดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทในจังหวัดบึงกาฬได้เกิดความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมในพื้นที่ หากวิเคราะห์ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของการทำงานโครงการอาจพบว่ามีอย่างน้อย 3 ประการ *ประการแรก* การสร้างความเข้าใจ และวางเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน ที่มุ่งสู่การมีความสุขของคนในพื้นที่จังหวัดบึงกาฬ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและกระบวนการทำงานของโครงการบ้านพอเพียงชนบท ที่มุ่งเน้นการซ่อมสร้างบ้านของครวเรือนผู้เดือดร้อน ซึ่งช่วยบรรเทาความจำเป็นและความเดือดร้อนของครวเรือนได้ ขณะเดียวกันก็มุ่งการใช้แรงงานจากความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนเป็นหลัก ซึ่งเป็นการดึงพลังและ

วัฒนธรรมการเกื้อกูลดูแลกันและกันของคนในชุมชนขึ้นมา ซึ่งล้วนแต่มีส่วนในการสร้างความสุขให้เกิดขึ้น โดยใช้โครงการบ้านพอเพียงชนบทเป็นฐานการทำงาน *ประการที่สอง* ความสามารถในการระดมภาคีการพัฒนาทั้งจากภายในชุมชนและภายนอกชุมชน อาทิ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดบึงกาฬ (พมจ.) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในพื้นที่เป้าหมาย ที่สนับสนุนบุคลากรเข้าร่วมในการทำงานบางขั้นตอน เช่น การสำรวจความเดือดร้อนหรือการประเมินวัสดุของครัวเรือนผู้รับประโยชน์ เป็นต้น กองกำลังจากค่ายทหาร เข้ามาช่วยเหลือในการซ่อมสร้างบ้าน การบูรณาการการทำงานร่วมกับกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลและกองทุนที่ดินตำบล ความร่วมมือของผู้นำท้องที่ และ *ประการสุดท้าย* การให้ความสำคัญของผู้นำในพื้นที่ตำบล อาทิ ประธานและคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้านหรือสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล/อบต.) ที่ให้ความสำคัญกับการดำเนินโครงการบ้านพอเพียง โดยการเป็นแกนนำหลักในการทำงานและการประสานจัดการในทุกเรื่อง ซึ่งบุคคลหรือองค์กรที่กล่าวมาล้วนมีแนวคิดและภารกิจที่มุ่งช่วยเหลือและบรรเทาความเดือดร้อนของผู้ด้อยโอกาสเป็นพื้นฐาน ทำให้กระบวนการทำงานในเชิงบูรณาการสามารถเกิดขึ้นได้จริง

แม้การดำเนินงานจะมีข้อจำกัดอยู่บ้าง อาทิ ความสามารถในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ต้องเร่งรีบกับเวลาที่จำกัด ความเข้าใจของคนในชุมชนเกี่ยวกับแนวคิด เป้าหมายและวิธีการทำงานของโครงการฯ ศักยภาพและความชำนาญในการจัดการงบประมาณและระบบบัญชีของชุมชน เป็นต้น แต่ข้อจำกัดข้างต้นได้ก่อให้เกิดบทเรียนจากการทำงานหลายประการ อาทิ การเสริมสร้างศักยภาพและหมั่นติดตามกระบวนการทำงานของสภาองค์กรชุมชนตำบลอย่างต่อเนื่องเป็นกระบวนการที่สำคัญ กล่าวคือ บทเรียนจากการทำงานในช่วงปีที่ผ่านมา พบว่า ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดได้ให้อิสระสภาองค์กรชุมชนตำบลในการทำงาน แต่ก็ยังพบว่ามีสภาองค์กรชุมชนบางตำบลที่ยังไม่มีความพร้อมและศักยภาพในการทำงานก็จะทำให้ครัวเรือนผู้เดือดร้อนหลุดจากการช่วยเหลือได้ จึงเป็นเรื่องที่ต้องตระหนักและหนุนเสริมแบบธรรมชาติของพื้นที่ระหว่างขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดและสภาองค์กรชุมชนตำบลอย่างต่อเนื่อง ประการต่อมา การทำงานบนพื้นฐานของข้อมูลช่วยสร้างความมั่นใจให้แก่คนทำงานและแหล่งสนับสนุนงบประมาณ ดังนั้น แผนการทำงานในระยะต่อไปของจังหวัดบึงกาฬ คือ การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อนำไปสู่การเสนอเชิงนโยบายต่อผู้บริหารในหน่วยงานหรือองค์กรการพัฒนาต่างๆ ต่อไป และประการสุดท้าย การซ่อมสร้างบ้านเป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการช่วยเหลือครัวเรือนผู้เดือดร้อนเท่านั้น ซึ่งกระบวนการต่อมาที่ต้องคิดและดำเนินการต่อ คือ การพัฒนาอาชีพของครัวเรือนผู้เดือดร้อนเพื่อให้มีรายได้ในการเลี้ยงดูครอบครัวได้นั่นเอง

ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดบึงกาฬ พบว่า โครงการฯ เกิดประโยชน์ต่อพี่น้องชาวบ้านอย่างเป็นรูปธรรม ผู้รับเกิดความดีใจและเกิดความสุขจากการได้รับ เนื่องจากการสร้างบ้านเป็นเรื่องใหญ่สำหรับคนจน เนื่องจากรายได้ที่ไม่เพียงพอทำให้ไม่สามารถสร้างบ้านให้เสร็จสมบูรณ์ได้ อย่างไรก็ตาม จากการทำงานและบทเรียนที่เกิดขึ้น คณะทำงานขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดบึงกาฬมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางการทำงานในระยะต่อไปและพื้นที่อื่นๆ เพื่อการขยายผล ดังนี้ 1) ควรเตรียมความพร้อมเรื่องข้อมูลสถานการณ์ของจังหวัดและตำบลให้พร้อมอยู่เสมอ เนื่องจากข้อมูลเป็นเรื่องที่มีความจำเป็น และเป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดสรรงบประมาณลงในพื้นที่อย่างเท่าเทียม 2) ควรสร้างความร่วมมือของภาคีการพัฒนาภายในจังหวัดและร่วมกันขับเคลื่อนภารกิจให้บรรลุเป้าหมายของโครงการฯ อย่างเป็นรูปธรรม

คีย์แมนแดนเซกา: การสร้างความ ร่วมไม้ร่วมมือสู่ความสุข

“เซกา” เป็นตำบลหนึ่งที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดบึงกาฬซึ่งเป็นตำบลที่ไม่ใหญ่มากนัก หากเราเดินทางจากจังหวัดบึงกาฬไปยังเซกานั้นน่าจะใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมงกับอีกประมาณ 15 นาทีก็จะถึงที่หมายดังตำบลเซกา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ เป็นพื้นที่ๆ เต็มไปด้วยมนต์เสน่ห์ของผู้คนที่ยังไม่ได้เปลี่ยนผ่านตามกาลเวลามากนัก สภาพบ้านเรือนของคนในพื้นที่ส่วนใหญ่มีความหลากหลายทั้งบ้านเรือนที่มีขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ทำให้เห็นภาพที่สะท้อนปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยของคนในพื้นที่ตำบลเซกาที่มีความหลากหลายมาก ยังคงมีผู้ที่เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก นี่จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เราต้องเดินทางลงมายังพื้นที่แห่งนี้ เมื่อเรามາถึงที่หมายหลังจากที่ได้พูดคุยกับทีมแกนนำจังหวัดบึงกาฬเสร็จเรียบร้อยแล้ว เรานัด

พูดคุยกับคนในพื้นที่ ไว้ประมาณบ่ายโมงของวันศุกร์ที่ 5 เดือนกรกฎาคม อากาศเริ่มครึ้มฟ้าครึ้มฝนระหว่างเดินทางไปยังเป้าหมาย เมื่อไปถึงสิ่งแรกที่พบเห็นคือผู้คนที่มาขึ้นรอเราอยู่ศาลากลางหมู่บ้านทั้งหญิงสาวและชายหนุ่ม ออกมารอด้วยรอยยิ้มและเป็นมิตรนำพูดคุยทักทาย ดูจากสีหน้าแววตาของแต่ละคนทำให้เห็นเรื่องราวประสบการณ์ชีวิตและการทำงานอย่างยาวนาน คณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทตำบลเซกาได้ออกมาขึ้นรอพร้อมกับครัวเรือนผู้รับประโยชน์เมื่อนับด้วยสายตาแล้วก็จะประมาณ 15 ราย

เราได้เริ่มการพูดคุยกับคนในพื้นที่อย่างเป็นกันเองที่ศาลาประชาคมหมู่บ้านและได้ทราบถึงข้อมูลที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งเกี่ยวกับความเดือดร้อน (ทุกข์ยาก) ของผู้ที่ไม่ได้อยู่อาศัยและผู้ที่มีที่อยู่อาศัยแต่ไม่มีความมั่นคงถาวร ยิ่งไปกว่านั้น แกนนำตำบลและชาวบ้านของตำบลเซกาในวันนั้น ยังได้สะท้อนภาพสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของเขาเอง กล่าวว่า ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะมีปัญหาเรื่องที่ดินทำกินซึ่งที่ดินทำกินไม่มีเอกสารสิทธิ์ ที่ดินอยู่ในพื้นที่สาธารณะ เกิดเป็นพื้นที่ทับซ้อนกับเขตป่าสงวนแห่งชาติ เขต สปก. ส่วนด้านที่อยู่อาศัยแกนนำตำบลและชาวบ้านยังเล่าให้ฟังต่อว่า ชาวบ้านในตำบลเซกามีปัญหาเรื่องบ้านเรือนไม่มีความมั่นคงถาวร ไม่มีความสมบูรณ์ ซึ่งเกิดจากการที่รายได้ของคนในครัวเรือนไม่เพียงพอต่อการซ่อมแซมบ้านของตนเอง สมาชิกในครัวเรือนไปทำงานต่างจังหวัดอยู่แค่คนแก่ ไม่สามารถนำเงินมาสร้างบ้านเป็นของตนเองได้

จุดเริ่มต้นของการพัฒนาด้านที่อยู่อาศัยของผู้ด้อยโอกาสตำบลเซกา เริ่มต้นจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ที่เข้ามาสนับสนุนและส่งเสริมโครงการบ้านพอเพียงชนบทในพื้นที่จังหวัดบึงกาฬ แล้วแกนนำจังหวัดบึงกาฬได้ทำการคัดเลือกพื้นที่ตำบลที่มีสภาองค์กรชุมชนที่มีความเข้มแข็งระดับเอ (A) ทำให้ตำบลเซกาได้รับการคัดเลือกเป็น 1 ใน 7 ของพื้นที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณลงมาช่วยเหลือ สิ่งนี้เป็นจุดเริ่มต้นของโครงการบ้านพอเพียงชนบทในพื้นที่ และทำให้เราได้พบกับ *คีย์แมนแดนเซกา: การสร้างความร่วมมือสู่ความสุข*” ซึ่งจะเป็นใครไปไม่ได้ คนๆ นั้นคือ “พี่เจี๊ยบ (ตฤณี มวลวงศ์)” วันนั้นเราไปสะดุดตาอยู่ที่หญิงสาวคนหนึ่งที่หน้าตาคมเข้ม มัดผมยาวไว้ด้านหลัง รูปร่างหน้าตาไม่เหมือนกับคนภาคอีสานของเราเลย พูดคุยอย่างมีหลักการฉะฉานยิ่งนัก พี่เจี๊ยบเล่าถึงโครงการบ้านพอเพียงชนบทเริ่มต้นเข้ามาในพื้นที่ตำบลเซกาโดยผ่านสภาองค์กรชุมชนตำบลเซกาในปี พ.ศ. 2560 และได้รับการจัดสรรงบประมาณทั้งหมด 10 ครั้วเรือน แล้วได้รับงบประมาณจากโครงการอย่างต่อเนื่อง ทำให้ในปี พ.ศ. 2561 ได้รับการจัดสรรงบประมาณทั้งหมด 15 ครั้วเรือน ครั้วเรือนละ 19,000 บาท สำหรับงบประมาณในแต่ละหลังถึงจะได้มาไม่มาก แต่ก็ทำให้ครัวเรือนผู้เดือดร้อนสามารถต่อยอดการช่วยเหลือให้เพิ่มมากขึ้นได้

การทำงานจะเดินต่อไปไม่ได้ถ้าขาดการสนับสนุนส่งเสริมจากภาคีเครือข่าย ทำให้จำเป็นต้องมีเครือข่ายที่เข้ามาช่วยเหลือการทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท เริ่มต้นจากผู้นำชุมชน ทั้งผู้ใหญ่บ้าน ประธานสภา และพี่เจี๊ยบของเราเอง ที่มีบทบาทในการประสานงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท และเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยในชุมชนแต่ละชุมชน เดินลุยลงพื้นที่ไปสำรวจจับพิกัด GPS. เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นความจริงมากที่สุด นอกจากนั้นแล้วพี่เจี๊ยบและทีมคณะทำงานยังได้เข้าไปเชื่อมประสานกับองค์การบริหารส่วนตำบลเซกาให้เข้ามาช่วยเหลือ โดยให้เจ้าหน้าที่กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเซกา ลงมาทำงานร่วมกับสภาองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทอย่างเต็มที่ เมื่อเห็นภาพของคนทำงานในพื้นที่อย่างชัดเจนแล้ว คณะทำงานแกนนำตำบลเซกายังได้ต่อยอดโครงการประสานงานขอความร่วมมือจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) เพื่อให้เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนในการสร้างบ้านโดยการเสนอซื้อครัวเรือนยากจนผ่านทาง อบต. เซกา ทำให้ในปี พ.ศ. 2561 นี้ได้รับจัดสรรงบประมาณเพิ่มขึ้นอีก 1 หลัง จาก พมจ. คือ หมู่ที่ 4 ซึ่งเป็นหลังที่ 16 ของตำบลเซกาอีกด้วย และยิ่งไปกว่านั้นพี่เจี๊ยบยังเล่าให้ฟังต่อไปอีกว่า เราไม่ได้หยุดการทำงานเพียงเท่านี้ เราต้องสร้างความร่วมมือเพื่อให้เกิดความสุขแก่คนในตำบลของเราเพิ่มขึ้นโดยเข้าไปประสานการทำงานกับองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) สนับสนุนงบประมาณ 2 หลัง จากกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรมจังหวัดบึงกาฬ โดยตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 17 และหมู่ที่ 19 เป็นครัวเรือนยากจนและผู้สูงอายุผู้พิการ หลังละ 40,000 บาท ตอนนี้อยู่ที่ขั้นตอนการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์อีกด้วย และสิ่งที่ขาดไม่ได้เลยในการทำงานผ่านเครือข่ายคือ ชาวบ้านในชุมชน ที่เข้ามาร่วมด้วยช่วยกันในการสร้างบ้าน ออกแรงช่วยโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย มีการช่วยเหลือกันทั้งด้านค่าอาหารและค่าเครื่องดื่ม ในระหว่างที่ซ่อมแซม สร้างบ้านแต่ละหลัง ทำให้เกิดการขยายเครือข่ายและกลไกการทำงานที่กว้างมากขึ้น

เมื่อทางพื้นที่สร้างภาคีเครือข่ายในการทำงานอย่างลงตัวและเข้มแข็งแล้ว ส่งผลทำให้ทุกคนเริ่มเข้ามาร่วมมือร่วมกันทำงาน โดยเริ่มกระบวนการขับเคลื่อนงานจากทีมขบวนจังหวัดได้ประสานมายังพื้นที่ตำบลเซกา เรื่องโครงการซ่อมแซมบ้านพอเพียงชนบท สอบถามว่ามีตำบลไหนที่อยากได้โครงการเข้ามาบ้าง หลังจากที่ได้รับข้อมูลโครงการบ้านพอเพียงชนบทแล้ว ทางสภาองค์กรชุมชนใช้วิธีการประชาคม

หมู่บ้าน มีการแต่งตั้งคณะทำงานในพื้นที่ตำบลเซกา ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการทั้งหมด 13 ราย มาจาก เป็นผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ปลัด อบต. นายก อบต. และเจ้าหน้าที่กองสวัสดิการใน อบต. และได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์พิจารณาการได้รับประโยชน์ โดยต้องเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการ เป็นครัวเรือนที่ยากจน หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2561 ได้เพิ่มเกณฑ์พิจารณาขึ้นมา คือ เป็นครัวเรือนที่มีผู้พิการอาศัยอยู่ เป็นครัวเรือนผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาสที่ไม่มีลูกหลานดูแลเพื่อสร้างโอกาสมากขึ้น มีการจัดทำฐานข้อมูลเพื่อส่งรายชื่อผู้เดือดร้อนไปยัง พอช. จังหวัด และนำไปส่งไปยัง พอช. ภาคต่อไป มีการสำรวจวัสดุ อุปกรณ์ และสำรวจความต้องการและความพร้อมในการสร้างบ้านของผู้รับประโยชน์ว่าต้องการซ่อมแซม หรือสร้าง ส่วนไหนของบ้าน อาจจะเป็นประตู หน้าต่าง หรือหลังคา ตามความต้องการของผู้รับประโยชน์ให้อยู่ในงบประมาณที่วางไว้ **ระยะระหว่างดำเนินงานโครงการ** งบประมาณจะส่งเข้าบัญชีสภาองค์กรชุมชนโดยตรง แล้วคณะกรรมการแกนนำตำบลทำการประสานไปยังร้านขายวัสดุก่อสร้างว่าราคาเท่าไร หลังจากนั้น คณะกรรมการกองทุนส่งไปส่งตามหลังคาเรือนเป้าหมายเลย เวลาไปซื้อจะไปซื้อครั้งเดียว สำหรับการซ่อมแซมสร้างบ้านจะเป็นคนในชุมชนเอง มีการเลี้ยวซ้ายเลี้ยวขวากัน ญาติพี่น้องกันช่วยกันไม่มีการจ่ายค่าแรงงาน **ระยะหลังการดำเนินงานโครงการ** ได้มีการเก็บภาพบ้านที่ซ่อมแซมสร้างเสร็จแล้ว มีการจัดพิธีมอบบ้านให้กับผู้รับประโยชน์ผ่านท่านนายอำเภอเซกามีทั้งรอยยิ้มและครบน้ำตาความดีใจของผู้รับประโยชน์

ผลจากการทำงานอย่างหนัก ได้สร้างความปิติยินดีให้กับผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการบ้านพอเพียงชนบท ทั้งแกนนำขบวนระดับจังหวัด แกนนำขบวนระดับตำบล ทำให้ในปี พ.ศ. 2561 นี้ได้ซ่อมแซม/สร้างบ้านเสร็จแล้ว 10 ครัวเรือน ส่วนที่เหลือกำลังดำเนินการซ่อมแซมและสร้างบ้านในลำดับต่อไป ได้สร้างการเรียนรู้ผ่านกระบวนการทำงานที่มีการร่วมมือร่วมใจทั้งหน่วยงานรัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม สิ่งสำคัญที่สุดในการดำเนินโครงการบ้านพอเพียงชนบทของตำบลเซกา ทางองค์การบริหารส่วนตำบลเซกาได้มีการจัดทำแผน จัดตั้งงบประมาณเพื่อให้เกิดการทำงานและความเกี่ยวเนื่องของโครงการบ้านพอเพียงเป็นแผนตำบลต่อไปอีกด้วย เพื่อยกระดับการช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย ด้านผู้ด้อยโอกาสให้หมดไปจากตำบลเซกาโดยเร็วที่สุด เมื่อได้ฟังเช่นนั้นแล้วทำให้เรามองเห็นว่า โครงการนี้ไม่ได้เดินอยู่อย่างโดดเดี่ยวเดียวดาย แต่ยังมีเพื่อนร่วมอุดมการณ์ที่สามารถเดินร่วมทางกันเพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีอุปสรรคน้อยที่สุด

เพ็ญ ทูมผาธา เล่าว่า ... “บ้านหลังนี้ตั้งแต่สร้าง
มาก็ไม่เคยปรับปรุงมาก่อน เป็นบ้านไม้ยกพื้นจากดิน
ขึ้นนิดหน่อย แต่ก่อนหลังคาบ้านรั่วทั้งหมดเลย อยู่คนเดียว
ไม่มีลูกอยู่ด้วย เขาไปทำงานอยู่กรุงเทพฯ ทั้งหมด
ไม่ได้ส่งเงินกลับมา ประตุไม่มี บ้านไม่มีความปลอดภัย
ได้รับการช่วยเหลือเปลี่ยนต้นเสาใหม่ให้ เปลี่ยนโครง
หลังคา เปลี่ยนลั้กะสีใหม่ให้ เปลี่ยนฝาผนังเป็นไม้ฝา
ฉาบร่า นอกจากนั้นยังมีการต่อเป็นเชิงหลังคาเป็นข้างหลัง
สามารถอยู่ได้ บ้านหลังนี้ใช้งบประมาณ 25,000 บาท
จากการสมทบทุนจากชาวบ้านช่วยกัน 6,000 บาท”

ผู้รับประโยชน์อีกท่านคือ พชณี ฮาดตง ที่ได้สะท้อนความในใจออกมาให้ฟังทั้งรอยยิ้ม... “อยู่ที่บ้าน มีสมาชิกในครัวเรือนอยู่ทั้งหมด 4 คน ตอนนั้นก็ลำบากมาก เวลานอนก็ตากฝน เพราะว่าหลังคาบ้านรั่ว ทั่วทั้งบ้านเลย ต้องหาที่ล่อง เอาผ้าห่มมาปิดไว้หลังมุ้ง ก็คืออยู่ว่าจะหาเงินมาซ่อมแต่ก็ได้เงินไม่พอสักที หลังจากนั้นโครงการบ้านพอเพียงชนบทก็เข้ามาเสนอเปลี่ยนหลังคาใหม่ ทางผู้รับประโยชน์ก็สมทบช่วยอีก 700 บาท เป็นค่าวัสดุ ตอนนี้ได้หลังคาก็นอนดีมาก เสร็จแล้วได้นอนสบาย ต้องขอขอบคุณโครงการ คณะกรรมการ ลำพังตัวเองก็ไม่สามารถเปลี่ยนได้ ลูกก็เล็กเล็กอยู่”

นอกจากเสียงของผู้รับประโยชน์แล้ว พี่เจียบ ยังได้พูดถึงการทำงานที่ได้ช่วยพี่น้องชาวบ้านด้วยกันเองอย่างน่าสนใจมาก... “ขอขอบพระคุณคณะกรรมการ พอช. ที่ไม่ทอดทิ้งกัน มีความดีใจที่สุด เราได้บ้าน เหนือนี้ก็ดีแล้ว ดีที่สุดแล้ว ไม่คิดว่าจะได้รับคัดเลือก โครงการเข้ามาช่วยกันแล้วก็จะไม่ทิ้งกัน ภูมิใจที่ยังเห็น ผู้เดือดร้อนอย่างพวกเรา ดีใจที่โครงการ พอช. และคณะทำงานไม่ทอดทิ้งกัน ทำให้ได้โครงการดีๆ เข้ามา ในพื้นที่” นอกจากนี้ในวันที่เราลงพื้นที่ไปเยี่ยมบ้านผู้เดือดร้อนที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณเรายังได้ทราบว่า พี่เจียบไม่ได้เป็นคนที่อยู่ในพื้นที่ตำบลเซกาโดยกำเนิด แต่เป็นหญิงสาวที่อพยพมาจากภาคใต้ที่มาตั้งรกราก อยู่ภาคอีสานของเรา และมีความรู้ทางด้านการจัดการบัญชีจึงได้เข้ามาช่วยเหลือเป็นแกนนำในการทำงาน ของตำบล สิ่งนี้ยิ่งทำให้เรายิ่งชื่นชมกับความเสียสละในการทำงานเพื่อชาวบ้านในพื้นที่ถึงแม้จะไม่ใช่ว่าบ้านเกิด ของตน แต่เป็นบ้านที่ตนต้องตอบแทนคุณแผ่นดิน

สุดท้ายคำว่า “ศิย์แมน” ไม่ได้เกิดขึ้นจากคนๆ เดียว แต่การเป็นศิย์แมนเกิดจากการทำงานร่วมกันของเครือข่ายในพื้นที่ตำบลเซกาทั้งองค์การภาคประชาสังคม หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน รวมถึงสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ที่ให้ความสำคัญต่อปัญหาที่อยู่อาศัยของตำบลตัวเอง เพื่อให้คนที่อยู่อาศัยเกิดความสุขกาย สบายใจ ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้นแล้ว นอกจากการทำงานโครงการนี้ จะได้สร้างบ้านให้ผู้เดือดร้อนแล้ว ยังสร้างใจให้กับผู้ที่เข้ามาทำงานร่วมกัน จนสามารถสร้างความร่วมมือ ในการดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทต่อไปในที่สุด

ท้องถิ่นหนุนนำ แคนตำบลสรรค์สร้าง พอเพียงคำว่าบ้านชนบท

การแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมานานแล้ว แต่ทว่าการที่ท้องถิ่นและแกนนำตำบลลงมาร่วมกันทำงาน สร้างความเข้าใจกับคนในพื้นที่ และกำหนดทิศทางการช่วยเหลือในพื้นที่ของตนเองนั้นเป็นสิ่งที่ท้าทายและต้องชื่นชมยินดีอย่างยิ่ง ไม่ว่าคุณจะเป็นใครก็ตามก็สามารถที่จะเข้าถึงโอกาสในการจัดสรรงบประมาณการช่วยเหลือในครั้งนี้ได้อย่างเท่าเทียมกันทั้งสิ้น ดังคำที่ว่า “...การเป็นผู้นำต้องมีจิตสาธารณะ เทศบาลของเราแบ่งหน้าที่การทำงาน ผมเป็นคนหางบประมาณเพื่อช่วยเหลือคนในพื้นที่ จึงทำให้เรามีโอกาสเข้าร่วมในโครงการนี้เรามองเห็นโอกาสของชาวบ้านที่จะได้รับประโยชน์ สิ่งสำคัญเราต้องทำความเข้าใจกับชุมชนก่อน...” ซึ่งเป็นคำพูดของ เชิด แสงจันทร์ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบึงโขงหลง ดังนั้นทีมวิชาการถอดบทเรียนขออนุญาตนำคำพูดของท่านมาเปิดหัวเรื่องเล่าและบทเรียนในพื้นที่ครั้งนี้ เพื่อให้เห็นภาพการดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทที่ท้องถิ่นเข้ามาหนุนนำ หนุนเสริมการทำงานจนประสบความสำเร็จในที่สุด

เช้าวันที่ 7 เดือนกรกฎาคม ทีมวิชาการถอดบทเรียนความรู้ได้เดินทางลงพื้นที่ไปยังตำบลบึงโขงหลง อำเภอบึงโขงหลง จังหวัดบึงกาฬ เรามีนัดกันที่เทศบาลตำบลบึงโขงหลงในช่วงเช้า และเช้าวันนั้นเราได้รับเกียรติจากผู้อำนวยการภาค คุณปฎิภาณ จุมผา ที่เดินทางมาให้กำลังใจและพูดคุยเกี่ยวกับโครงการบ้านพอเพียงชนบทในช่วงแรกของเช้าวันนั้น พร้อมกับทีมผลิตสื่อโครงการบ้านพอเพียงชนบทที่ลงพื้นที่แห่งนี้พอดี ทำให้เกิดความตื่นเต้น และความสนุกสนานทั้งคนในพื้นที่และคนนอกพื้นที่ที่เข้าไปเรียนรู้การดำเนินงานร่วมกัน เราเริ่มการแนะนำตัวอย่างเป็นกันเอง มีเสียงหัวเราะประกอบกับเสียงปรบมือพอใจดังมาเป็นระยะไม่ขาดสาย ในวันนั้นมีผู้เข้าร่วมพูดคุยถอดบทเรียนประมาณยี่สิบกว่าราย ถือได้ว่าเป็นการพูดคุยในวงใหญ่มาก แต่ก็ได้บรรยากาศแปลกใหม่ไปอีกแบบหนึ่ง เราเริ่มพูดคุยประมาณ 9.00 น. ถือได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่ดีและเป็นเวลาที่พร้อมแก่การเรียนรู้ร่วมกันอย่างยิ่ง

เริ่มต้นการพูดคุยสนทนาโดยแกนนำตำบลและผู้รับประโยชน์ได้เล่าให้ฟังว่า การทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทของตำบลบึงโขงหลง เริ่มต้นจากการประสานความร่วมมือของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) พอช. ร่วมกับสภาองค์กรชุมชนตำบลบึงโขงหลง และเทศบาลตำบลบึงโขงหลงที่ช่วยเป็นกลไกขับเคลื่อนงานอย่างเต็มที่ แต่ทว่าก่อนหน้านั้นมีการขับเคลื่อนงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนออม

วันละบาท (เริ่มมาตั้งแต่ปี 55 ทางเทศบาลฯ ให้การสนับสนุนมาทุกปี) และมีการก่อตั้งสภาองค์กรชุมชน เริ่มมีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนโดยได้รับคำแนะนำจากแกนนำ พอช. จังหวัด ทำให้ทราบถึงข้อมูล สถานการณ์ความเดือดร้อนของคนในตำบลเบื้องต้นอยู่แล้วมาบ้าง จากนั้นทีมแกนคณะทำงาน ตำบลได้รับข้อมูล และนโยบายจาก พอช. จังหวัดบึงกาฬ ทีมคณะทำงานจึงได้กลับมาทำการประชุม เพื่อวางแผนการทำงานและวางแผนการสำรวจข้อมูลผู้ที่เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยของคนในชุมชน ทำให้ได้ทราบถึงข้อมูลผู้เดือดร้อนอย่างน่าสนใจ คือ สถานการณ์ด้านที่อยู่อาศัยของตำบลบึงโขงหลง อำเภอบึงโขงหลง จังหวัดบึงกาฬ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องปัญหาที่ดินขาดเอกสารสิทธิ์ที่ทำให้พี่น้องเสียผลประโยชน์ และเกือบทุกหมู่บ้านในตำบลบึงโขงหลงเป็นที่ดินในเขตป่าสงวน (อยู่ในพื้นที่สาธารณะ) อยู่ในเขต สปก. นอกจากนี้ยังมีครัวเรือนที่อยู่ในเขตพื้นที่ว่างเปล่า ประกอบด้วย หมู่ที่ 1, 2 3, 6, 7 (อยู่ในเขตภูเขา) และ 9 นอกจากนั้นยังเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำโลกอีกด้วยทำให้ไม่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ สำหรับปัญหาด้านที่อยู่อาศัยของครัวเรือนผู้เดือดร้อน ส่วนใหญ่นั้นมีปัญหาครัวเรือนขยาย เพราะคนภาคอีสานอยู่ด้วยกันเป็นส่วนใหญ่ บางครัวเรือนมีปัญหาเรื่องการทะเลาะเบาะแว้ง ลูกหลานไม่สามารถเลี้ยงดูพ่อแม่ได้เท่าที่ควรจะเป็น ประกอบกับสังคมเมืองที่เริ่มมีผลกระทบเข้ามาในชุมชน หลังจากการสำรวจข้อมูลก็จะพบว่า ในหมู่ที่ 2 (บ้านโนนหนามแท่ง) มีครัวเรือนที่แออัดอาศัยอยู่ด้วยกัน ลักษณะเป็นบ้านที่มีความทรุดโทรม ลูกหลานไปรับจ้างทำงานที่ต่างจังหวัด จากข้อมูลสถานการณ์ปัญหาดังกล่าวทำให้ทางแกนนำตำบล และเทศบาลตำบลบึงโขงหลง จำเป็นต้องช่วยกันช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยโดยการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างเข้ามาช่วยเหลือ ภาคส่วนของภาคีเครือข่ายที่เข้ามาทำงานร่วมกันก็จะมี พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดบึงกาฬ (พมจ.) องค์การบริหารส่วนจังหวัดบึงกาฬ และภาค เอกชน (ให้การสนับสนุนงบประมาณในการสร้างบ้าน 100,000 บาท) และทางเทศบาลตำบลบึงโขงหลง

เราได้เห็นภาพความร่วมมือการทำงานโดยคณะทำงานส่วนใหญ่ได้ให้ความสำคัญกับความ เป็นมนุษย์ด้วยกัน ในวันนี้เรามีผู้ที่รับประโยชน์ได้รับการช่วยเหลือซ่อมแซมและสร้างบ้านมาซึ่งพูดคุยด้วยกัน อยู่ทั้งหมด 3 ครัวเรือน เราจึงอยากได้ยินเสียงและความรู้สึกของผู้ที่ได้รับการช่วยเหลือเป็นอย่างไร จึงให้แต่ละคนพูดความในใจกันออกมา เริ่มจากคนแรกจนถึงคนสุดท้าย ผู้รับประโยชน์คนที่ 1 ก้อง บุตรธิดาร พุดว่า ...“อาศัยอยู่ด้วยกันสองตา ยาย บ้านโดนยึดเนื่องจากลงเล่นการเมือง สมัยก่อนมีบ้านหลังใหญ่มาก ตอนนั้นอยู่ที่เถียงนา บ้านไม่มีความมั่นคงถาวรเลย หลังจากโครงการเข้ามาช่วยเหลือสิ่งที่ได้คือได้ต่อเติม บ้านให้ใหม่ ตอนนี้นึกดีใจมากไม่คิดว่าทีมแกนนำคณะทำงานตำบลจะเดินออกไปหาเรา ไม่คิดว่าเราจะได้รับ ความช่วยเหลือ ตอนนี้มีความรู้สึกสุขใจเยอะมากแล้ว รู้สึกปลอดภัยกว่าที่นอนอยู่เถียงนา มีไฟฟ้าใช้ มีน้ำประปาใช้” ในระหว่างที่พูดนั้นคุณยายได้นั่งร้องไห้ออกมา ทำให้วงสนทนาหยุดไปนิดหนึ่ง ทางพี่นาง จึงได้ถามว่าทำไมถึงร้องไห้ คุณยายพูดอยู่ในลำคอว่าดีใจที่คนอื่นและหน่วยงานเห็นความสำคัญของเรา ไม่คิดว่าจะมีใครมาช่วยเหลือเราแล้ว เมื่อฟังเช่นนั้นแล้วทุกคนก็ดีใจ ยิ้ม และหัวเราะไปทั้งวงสนทนา ทีมวิชาการจึงไปต่อได้

สุรัตน์ ขาสี ผู้รับประโยชน์เล่าว่า...
“สภาพบ้านอาศัยอยู่อยู่คนเดียวกลางทุ่งนา มีเตียงนาเป็นบ้านทั้งหมด 4 เสา ไม่มีน้ำใช้ ต้องอาบน้ำที่บ่อน้ำ โครงการบ้านพอเพียงชนบท ได้เข้าไปช่วยเหลือยกบ้านหลังใหม่ขึ้นให้ โดยใช้พื้นที่ของญาติที่ซื้อให้ เทศบาลตำบลบึงโขงหลง และชาวบ้านก็มาช่วยเหลือในการบริจาคประตู หน้าต่าง ให้เป็นบ้านที่สมบูรณ์ ตอนนี้มีผมดีใจมาก ที่ได้ย้ายเข้าไปอยู่ที่บ้านของตนเอง ทางเจ้าหน้าที่ เทศบาลก็ออกมาช่วยเหลืออยู่เรื่อยๆ ทำให้ดีใจ”

เสารบ บุตรธิดา ผู้รับประโยชน์เล่าว่า... “มีลูกอยู่ทั้งหมด 3 คน แต่มีคนหนึ่งที่หนึ่งชอบดื่มเหล้า คนที่สองไปอยู่ที่บ้านโนนจำปา ส่วนลูกคนที่สามอยู่ที่จังหวัดบึงกาฬ และส่งเงินกลับมาให้ใช้ปีละประมาณ 500 บาทเท่านั้น โครงการบ้านพอเพียงชนบทมาสร้างบ้านให้ ตอนนี้มีบ้านดีแล้วชีวิตดีมากเลย มีน้ำ มีไฟฟ้าใช้ ดีใจมากและภูมิใจมาก มีบ้านเรือนที่มั่นคง อยากให้ปีหน้ามาต่อเติมครัวให้หน่อยเพราะเวลาที่ฝนตก ก็ยังเปียกอยู่บ้าง”

จากเสียงสะท้อนมีทั้งรอยยิ้มและน้ำตาแห่งความยินดีของผู้รับประโยชน์ทำให้เราเห็นภาพของ บทเรียนการสร้างความร่วมมือในการทำงานช่วยเหลือครัวเรือนผู้เดือดร้อนให้ได้รับการซ่อมแซม และ สร้างบ้าน ทำให้เห็นภาพความสำเร็จของโครงการโดยทีมคณะทำงานและผู้รับประโยชน์ร่วมกันประเมิน ให้คะแนนการดำเนินโครงการร้อยละ 100 คะแนนเต็ม ที่ประสบความสำเร็จเช่นนี้ก็เนื่องจากการทำงาน ที่เกิดขึ้นได้ให้ภาพของความสุขของคนในพื้นที่ ในท้องถิ่นมีความร่วมมือกัน มีการบริหารจัดการที่ดี สิ่งสำคัญ คือทางเทศบาลตำบลบึงโขงหลงให้การสนับสนุนทางด้านงบประมาณ และมีนโยบายในแผนของเทศบาลด้วย ในเรื่องการช่วยเหลือผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย และสนับสนุนบุคลากรในการทำงานโครงการบ้านพอเพียง ชนบทอย่างเต็มที่

ในวันนั้นที่มิชชันนารีถอดบทเรียนความรู้ และอยากได้ยินเสียงคนทำงานของผู้นำ เราจึงได้ให้ผู้ นำ แต่ละคนได้สะท้อนผ่านความรู้สึกในการทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท ที่ได้มีโอกาสในการเข้ามาทำงาน และได้ช่วยเหลือชาวบ้านด้วยตนเอง โดยแต่ละคนต่างมีมุมมองและความรู้ในการทำงานที่แตกต่างกันไป ในระหว่างที่พูดความรู้สึกของคนทำงานนั้น มีทั้งเสียงหัวเราะและรอยยิ้มแห่งความชื่นใจสะท้อนผ่านแววตา ของแต่ละคนประกอบกันไปด้วย

แกนนำตำบล บุญเลิศ โคตรธรรม เล่าว่า “...การที่มีโครงการบ้านพอเพียงชนบทเข้ามาในตำบล ก็รู้สึกดีใจที่เป็นส่วนหนึ่งในการทำงานและทำให้ชาวบ้านมีความสุข ได้เข้ามาช่วยเหลือสังคม ทำงานนี้ไม่รู้สึกเบื่อตร้อน สามารถมาทำงานได้อย่างเต็มที่และทุกเมื่อ...” ต่อด้วยราไฟ บุญจูง “...ดีใจที่ได้ช่วยเหลือชุมชน ช่วยเหลือสังคม เรามีความเต็มใจที่ได้ลงพื้นที่สำรวจผู้ที่เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านของเราเอง และดีใจที่ได้เสนอชื่อเข้ามา 2-3 หลังคาเรือน เพราะว่าเห็นใจเขาอยาก让他อยู่ดีกินดีขึ้น...”

สุพรรณ สี่หับบุตร เล่าว่า “...ดีใจและมีความสุขที่ได้ช่วยเหลือ และเข้ามาดูแลชาวบ้าน รวมทั้งดูแลคนในครอบครัวของเราเองด้วย ก็ไม่ถือว่าเป็นเรื่องที่หนัก สามีไม่ใช่เรื่องใหญ่และไม่เป็นอุปสรรคในการทำงาน...” และ อุษา ศรีภูมิ เล่าว่า “...เราก็ต้องดูแลคนในบ้านไปด้วย เรามาทำงานช่วยเหลือสังคมก็ไม่ได้มีปัญหาเกี่ยวกับทางครอบครัว เมื่อเราทำงานแล้วไปเห็นคนอื่นก็คิดว่าคนอื่นน่าสงสารกว่าเราทำให้วิถีคิดของเรา ก็เปลี่ยนไป...”

บทเรียนการทำงานอันล้ำค่าในการทำงานของพื้นที่นั้นเกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงแรกที่เข้าไปทำงาน ในช่วงแรกพื้นที่เข้าใจการทำงานยังไม่ค่อยลงตัว ทีมคณะทำงานในปี 2560 ก็เข้าใจว่าจะมีความซ้ำซ้อนกับโครงการบ้านมั่นคงชนบทจึงไม่ได้เสนอรายชื่อครัวเรือนผู้ที่เดือดร้อนเข้าไป แต่ในปีนั้นทางทีมคณะทำงานตำบลบึงโขงหลงได้เสนอรายชื่อเข้าไป ทำให้ในปี 2561 ได้รับงบประมาณจาก พอช. จัดสรรงบประมาณได้ทั้งหมด 8 หลังคาเรือน ตอนนี้ได้สร้างเสร็จไปแล้วร้อยละ 50 สิ่งที่เกิดขึ้นคือทางท่านนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบึงโขงหลงได้เห็นความสำคัญและได้ลงไปช่วยเหลือของทีมเทศบาลลงพื้นที่ไปทำงานก็จะทำให้ทีมผู้นำมีขวัญและกำลังใจในการทำงาน และเกิดความต่อเนื่อง เกิดการขับเคลื่อนงานไปได้ เนื่องจากการจัดสรรงบประมาณลงมาด้วย ถ้าท้องถิ่นลงมาช่วยเหลือก็จะทำงานได้ หลังจากการสนทนากลุ่มเสร็จแล้วทางทีมวิชาการได้ลงพื้นที่ไปที่

บ้านผู้ที่ได้รับการช่วยเหลือ พร้อมกับทีมงานผลิตสื่อ และได้เห็นภาพของบ้านหลังขนาดใหญ่มาก เมื่อเราสอบถามเจ้าของบ้านจึงทราบว่าเขาพอใจที่จะได้บ้านขนาดนี้ เขาอยู่คนเดียวไม่จำเป็นต้องอยู่บ้านหลังใหญ่ บ้านหลังเท่านี้คือความสุขและความฝันของเขาแล้ว

สุดท้ายการดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทตำบลบึงโขงหลง ในปี 2561 ได้เสนอรายชื่อครัวเรือนผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยไปทั้งหมด และได้รับการจัดสรรงบประมาณมาให้ทางตำบลได้ทั้งหมด 8 หลังคาเรือน ภาพการสร้างความร่วมมือในการทำงาน โดยจุดศูนย์กลางของตำบลอยู่ที่เทศบาลตำบลบึงโขงหลง ที่คอยให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือพี่น้องที่มีปัญหาด้านที่อยู่อาศัย โดยการหนุนเสริมงบประมาณจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) พอช. ทำให้เกิดการทำงานและเกิดการเรียนรู้ขึ้นจากโครงการนี้ไปพร้อมกันที่สุดในที่สุด

ปิดท้ายเราอยากได้ยินเสียงของทางเทศบาลตำบลบึงโขงหลง เราจึงให้พี่นาง กล่าวประโยคเด็ดที่ได้ทำงานมาในช่วงปี พ.ศ. 2561 ว่ามีความรู้สึกเป็นอย่างไรบ้าง พี่นาง (รัชณี ไตรพันธ์) บอกว่า “...เรามีโครงการบ้านพอเพียงชนบทเข้ามาแล้ว จะเป็นประโยชน์ของคนในชุมชน เป็นนโยบายทางเทศบาลฯ ลงมาเล่นด้วย เราเป็นแกนนำหลักในการทำงาน ทุกวันนี้เราไม่จำเป็นต้องทำงานเองทั้งหมดก็ได้แต่ลูกน้องที่ทำงานด้วยกันกับเรานั้นก็มีภาระงานที่มากขึ้น เราจึงต้องลงมาทำงานเองอย่างเต็มที่ การเข้ามาทำงานของเราก็จะแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงานกัน ทุกวันนี้คนก็เรียกเราว่า แม่ใหญ่นางแล้ว เราทำงานเป็นทีม ...”

02

ภาพรวมจังหวัดบุรีรัมย์

จังหวัดบุรีรัมย์มีทั้งหมด 23 อำเภอ 203 พื้นที่ โดยสามารถแบ่งลักษณะพื้นที่ออกเป็น 4 เขตตามทิศต่างๆ ของจังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ เขตทางทิศเหนือ เขตเมือง เขตทางทิศใต้ และเขตทางทิศตะวันตก โดยแต่ละพื้นที่จะมีลักษณะจุดเด่นและสภาพปัญหาที่แตกต่างกันออกไป โดยเขตทางทิศเหนือจะประสบปัญหาเกี่ยวกับที่ดินและที่อยู่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวนซึ่งมีพื้นที่ขนาดใหญ่กว่า 38,000 ไร่ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ที่เขตอำเภอแคนดง ส่วนในเขตเมืองมีปัญหาเรื่องที่ดินทำกินในภาคเกษตรกรรมของชาวบ้าน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีฐานะยากจนแค้น ต้องต่อสู้ดิ้นรนในการเอาชีวิตรอดสูงกว่าเขตอื่นๆ เขตทางทิศใต้ประสบปัญหาเรื่องไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกินซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ติดกับเขตชายแดน และสุดท้าย คือเขตทางทิศตะวันตก มีปัญหาเรื่องยาเสพติด การค้ามนุษย์ ซึ่งสะท้อนสภาพบริบทปัญหาที่แตกต่างกันออกไป หากพิจารณามิติที่อยู่อาศัยนั้นจึงไม่อาจจะแยกปัญหาที่ดินเป็นปัญหาเฉพาะปัญหาใดปัญหาหนึ่งได้ ด้วยเพราะที่ดินเป็นส่วนประกอบหลักของที่อยู่อาศัย การมีที่อยู่อาศัยจึงจำเป็นต้องมีที่ดิน และสมาชิกในครอบครัวสามารถจัดการที่ดินของตนเองได้ จึงจะถือได้ว่ามีความมั่นคงทางด้านที่อยู่อาศัย ซึ่งสภาพดังกล่าวกรณีบ้านเช่าในเขตเมืองอาจไม่ได้รวมอยู่ในกรณีข้างต้น

การเข้ามาของโครงการบ้านพอเพียงชนบทในจังหวัดบุรีรัมย์ จึงถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยในลักษณะที่มุ่งเน้นการ “ซ่อมแซมปรับปรุง” มากกว่า “การสร้างใหม่” เป็นการบรรเทาความเดือดร้อนของครัวเรือนเป้าหมายได้ตรงจุดที่มีความจำเป็นและเดือดร้อน นอกจากนี้ยังมีส่วนในการผสมผสานความร่วมมือของภาคส่วนต่างๆ ในจังหวัดให้เข้ามามีบทบาทร่วมในการทำงาน อาทิ การบูรณาการการทำงานร่วมกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์จังหวัด (พมจ.) หรือสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด (พช.) ซึ่งเชื่อมโยงข้อมูลในการทำงานร่วมกับอำเภอ ตำบลและชุมชน เป็นต้น โดยมีขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์เป็นศูนย์กลางการทำงานและประสานงานให้พื้นที่ได้รับรู้ที่มา เป้าหมายและวิธีการทำงานของโครงการบ้านพอเพียงชนบทอย่างทั่วถึงผ่านกลไกระดับอำเภอและตำบล รวมทั้งการทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่าง พอช.ภาคอีสาน ขบวนองค์กรชุมชนจังหวัด สภาองค์กรชุมชนตำบลและชุมชนเป้าหมาย เพื่อเป็นมติในการทำงานร่วมกันของภาคีภาคส่วนในจังหวัดบุรีรัมย์

การสำรวจข้อมูลด้านที่อยู่อาศัยในพื้นที่ 7 ตำบลที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการฯ และการคัดเลือกพื้นที่ที่จะพิจารณาจากสัดส่วนของขนาดพื้นที่ที่มีการจำแนกออกเป็นขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ โดยหลักเกณฑ์การคัดเลือกครัวเรือนเป้าหมาย ขบวนองค์กรชุมชนจะยึดตามกรอบของ พอช. เป็นหลักร่วมกับการพิจารณาของจังหวัดเบื้องต้นเท่านั้น ส่วนการปฏิบัติระดับพื้นที่จะให้เปิดโอกาสและให้เกิดริเริ่มชุมชนเป้าหมายในการพิจารณาตามกรอบของชุมชนเป็นหลัก ซึ่งในขั้นตอนนี้ชุมชนจะดำเนินการสำรวจข้อมูลความยากลำบาก ความจำเป็นและความเดือดร้อน และเรียงลำดับความเดือดร้อนของครัวเรือนผู้รับประโยชน์เพื่อขอรับการสนับสนุนวัสดุสำหรับการซ่อมสร้างบ้าน ซึ่งจังหวัดบุรีรัมย์ได้รับการสนับสนุนตำบลละ 10 ครัวเรือน รวมทั้งสิ้น 70 ครัวเรือน ซึ่งต้องเน้นการกระจายผู้รับประโยชน์จากโครงการบ้านพอเพียงอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อไม่ให้กระจุกอยู่ในเขตตำบลใดตำบลหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีการบูรณาการการทำงานร่วมกับ พมจ.บุรีรัมย์ ให้การช่วยเหลือเพิ่มเติมอีกจำนวน 2 หลังต่อตำบลร่วมด้วย ซึ่งความสำเร็จนี้จะเกิดขึ้นไม่ได้ หากปราศจากกลไกความร่วมมือการทำงานร่วมและประสานเชื่อมโยงจากภาคส่วน 5 ส่วน ได้แก่ สภาองค์กรชุมชนตำบล กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล ท้องถิ่น ท้องที่ องค์กรและหน่วยงานต่างๆ ในระดับจังหวัดบุรีรัมย์ หากวิเคราะห์ระดับตำบล

ก็พบว่าแต่ละพื้นที่ล้วนมีศักยภาพและจุดแข็งที่คล้ายคลึงกันและช่วยให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ คือ การมีสภาองค์กรชุมชนและกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลที่เข้มแข็งที่สามารถบริหารจัดการเงินกองทุนมาใช้ประโยชน์ในการสมทบต่อยอดจากงบประมาณสนับสนุนจาก พอช. ภาคอีสาน หรือมีการสร้างความร่วมมือในการทำงานหลายภาคส่วน ได้แก่ ส่วนราชการระดับอำเภอและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นการจัดการตนเองของพื้นที่ชุมชนตำบลต่างๆ

ความสำเร็จของการดำเนินงานโครงการฯ แม้จะวัดออกมาเป็นตัวเชิงเลขเชิงปริมาณได้ไม่ชัดเจนมากนัก แต่เมื่อประเมินประโยชน์ที่เกิดขึ้นหรือผลในทางจิตใจจะพบว่า ครีวเรือนผู้รับประโยชน์มีความสุขจากการที่ได้รับความช่วยเหลือในการซ่อมสร้างบ้านเรือนของตนเอง รวมทั้งเมื่อสะท้อนออกมาจากมุมมองการทำงานของคณะทำงานขบวนองค์กรชุมชนระดับจังหวัดที่มีต่อโครงการว่า “โครงการนี้เป็นโครงการที่ทำให้คนเกิดความตื่นตัวในพื้นที่ที่จะร่วมด้วยช่วยกันเพื่อดูแลคนที่ขาดโอกาสมากกว่าตัวเรา แต่สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การเข้ามาของโครงการฯ ช่วยสร้างรูปธรรมการทำงานในพื้นที่ได้จริง” เนื่องจากเรื่องบ้านเป็นเรื่องปัจจัยสี่ของมนุษย์ที่จำเป็นต้องมี แต่ด้วยที่สังคมมีความเหลื่อมล้ำหรือความไม่เท่าเทียมของคนในสังคม แต่นโยบายนี้ได้เข้ามาเพื่อช่วยเหลือดูแลผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก มีข้อจำกัดหรือการเข้าถึงโอกาสที่ไม่เท่าเทียมคนอื่น ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องมือหนึ่งในการทำงาน เพราะจะทำให้คนในชุมชนและตำบลเข้ามาร่วมด้วยช่วยกันในการทำงานพัฒนาเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่และไม่ทอดทิ้งใครไว้ข้างหลังอย่างแท้จริง

แม้การดำเนินงานในพื้นที่จะประสบปัญหาและอุปสรรคบ้าง อาทิ ความคลาดเคลื่อนของข้อมูลจากการสำรวจโดยชุมชน การดำเนินงานไม่ได้เป็นไปตามแผนที่วางแผน การเสียโอกาสที่ต้องลดจำนวนครีวเรือนผู้รับประโยชน์ลง เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามบทเรียนการทำงานได้ทำให้คณะทำงานขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์ได้ตระหนักว่าการสำรวจข้อมูลจำนวนครีวเรือนผู้เดือดร้อนในพื้นที่จะต้องมีการเตรียมการอย่างจริงจัง และได้ข้อมูลผู้เดือดร้อนที่เป็นความจริง นอกจากนี้การสื่อสารและการประสานงานที่ต้องดำเนินการควบคู่กันต้องมีความชัดเจน โดยต้องใช้ช่องทางการสื่อสารประเภทต่างๆ ที่มีความสะดวกและทั่วถึงให้มากที่สุดเพื่อจะได้เกิดความรวดเร็วและทันทั่วถึงที่ ชุมชนและครีวเรือนผู้รับประโยชน์จะได้ไม่เสียโอกาสในการได้รับการจัดสรรงบประมาณจากหน่วยงาน และเพื่อให้การดำเนินงานในระยะต่อไปประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น ขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์มีข้อเสนอแนะจากบทเรียนการทำงานและอาจเป็นแผนหรือแนวทางการทำงานในพื้นที่จังหวัดหรือภูมิภาคอื่น ๆ 1) ภาคท้องถิ่นควรเข้ามามีบทบาทร่วมในการทำงานหรือสนับสนุนผ่านช่องทางต่างๆ อาทิ การบริการจัดการร่วมในกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล การสร้างข้อบัญญัติในการส่งเสริมอาชีพของคนในตำบล การสนับสนุนงบประมาณสมทบต่อครีวเรือน 2) ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปได้รับรู้ เข้าใจและเห็นภาพการทำงานของโครงการฯ ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้ทุกคนได้เห็นว่าการโครงการฯ นี้สามารถทำได้จริงและเกิดประโยชน์ต่อครีวเรือนและชุมชน เพื่อดึงการมีส่วนร่วมของภาคีภาคส่วนอื่นๆ เข้ามาบูรณาการร่วมกัน อาทิ พมจ. หรือบริษัทห้างร้านในจังหวัดบุรีรัมย์ที่พร้อมจะสนับสนุนและช่วยเหลือครีวเรือนผู้ยากลำบาก และ 3) ควรกระจายจำนวนครีวเรือนผู้รับประโยชน์และงบประมาณให้เกิดความเท่าเทียมและทั่วถึงทุกพื้นที่ เพื่อกระจายความเป็นธรรมและโอกาสในการเข้าถึงงบประมาณอย่างเท่าเทียมกัน

ท้องที่สามัคคี ชื่นชีวิตที่เมืองฝ้าย

“...โครงการนี้ได้ให้โอกาสคนในพื้นที่เดิมเดิม คำว่า “บ้าน” ให้กับพี่น้อง และสามารถใช้ชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข เพราะคำว่าบ้านเป็นปัจจัย 4 ของคนเราอยู่แล้ว เป็นสิ่งที่จำเป็นของทุกคน...” เสียงแรกผ่านไป ต่อด้วยเสียงที่สองตามมาอย่างใกล้ชิดกัน “...ที่ผ่านมามีคณะกรรมการหมู่บ้านงานเยาะทุกคน ทุกหมู่บ้านอยู่แล้ว แต่ที่มาทำงานนี้คือ ได้เห็นคณะกรรมการคนอื่นทำงานอย่างใจสู้ ใจเราก็เลยสู้ไปด้วย อย่างน้อยก็ได้ช่วยให้ชาวบ้านสามารถอยู่ได้

และมีที่อยู่อาศัยที่ดีขึ้น...” เป็นเสียงที่ดังก้องกังวานทั่วพื้นที่ห้องประชุมในวันที่ 17 เดือนกรกฎาคม บนผืนดินแห่งประวัติศาสตร์สมัยทวารวดี พร้อมกับสายพระพิรุณที่สาดซัดกระหน่ำตั้งแต่เมื่อคืนยังไม่ขาดหาย แต่ยังไม่สามารถเอาชนะเสียงของความสามัคคี จนทำให้คนเมืองฝ้ายชื่นชีวิตที่ได้ช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยของเขา วันนี้เป็นวันที่ทางทีมวิชาการลงพื้นที่ถอดบทเรียนความรู้การดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทตำบลเมืองฝ้าย อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ เราได้นัดเจอกับแกนนำคณะทำงานตำบล และผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการช่วยเหลือซ่อมสร้างบ้านจำนวนประมาณ 15 ท่าน ที่ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองฝ้าย โดยประสานงานผ่านท่านผู้ใหญ่บ้านบุญเลิศ ผู้ใหญ่บ้านสาวสวยที่มีพร้อมทั้งความรู้ ประสบการณ์ และความมุ่งมั่นในการทำงาน ก้าวแรกที่เราไปถึงสิ่งที่เห็นเด่นชัดคือความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ยุคประวัติศาสตร์ที่มีมนต์ขลัง ร่องรอยการสร้างบ้านแปลงเมืองที่เกิดขึ้นในยุคนี้ ได้สะท้อนภาพที่อยู่อาศัยภายใต้บริบทของวัฒนธรรมที่สวยงาม แต่ทว่าปัญหาด้านที่อยู่อาศัยนั้นยังมีปรากฏให้เห็นอยู่ในพื้นที่ตำบลเมืองฝ้ายแห่งนี้ ดังนั้นแล้วจึงจำเป็นต้องจัดการและช่วยเหลือผู้ที่มีความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย เพื่อให้คนในตำบลมีชีวิตที่ดีขึ้น สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างไม่ต้องมีความกังวลทุกข์ร้อนใจด้านที่อยู่อาศัยของตนเอง

จุดเริ่มต้นการดำเนินโครงการบ้านพอเพียงชนบทตำบลเมืองฝ้าย โดยสภาองค์กรชุมชนตำบลเมืองฝ้ายที่ประกอบด้วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ทั้งชายและหญิงเข้ามาเป็นคณะกรรมการทำงาน จากนั้นทีมคณะทำงานสภาองค์กรชุมชนตำบลได้เข้าไปประชุมรับแนวคิด นโยบายจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ในปี พ.ศ. 2559 แล้วได้นำมาเข้าที่ประชุมในพื้นที่ตำบลของสภาผู้นำ ผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นการประชุมในแต่ละเดือนอยู่แล้วทุกหมู่บ้านแจ้งเพื่อให้รับทราบ และได้ลงพื้นที่สำรวจข้อมูลครัวเรือนที่มีปัญหา ทำให้ทราบถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตำบลเมืองฝ้าย มีทั้งหมด 12 หมู่บ้าน มีปัญหาด้านที่อยู่อาศัยในตำบลเมืองฝ้าย ประกอบด้วย ปัญหาไม่มีที่ดินทำกิน ปัญหาไม่มีที่อยู่อาศัย ปัญหาบ้านเรือนไม่มีความมั่นคง ปัญหาสมาชิกในครัวเรือนมีจำนวนมาก และปัญหาครัวเรือนมีสมาชิกพึ่งพิง ซึ่งจากการสำรวจเบื้องต้นของทีมคณะทำงานได้ข้อมูลประมาณผู้เดือดร้อน 100 หลังคาเรือนที่เข้าข่ายได้รับการช่วยเหลือ เพราะก่อนหน้านี้ทำการสำรวจไป 78 หลังคาเรือน

ในการสำรวจข้อมูลผู้เดือดร้อนครัวเรือน โดยการทำงานร่วมกันของท้องที่ กำนัน สารวัตรกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อสม. เป็นแกนนำหลักในการเดินลงสำรวจ และมาประชุมจัดทำฐานข้อมูล ความเดือดร้อน สำหรับการพิจารณาหลักเกณฑ์การช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยของเมืองฝ้ายนั้น คุณวุฒิพงษ์ เหลืองอุดมชัย แกนนำขบวนจังหวัดบุรีรัมย์ ได้พูดอย่างน่าสนใจมากกว่า เราให้อิสระเต็มที่กับพื้นที่ ในการคัดเลือกครัวเรือนผู้เดือดร้อน เนื่องจากท้องที่เป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดพี่น้องผู้ที่เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยมากที่สุด โดยทางเมืองฝ้ายได้มี “หลักเกณฑ์การพิจารณาการคัดเลือกผู้รับประโยชน์ ประกอบด้วย เป็นสมาชิก ในกองทุนสวัสดิการชุมชน (แต่ถ้าไม่เป็นสมาชิกก็จะเปิดโอกาสให้เข้ามาสมัครแล้วรับผลประโยชน์) มีส่วนร่วม ในชุมชน สภาพบ้านเรือนที่เดือดร้อน เป็นครัวเรือนยากจน ไม่มีที่ดินทำกิน มีที่เป็นของตนเองเพื่อสร้างบ้าน และเป็นผู้พิการอยู่ในภาวะพึ่งพิงในครัวเรือน” หลังจากนั้นทีมงานท้องที่ได้ประชุมสอบถามข้อมูล ความเดือดร้อนและความต้องการของผู้รับประโยชน์ว่าต้องการให้ช่วยเหลือส่วนไหนก่อนที่คิดว่าจำเป็น ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยร่วมกันประเมินราคาวัสดุ โดยร่วมกันกับช่าง อบต.ในพื้นที่ รวมถึงการสำรวจ ข้อมูลร้านค้าในการขายวัสดุ

ในการซ่อมแซมบ้านในตำบลเมืองฝ้ายได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท จากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ในจำนวนเงินหลังละ 19,000 บาท ในการเป็นงบประมาณ ตั้งต้นช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน แต่การที่จะซ่อมแซมและสร้างบ้านได้นั้นจำเป็นต้องมีภาคีเข้ามาสนับสนุน เพิ่มขึ้นด้วย โดยเริ่มตั้งแต่กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเมืองฝ้าย เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุน งบประมาณการบริหารจัดการ และการประสานงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทเป็นจำนวนเงิน 10,000 บาท ซึ่งการบริหารงานและการจัดการที่ผ่านมาไม่มีการจัดสรรด้านงบประมาณให้ เหล่ากาชาดอำเภอหนองหงส์ และที่สำคัญอย่างขาดไม่ได้คือคนในท้องที่ชาวบ้านที่อยู่ภายในชุมชน ญาติพี่น้องในชุมชน เข้ามาช่วยเหลือ ในการสมทบทุนค่าอาหาร และเข้ามาช่วยเป็นแรงงานในการสร้างบ้านด้วย บางคนเข้ามาช่วยในการบริจาค วัสดุและหน้าต่างให้ผู้เดือดร้อน และผู้รับผลประโยชน์ ช่วยในการสมทบค่าอาหารตามที่ตนเองพอจะมี อยู่บ้างให้ผู้มาช่วยงาน เพื่อเป็นสินน้ำใจให้แก่ผู้มาช่วยสร้างบ้านของตนเองเอง สุดท้ายที่ขาดไม่ได้คือท้องที่ ที่เป็นแกนนำหลักในการเคลื่อนงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทจากต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ จนสำเร็จ เกิดขึ้นมาเป็นบ้าน

เมื่อเราได้ลงพื้นที่เยี่ยมยามถามข่าวคราวเรือยนต์ผู้เดือดร้อนพร้อมกับทีมคณะทำงานตำบลเมืองฝ้าย เติบลิบบริมน้ำได้บรรยากาศของเมืองโบราณสมัยทวารวดี และเห็นบรรยากาศความเจริญรุ่งเรืองในครั้งอดีต แต่ช่วงเวลานี้ได้กลายเป็นพื้นที่พหุวัฒนธรรมที่ผสมผสานกลุ่มคนเข้ามาอยู่ด้วยกันภายในตำบล แต่สามารถอยู่ด้วยกันและช่วยเหลือกันให้ดีขึ้นได้อย่างลงตัว เมื่อเราเดินไปถึงบ้านผู้เดือดร้อนที่ได้รับการช่วยเหลือ เราได้เห็นสีหน้ายิ้มแย้ม ความดีใจของครัวเรือน

โดยหลังแรกคือบ้านของ จันทร ชุมคิ๋ว (ผู้รับประโยชน์ ม.12) เล่าให้ฟังว่า แต่ก่อนลักษณะบ้านอยู่ต่ำกว่าพื้นที่ปกติ มีปัญหาเรื่องผาผนังบ้านเป็นไม้ผุพัง ประตูเป็นไม้เก่า หลังคามุงด้วยสังกะสีเก่า สมัยก่อนอยู่ก็ไม่สบาย นอนไม่หลับในช่วงหน้าหนาวเนื่องจากหนาวมาก และโครงการได้ช่วยสร้างผาผนังบ้านใหม่ให้ เป็นไม้ฝาเชอร์รา นอกจากนั้นยังทำประตูบ้านให้ใหม่มีความปลอดภัยมากขึ้น “ตอนนี้สร้างบ้านเสร็จและขึ้นบ้านใหม่แล้วนอนหลับสบายมาก” เราพูดคุยกันอยู่พักใหญ่เห็นภาพสะท้อนความขึ้นชีวิตของผู้รับประโยชน์ นอกจากนั้นทางผู้นำท้องถิ่นก็ยังเต็มไปด้วยรอยยิ้ม

เราจึงขอตัวเดินทางไปยังอีกครัวเรือนบ้านของ แปลง ทิพย์กระโทก (ผู้รับประโยชน์ ม.1) และได้เล่าให้เราฟังถึงก่อนที่จะได้รับการช่วยเหลือว่า แต่ก่อนบ้านมีลักษณะเป็นบ้านไม้ยกสูง ยายต้องเลี้ยงหลานด้วย 1 คน ปัญหาที่พบคือบ้านทรุดโทรมมากบ้านเป็นกระท่อมเล็กๆ เสาบ้านจะขาดอยู่แล้ว รวมถึงหลังคาบ้านก็รั่วพอมถึงตอนนี้โครงการเข้ามาช่วยเหลือโดยการรื้อบ้านหลังเก่าและยกบ้านขึ้น ตั้งเสาให้ ทำโครงหลังคาใหม่ นอกจากนั้นยังมีญาติเข้ามาช่วยสมทบทุนในการสร้างบ้านด้วย “ตอนนี้มีบ้านหลังใหญ่กว่าแต่ก่อนมาก เพราะเมื่อก่อนเป็นกระท่อม และก็จะมีการต่อเติมบ้านไปเรื่อยๆ”

และได้เดินเยี่ยมหลังสุดท้ายที่เราได้มีโอกาสไปเยี่ยมยามคือ อานแผ้ว ผลราย (ผู้รับประโยชน์ ม.2) เล่าว่า บ้านหลังนี้อาศัยอยู่ด้วยกันทั้งหมด 13 คน ลักษณะบ้านเป็นเสา 9 ต้น ปัญหาที่พบคือหลังคาบ้านรั่วเวลาที่ฝนตก และพื้นบ้านเวลาฝนตกแล้วเป็นตะม คนที่อยู่ในบ้านก็ย้ายเข้า-ออกบ้านไปเรื่อยๆ ตอนนี้ โครงการเข้ามาช่วยเหลือสร้างโครงหลังคาใหม่ให้ รวมถึงเปลี่ยนเป็นหลังคาสังกะสีใหม่ ส่วนพื้นบ้านก็เทเสร็จเรียบร้อยแล้ว

นอกจากนั้นในระหว่างที่เราสนทนากลุ่มย่อยอยู่ที่ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองฝ้ายนั้น ยังมีครัวเรือนที่ได้รับการช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัย ส่งผ่านความรู้สึกหลังจากที่ได้รับความช่วยเหลือมาถึงคณะทำงานท้องถิ่น และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ของคุณลบ เนียนไธสง บอกว่าลักษณะบ้านเป็นบ้านยกสูงขึ้นเป็นชั้นครึ่ง มีปัญหาเรื่องหลังคาบ้านรั่วในช่วงที่ฝนตก ต้องหาถังน้ำมารองฝน เลยนอนก็ไม่ได้เพราะเปียกฝน ตอนที่ พอช. และทีมงานมาช่วยเหลือก็ดีใจมาก โครงการช่วยเหลือเปลี่ยนหลังคาใหม่ให้ และเปลี่ยนโครงหลังคาใหม่ให้ด้วย เวลาฝนตกก็ไม่เปียกฝนเหมือนเดิม ตอนนีถือได้ว่ากินอิ่มนอนอุ่นมากแล้ว ซึ่งเป็นเสียงที่เราเป็นทีมวิชาการได้ยินแล้วก็ต้องชื่นชมและยินดีในการทำงานช่วยเหลือผู้เดือดร้อนจนประสบผลสำเร็จ

ชัดเจนว่าผลสำเร็จของการดำเนินโครงการบ้านพอเพียงชนบทในปี พ.ศ. 2561 ได้รับการจัดสรรงบประมาณเพื่อซ่อมสร้างบ้านพอเพียงชนบท 26 หลังคา แบ่งออกเป็นหมู่บ้านละ 2 หลังคา แต่ทว่าทางตำบลเมืองฝ้ายได้จัดการเพิ่มขึ้นมา 1 หลังคาเรือน โดยเพิ่มขึ้นมาในหมู่ที่ 7 สาเหตุที่เลือกจัดสรรให้หมู่ที่ 7 เนื่องจากมีข้อมูลผู้ประสบปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยมากที่สุดกว่าหมู่บ้านอื่น ตอนนี้ได้สร้างไปแล้วร้อยละ 70 เหลือทั้งหมด 6 หลังคาเรือนที่กำลังดำเนินการซ่อมแซมและสร้างบ้าน และสิ่งที่จะสามารถดำเนินการได้ในอนาคตคือองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองฝ้ายร่วมสร้าง MOU กับเครือข่ายการทำงานโครงการบ้านพอเพียงที่จัดขึ้นที่จังหวัด ระหว่างนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ประธานสภาองค์กรชุมชน คณะกรรมการ และ พอช.

อย่างที่เรได้เกริ่นนำมาแล้วในเบื้องต้นว่าการดำเนินโครงการบ้านพอเพียงชนบทจะสำเร็จไม่ได้ถ้าขาดการทำงานในพื้นที่โดยท้องถิ่นเอง ซึ่งสะท้อนผ่านความรู้สึกของคณะทำงานในท้องถิ่น บุญเลิศ อุปภักดีเล่าว่า “ที่ผ่านมาคณะกรรมการหมู่บ้านงานเยอะทุกคน ทุกหมู่บ้านบ้านอยู่แล้ว แต่ที่มาทำงานนี้คือ ได้เห็นคณะกรรมการคนอื่นทำงานอย่างใจสู้ ใจเราก็เลยสู้ไปด้วย อย่างน้อยก็ได้ช่วยให้ชาวบ้านสามารถอยู่ได้และ

มีที่อยู่” และ....“เมื่อถามว่าเข้ามาทำงานนี้มีภาระเพิ่มขึ้นบ้างไหม ตอบได้ได้เลยว่ามีภาระเพิ่มมากขึ้นแต่ก็คุ้มค่าที่จะลงมือทำ ถึงเราจะทำงานเหนื่อย แต่ได้ช่วยพี่น้องในหมู่บ้าน ในตำบลเดียวกันแล้วก็รู้สึกคุ้มค่าที่ได้เข้ามาทำงาน” และ... “เวลาเราทำงานเราไปด้วยกัน ร่วมมือกันทำงานทุกฝ่าย ทำให้เราทำงานไปด้วยกันได้ ช่วยกันทำงานทั้งทีม ทำงานเป็นขบวน เป็นชุมชน และเป็นหมู่คณะ”

สิ่งเหล่านี้ทำให้การทำงานประสบความสำเร็จ ซึ่งทางเราได้ให้ทุกคนในวันนั้นร่วมกันเสนอภาพแผนการทำงานให้ออกมาเป็นตัวเลขสักหน่อยเพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจการทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทเพื่อพี่น้องต่อไป ผู้รับประโยชน์และคณะกรรมการทำงานได้ประเมินร่วมกันอยู่ที่ร้อยละ 90 และได้สะท้อนถึงบทเรียนการทำงานที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งว่า บทเรียนที่เกิดขึ้นของคณะทำงานโครงการบ้านพอเพียงตำบลเมืองฝ้ายนั้น ทุกคนมองว่าในการจ้างช่างเฉพาะที่มาซ่อมสร้างบ้าน เช่น ช่างเชื่อม ช่างเหล็ก นั้นผู้รับประโยชน์จำเป็นต้องจ่ายเงินค่าช่างในราคาที่สูง โดยที่ยังไม่ได้ปรึกษากับทางคณะกรรมการ ดังนั้นในครั้งต่อไปคณะทำงานจึงต้องมีการพูดคุยทำความเข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการและร่วมพูดคุยประสานงานกับช่าง และผู้รับประโยชน์ในการจ้างช่างมาซ่อมสร้างบ้าน อาจจะได้จ่ายค่าช่างที่มีราคาน้อยลงได้ด้วย และได้ให้ชาวบ้านได้ออกมาช่วยกัน เพราะสมัยก่อนคนไม่ได้ออกมาช่วยกันทำงานแต่พอมีบ้านพอเพียงเข้ามาทำให้เกิดการมีส่วนร่วมประชาชนในตำบลมีความกระตือรือร้นในการทำงานช่วยกัน และมีกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเมืองฝ้าย ที่สำรองในการบริหารจัดการเมื่อเจอปัญหาเรื่องงบประมาณจะได้ดึงงบประมาณจากกองทุนออกมาใช้ได้ แต่ต้องมีการประชุมถึงความจำเป็นในการใช้ร่วมกันก่อนนำเงินออกมาใช้ นอกจากนั้นแล้วยังมีการมองถึงอนาคตที่จะก้าวเดินร่วมกัน และทางพื้นที่ได้เสนอแนวทางให้เกิดการดำเนินโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือขบวนจังหวัดมีการสนับสนุนการผลิตเอกสาร ในการรวบรวมข้อมูลและส่งข้อมูลไปยังจังหวัดเพื่อความสะดวกและรวดเร็วขึ้น มีการกำหนดกรอบระยะเวลาเพื่อการจัดทำข้อมูลที่ชัดเจนหรือกำหนดระยะเวลาล่วงหน้า รวมถึงการขยายเวลาบางพื้นที่บางกรณีตามความเหมาะสมเพื่อให้จัดการงานได้อย่างลงตัวมากขึ้น

สุดท้ายนี้การดำเนินโครงการบ้านพอเพียงชนบทตำบลเมืองฝ้ายมีจุดเด่นในเรื่องคณะทำงานท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ทั้งชายและหญิง ที่เข้ามาสารต่อแนวคิดของ พอช. ที่ต้องการแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยของผู้ที่เดือดร้อน ให้ได้สามารถใช้ชีวิตในสังคม ชุมชนได้อย่างมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน และยังเพิ่มการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อตั้งวัฒนธรรมชุมชนให้กลับมาอีกครั้ง ซึ่งจะทำให้เกิดสิ่งที่ดีงามในพื้นที่เมืองฝ้าย ให้สมกับคำว่า “...ท้องที่สามัคคี ชื่นชีวิที่เมืองฝ้าย...”

หนองตะครอง: กองทุน คืบพัน พหุความสัมพันธ์

การทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทของตำบลหนองตะครองมี “พระเอก” ในการขับเคลื่อนมา โดยผ่านกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองตะครองที่มีบทบาท เข้ามาช่วยในการจัดระบบฐานข้อมูล เพื่อสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้เลย ถือได้ว่าเป็นจุดแข็งของการทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท ในพื้นที่แห่งนี้ ทีมวิชาการได้ลงไปสัมผัสบรรยากาศพื้นที่ที่อีสานใต้ ที่เต็มไปด้วยความเป็นพหุวัฒนธรรม ที่พักอาศัย อยู่ด้วยกันอย่างลงตัวร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วยกัน เหมือนดั่งกับคำสุภาษิตไทยที่ว่า คู่เรียงเคียงหมอน เป็นการอยู่ใน พื้นที่เดียวกันอย่างลงตัวพอดี พื้นที่แห่งนี้ทำให้ทีมวิชาการตื่นเต้นที่จะสัมผัสและอยากที่จะเรียนรู้ไปด้วยกัน

ตัวละครเด่น หรือที่เราชอบเรียกกันว่า “พระเอก” ได้เปิดตัวต้อนรับทีมงานวิชาการอย่างเป็นกันเอง พร้อมกับนักแสดงสมทบหลัก (แกนนำ คณะทำงานตำบล ผู้รับประโยชน์จากการช่วยเหลือ ด้านที่อยู่อาศัย) ยืนยิ้มแย้มโชว์ฟันสวยพร้อมกัน อยู่บริเวณหน้าสำนักงานกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลหนองตะครอง เมื่อเราไปถึงพื้นที่นัดหมายแล้ว ทั้งหมดเริ่มทักทายอย่างเป็นกันเองทำให้บรรยากาศ ในวันนั้น เริ่มต้นได้อย่างดีตามที่เราได้คาดการณ์ไว้ไม่มีผิด ทั้งหมดเริ่มการสนทนาโดยการให้ดาราด

(ผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการบ้านพอเพียงชนบท) ได้แนะนำตัวเองเพื่อสร้างความคุ้นเคย หลังจากนั้นให้แกนนำ ตำบลเปิดทำการแสดงโดยการเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นในพื้นที่พหุสัมพันธ์แห่งนี้

จุดเริ่มต้นของการทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทตำบลหนองตะครอง อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ ได้รับงบประมาณสนับสนุนเริ่มต้นจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) พอช. และทำงานกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองตะครอง ร่วมกันสำรวจข้อมูลเบื้องต้นตำบลหนองตะครอง มีทั้งหมด 12 หมู่บ้าน ได้รับการจัดสรรบ้านพอเพียงชนบทโดยงบประมาณของ พอช. และงบประมาณจาก ภาควิชาต่างๆ ทั้งหมด 26 หลังคาเรือน ปี พ.ศ. 2561 การสำรวจข้อมูลเบื้องต้นมีการคัดเลือกกระจาย ทุกหมู่บ้าน โดยแบ่งหมู่บ้านละ 2 หลังคาเรือนที่รับประโยชน์เป็นสัดส่วนที่เท่ากันหมด แต่ว่ามีหมู่ที่ 1 และ หมู่ที่ 7 ที่ได้เพิ่มขึ้นเป็นหมู่บ้านละ 3 หลังคา ซึ่งหมู่บ้านที่เป็นผู้ด้อยโอกาสและเป็นครัวเรือนขยาย อยู่ด้วยกันหลายคน และเป็นชุมชนของชาวเขมร ทั้งที่เป็นการซ่อมแซมและสร้างใหม่ทั้งหลัง สถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้านที่อยู่อาศัยในพื้นที่ตำบลหนองตะครอง ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่เป็นที่ดินของตนเอง ลักษณะบ้านเรือน ส่วนใหญ่ไม่มีความมั่นคงถาวรมีความชำรุดทรุดโทรม บางครัวเรือนมีน้ำท่วมขังบริเวณใต้ถุนบ้าน สภาพสิ่งแวดล้อม ต่างบริเวณบ้านเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรคไม่ดีต่อสุขภาพของผู้ที่อยู่อาศัย และบ้านที่เป็นครอบครัว ขยายมีสมาชิกในครัวเรือนเป็นจำนวนมาก และได้ให้คนเฒ่าคนแก่เลี้ยงหลานอยู่ที่บ้าน มีคนแก่และเด็ก อยู่ด้วยกันส่วนวัยหนุ่มสาวทิ้งลูกหลานให้คนแก่เลี้ยงเด็ก วัยแรงงานไปทำงานที่ต่างจังหวัดหรือกรุงเทพ

เป็นบ้านที่ไม่สามารถอยู่ได้แล้วถึงขั้นที่จะอยู่ไม่ได้แล้ว พื้นที่ตำบลหนองตะครองไม่มีปัญหาเรื่องพื้นที่สาธารณะ ครอบครัวยุคใหม่ที่มีที่ดินเป็นของตนเอง จากการสำรวจของคณะทำงานตำบลพบว่า มีผู้เดือดร้อนทางด้านที่อยู่อาศัย 146 ครัวเรือน จากข้อมูลการสำรวจผู้เดือดร้อนเป็นรายหมู่บ้าน พบว่า หมู่ที่มีความเดือดร้อนเรื่องที่อยู่อาศัยน้อยที่สุดคือ หมู่ 4 จำนวน 4 หลังคาเรือน และหมู่ที่มากที่สุดคือหมู่ที่ 6 จำนวน 24 หลังคาเรือน โดยใช้หลักเกณฑ์การพิจารณาผู้เดือดร้อนรับการซ่อมสร้างบ้าน เริ่มจากการพิจารณาประกอบด้วย การเข้ามาเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองตะครอง (ถ้าไม่ได้เข้ามาเป็นสมาชิกก็ทำการพิจารณาเป็นรายกรณีตามความจำเป็นและความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นในของครัวเรือนนั้น) เป็นครัวเรือนผู้ด้อยโอกาส เป็นครัวเรือนผู้ป่วย ผู้พิการไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เป็นครัวเรือนขยายอยู่ด้วยกันหลายคน และเป็นครัวเรือนที่บ้านทรุดโทรม

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองตะครอง มีการสร้างความร่วมมือบูรณาการทำงานเพื่อให้โครงการบ้านพอเพียงชนบทเป็นได้อย่างประสบความสำเร็จ ทั้งภาคีเครือข่ายในชุมชนและนอกชุมชนเอง โดยเริ่มจากผู้รับประโยชน์ นอกจากจะได้รับประโยชน์จากการสร้างบ้านแล้วยังเข้ามาช่วยในการสมทบทุนในการซ่อมสร้างบ้านของตนเองด้วย ได้แก่ ค่าแรงงานช่างเฉพาะ (ค่าเชื่อม ค่าก่ออิฐ ค่าฉาบ) นอกจากนั้นแล้วยังสมทบการจ้างรถถมดินมาถมก่อนที่จะสร้างบ้านอีกด้วย ญาติพี่น้อง เข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือในด้านเป็นแรงงานในการก่อสร้างบ้าน รวมถึงการสมทบทุนช่วยเหลือค่าน้ำดื่ม ค่าอาหาร และค่าวัสดุอุปกรณ์ผู้นำชุมชน มีบทบาทในการมาเป็นแรงงานช่วยในการสร้างบ้านด้วยเช่นเดียวกัน นอกจากนั้นยังมีการประชาสัมพันธ์ให้ลูกบ้านทราบถึงข้อมูลการสร้างบ้านของผู้รับประโยชน์ให้คนในชุมชนออกมาช่วยเอาแรงงานกัน สิ่งที่ทางทีมงานประทับใจคือการเข้ามาช่วยเหลือของพระสงฆ์และวัด เข้ามาช่วยเหลือครัวเรือนผู้รับประโยชน์ที่อยู่ติดกับบริเวณวัด ช่วยในการสมทบทุนเป็นปัจจัยในการสร้างบ้านใหม่จำนวนหนึ่งหมื่นหนึ่งพันบาท และช่วยเรื่องอาหาร เนื่องจากผู้รับประโยชน์อยู่บริเวณติดวัดได้ช่วยเหลืองานวัดอยู่เป็นประจำ นอกจากนั้นแล้ว พี่สุนทรยังเล่าให้ฟังว่า เจ้าอาวาสได้สั่งให้พระลูกวัดมาช่วยเป็นแรงงานในช่วงที่รื้อบ้านหลังเดิม ยกบ้านหลังเดิมและสร้างเป็นบ้านหลังใหม่ให้กับผู้เดือดร้อนท่านนี้ด้วย ซึ่งบ้านหลังนี้คือบ้านของสนอง ชามารัตน์ เป็นชาวบ้านหมู่ 2 บ้านหลังนี้อาศัยอยู่ด้วยกันทั้งหมด 2 คน ลักษณะบ้านเป็นบ้านไม้ชั้นเดียว บ้านผูกพัง ตัวบ้านเขกำลังจะล้มแล้ว บ้านก็จะพัง หลังคาบ้านรั่ว น้ำขังบริเวณพื้นบ้านเวลาที่ฝนตก โครงการเข้ามาช่วยเหลือพร้อมกับมีวัดเข้ามาช่วยเหลืออีกทางหนึ่ง คือการยกบ้านหลังใหม่ขึ้นทั้งหลัง แต่ตอนนี้ยังสร้างไม่เสร็จทั้งหมดอยู่ระหว่างการสร้างบ้าน ถ้าได้ไปขึ้นบ้านใหม่จะยิ่งดีขึ้นกว่านี้

เครือข่ายนอกชุมชนที่เข้ามาช่วยเหลือและร่วมกันเป็นส่วนหนึ่งของโครงการบ้านพอเพียงชนบท ตำบลหนองตะครอง โดยพี่สุนทรและทีมคณะทำงานย้าให้เราฟังเสมอว่า พวกเราได้ชวนทุกภาคส่วนเข้ามาทำงานร่วมกันทั้งเรื่องแรงงาน เรื่องงบประมาณ และเรื่องวัสดุอุปกรณ์ พร้อมทั้งยกตัวอย่างหน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้องให้เราฟังอีกด้วย ก็จะมีองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น (อบต.) สนับสนุนเจ้าหน้าที่เข้ามาช่วยเหลือในการตรวจรับงาน ร่วมวางแผนการสร้างบ้านของผู้รับประโยชน์ ภาคเอกชน ร้านค้า ได้แก่ ธนาคารอสมสิน ช่วยเหลือเรื่องน้ำดื่มในการทำงาน ห้างร้านต่างๆ ช่วยเหลือด้านเครื่องดื่ม และร้านค้าในตำบลมีบทบาทในการสมทบทุนทำกรอบรูปให้ในวันรับมอบบ้านของผู้รับประโยชน์ หลังจากยกตัวอย่างคนที่มาร่วมงานให้ฟังแล้ว ก็มีเสียงหนึ่งในวงสนทนาดังขึ้นอย่างประหลาดใจ “...พวกเราไม่คิดไม่ฝันว่าจะมีคนมาสร้างบ้านให้จริงๆ ถือได้ว่าเป็นหนึ่งในความฝันของคนในตำบลหนองตะครองที่เป็นจริงเลยทีเดียว ประโยชน์นี้หลุดออกมาจากปากของพี่สุนทรกล่าวไว้ในช่วงที่เราเดินพูดคุยกันระหว่างลงเยี่ยมยามถามข่าวพี่น้องผู้ที่ได้รับการช่วยเหลือซ่อมแซมและสร้างบ้าน...” ทำให้ทีมมองว่าการที่จะสร้างฝันนั้นแม้คนเดียวก็น่าจะสร้างได้ แต่ถ้าทุกคนมาร่วมสร้างฝันไปด้วยกันก็จะยิ่งทำฝันให้เป็นจริงมากขึ้น

จากการดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบททำให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพิ่มมากขึ้น โดยเริ่มต้นจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ทำงานควบคู่กับกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลหนองตะครอง และมีหน่วยงานอื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้องมากมาย จนสามารถส่งถึงฝันของผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยได้ ในวันที่เราลงพื้นที่ผู้ที่ได้รับประโยชน์ต่างช่วยกันสะท้อนภาพความดีใจ และความใส่ใจในการซ่อมแซมและสร้างบ้านของตนเอง ให้ทีมวิชาการถอดบทเรียนฟังอย่างหน้าตื่นเต้น คนแรกที่ขอพูดก่อนเพื่อนคือ สม สิงห์ขาคา ...“เป็นชาวบ้านหมู่ที่ 5 อาศัยอยู่กับหลานที่บ้าน เวลาฝนตกแต่ละครั้งหลังคาบ้านรั่วไม่มีที่อยู่ไม่มีที่หลบนอน หลานก็นอนไม่ได้ ซึ่งบ้านหลังนี้เริ่มผุพังมาแล้วประมาณ 4 ปี ช่วงฝนตกยายกับหลานไม่ได้นอนเลยเพราะเปียกฝน ตอนนี้โครงการเข้ามาช่วยเหลือในการเปลี่ยนโครงหลังคาใหม่ให้ มีการเปลี่ยนสังกะสีให้ใหม่ นอกจากนั้นแล้วยังมีการเปลี่ยนประตู หน้าต่างบานใหม่ให้ด้วย ตอนนี้บ้านของตนเองนั้นดีขึ้นมากแล้ว ตัวบ้านมีความมั่นคงถาวร เวลาฝนตกก็ไม่กลัวเปียกฝนเหมือนแต่ก่อน” คนที่สองคือ เปลี่ยนกะนะรัมย์ เป็นชาวบ้านหมู่ที่ 1 เล่าว่า... “บ้านของตนเองทรุดโทรมมาก ตัวบ้านมีทั้งปลวกและตัวมอดกัดกินไปหมด เวลาฝนตกหลังคาบ้านก็รั่ว และน้ำซังบริเวณพื้นบ้านด้วย โครงการบ้านพอเพียงชนบทเข้ามาช่วยเหลือในการยกเสาบ้านใหม่ให้ สร้างโครงหลังคาใหม่ให้ และมุงหลังคาให้ด้วย รวมถึงอิฐ หิน ดิน ทราย ส่วนประตู

บ้านและหน้าต่างชุมชนช่วยกันบริจาคให้” คนที่สามคือ รุ่งอรุณ ถาวรสันต์ เป็นชาวบ้านหมู่ที่ 7....“ตอนที่ยังไม่ได้สร้างบ้านนั้น บ้านผุพังเสาบานผุ หลังคาที่เป็นสังกะสีรั่ว เวลาฝนตกก็สาดเข้าบ้าน บริเวณพื้นบ้านเปียกและมีน้ำท่วมขัง โครงการเข้าสร้างบ้านหลังใหม่ให้ ตอนนี้เข้าไปอยู่แล้ว มีบ้านอยู่ชีวิตดีขึ้นมาก”

ต่อมาคือ สจ๊วต สงฆ์เจริญธรรม เป็นชาวบ้านหมู่ที่ 6 ...“ตอนนี้อาศัยอยู่บ้านคนเดียว บ้านผู้พี่มาก ผนังบ้านไม่มี ปลูกกักดินตัวบ้านทั้งหลัง หลังคาบ้านก็รั่วเวลาที่ฝนตก โครงการเปลี่ยนเสาบ้านใหม่ให้ 3 ต้น เปลี่ยนหลังคาสังกะสีใหม่ให้ ได้อัฐ หิน ดิน ทราย มาก่อนผนังบ้านใหม่ ตอนนี้อยู่สบายดี เวลาฝนตก ก็ไม่เปียกฝนแล้ว กินอัมมรอนหลับ ดีกว่าแต่ก่อนเยอะ” และสุดท้ายคือ อรุณ เป็นชาวบ้านหมู่ที่ 1 ... “บ้านหลังเดิมกระเบื้องแตก ไม่ผู้พี่ เวลาที่ฝนตกบริเวณพื้นบ้านน้ำท่วม ทางโครงการบ้านพอเพียงชนบทได้ สร้างโครงหลังคาใหม่ให้ เป็นหลังคาสันไถ และได้มาเชิญเขามาทำเป็นโครงหลังใหม่”

จากสิ่งที่เราได้ฟังในวันนั้น ทำให้เห็นภาพความสำเร็จของโครงการบ้านพอเพียงชนบท รวมถึงจากการประเมินความพึงพอใจต่อโครงการบ้านพอเพียงชนบทของแกนนำตำบลหนองตะครองและ ผู้รับประโยชน์มีการประเมินเบื้องต้น ส่วนใหญ่ให้การดำเนินงานอยู่ที่ร้อยละ 95 เนื่องจากโครงการนี้มีการ ช่วยเหลือและสร้างความร่วมมือจากคนที่อยู่ในชุมชนเดียวกันเองและได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ส่วนค่าคะแนนที่เหลือร้อยละ 5 นั้น เป็นเรื่องของงบประมาณที่จัดสรรลงมาต่อหลังยังน้อยอยู่ แต่ก็ยังไม่ใช่วิธีปัญหาที่จะต้องนำมาคิดในการทำงาน เนื่องจากตำบลหนองตะครองมีการขับเคลื่อนงานร่วมกัน ทุกภาคส่วนไปพร้อมกัน

เรื่องราวของ หนองตะครอง: กองทุน คื่นฝั้น พหุความสัมพันธ์ ดำเนินเรื่องมาถึงช่วงสุดท้าย ของปีงบประมาณ เกิดความสำเร็จที่เป็นรูปธรรมเกิดขึ้นในพื้นที่ เห็นภาพรอยยิ้มของผู้ที่ได้รับประโยชน์ จากการซ่อมแซมและสร้างบ้าน แต่เรื่องราวการทำงานยังต้องดำเนินไปต่อเพื่อขยายผล ทำให้เกิดข้อเสนอแนะในการทำงานต่อไปให้เกิดประโยชน์มากกว่าปีที่ผ่านมาคือ มีการสร้างระบบพี่เลี้ยงในการทำโครงการ การนำเสนอข้อมูลผู้เดือดร้อนระดับพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม หรือมีระบบพี่เลี้ยงแบบใหม่เพื่อให้สามารถ ช่วยพื้นที่ในการทำงานและอำนวยความสะดวกในการทำงานมากขึ้น รวมถึงเจ้าหน้าที่ภาคอีสานลงพื้นที่ เพื่อชี้แจงโครงการของ พอช.เอง โดยให้ระดับเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบลงมาพื้นที่ทำงานกับพื้นที่ และพื้นที่ ตำบลหนองตะครองมีการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นระบบอยู่แล้ว ดังนั้นควรได้รับการสนับสนุนการทำงาน บนฐานข้อมูลอย่างต่อเนื่องสนับสนุนงบประมาณ ค่าวัสดุก่อสร้างต่างๆ ต่อครัวเรือนยังน้อยอยู่ควรปรับ ให้อยู่ประมาณ 25,000-40,000 บาทต่อหลังคาเรือน มีการพิจารณาการแบ่งสัดส่วนจำนวนผู้ได้รับประโยชน์ ต่อตำบลให้เพิ่มมากขึ้น ควรปรับเป็น 40 ครัวเรือนต่อตำบล เพื่อให้เกิดความครอบคลุมและสามารถแก้ไข ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยของคนในชุมชนได้มากที่สุด และสุดท้ายมีการพิจารณาเรื่อง “เศรษฐกิจและทุน” ของครัวเรือนหลังจากที่สร้างบ้านเสร็จแล้ว ซึ่งจะช่วยให้ครัวเรือนผู้รับประโยชน์สามารถมีอาชีพและรายได้เพิ่ม

อย่างไรก็ตามการดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทตำบลหนองตะครอง มีกองทุนสวัสดิการ ชุมชนตำบลเป็นผู้ที่มีบทบาทขับเคลื่อนงาน ประสานงาน พร้อมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การ มหาชน) จนทำให้พื้นที่พหุความสัมพันธ์เกิดความฝันที่เป็นจริงในที่สุด ดังคำว่าที่ “หนองตะครอง: กองทุน คื่นฝั้น พหุความสัมพันธ์”

03

ภาพรวมจังหวัดมหาสารคาม

“...สังคมชนบทอีสาน ความเป็นพี่เป็นน้องยังเหลืออยู่ ที่จริงแล้วยังมีอยู่จริง บ้านพอเพียงเป็นคำที่เหนือกว่าคำว่าบ้าน ได้ทั้งใจ ได้ทั้งวัฒนธรรม ได้ทั้งพี่ทั้งน้อง ได้ดูแลผู้ด้อยโอกาส บ้านเป็นเรื่องสำคัญ เป็นปัจจัยสี่ของคน แค่มิคนเข้ามาเยี่ยมยามแล้วมาซ่อมแซมปรับปรุงบ้านให้ ก็ถือว่าเป็นบุญเป็นฝันของชาวบ้านแล้ว...”

ข้อความข้างต้นเป็นคำกล่าวของเดชอนันต์ พิลาดง (2561) รองเลขาธิการสภาอภัยแก่เป้งแญงคณมหาสารคาม ที่สะท้อนถึงการทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทในจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งดำเนินงานภายใต้กลุ่มคนทำงานพัฒนาจังหวัดในชื่อ “สภาอภัยแก่เป้งแญงคณมหาสารคาม” ในปัจจุบันสภาอภัยแก่เป้งแญงได้พัฒนากลไกการทำงานเฉพาะประเด็น/โครงการลงสู่พื้นที่ระดับอำเภอและตำบลในแต่ละประเด็นงานที่ครอบคลุมทั้งจังหวัด โครงการบ้านพอเพียงชนบทเป็นอีกหนึ่งโครงการที่ได้ขับเคลื่อนงานในพื้นที่ในช่วงปีที่ผ่านมา โดยเริ่มต้นจากการใช้ข้อมูลปัญหาที่ดินและที่อยู่อาศัยของครัวเรือนที่ได้มีการสำรวจไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 และทบทวนใหม่อยู่เป็นระยะ เป็นพื้นฐานการทำงานในช่วงแรกและต่อยอดมาเป็นจนถึงปัจจุบัน

สถานการณ์ปัญหาที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในจังหวัดมหาสารคาม พบว่า พื้นที่ในบางอำเภอเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ อาทิ เขตอำเภอกุดรังกว่าร้อยละ 60 เป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ แต่ปัจจุบันได้กลายสภาพเป็นพื้นที่ในการดูแลและจัดการของสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (สปก.) หรือบางส่วนเป็นพื้นที่อนุรักษ์ อาทิ เขตอำเภอนาดูน ซึ่งเป็นที่ตั้งของปราสาทภูพระสันตรัตน์ อยู่ในการดูแลและจัดการโดยกรมศิลปากรซึ่งเข้ามาจัดการพื้นที่ได้ในช่วงประมาณ 10 ปีที่ผ่านมา นอกจากนี้พื้นที่บางส่วนของจังหวัดมหาสารคาม อาทิ พื้นที่บางส่วนของเขตอำเภอเมืองมหาสารคาม มีลักษณะทับซ้อนอยู่กับพื้นที่ของกรมธนารักษ์ และลักษณะสุดท้าย คือ เป็นพื้นที่สาธารณะ ซึ่งกระจายอยู่ในเกือบทุกตำบลของจังหวัด ส่วนปัญหาที่อยู่อาศัยของครัวเรือนผู้เดือดร้อนในจังหวัดมหาสารคาม

ในปี พ.ศ. 2561 จังหวัดมหาสารคามได้เข้าร่วมโครงการบ้านพอเพียงชนบทซึ่งมีพื้นที่เป้าหมายจำนวน 12 ตำบล ได้รับการจัดสรรครัวเรือนผู้รับประโยชน์รวม 150 หลังคาเรือน โดยบทบาทการทำงานในระยะแรก คณะทำงานจากสภาอภัยแก่เป้งแญงฯ จะเน้นการกระจายข้อมูลเป้าหมายและวิธีการทำงานสู่ระดับอำเภอและตำบลทุกพื้นที่ในจังหวัดเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของพื้นที่ก่อนการดำเนินงานโครงการฯ รวมทั้งการทำความเข้าใจเกี่ยวกับเอกสารการเบิกจ่ายที่จะเกิดขึ้นควบคู่กับการทำงานซึ่งต้องเข้าใจตรงกัน ตลอดจนร่วมกำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาเพื่อการค้นหาและคัดเลือกครัวเรือนผู้รับประโยชน์เบื้องต้น ส่วนเงื่อนไขหรือคุณสมบัติย่อยให้เป็นบทบาทของตำบลและชุมชนต่อไป รวมไปถึงการสำรวจและรวบรวมข้อมูลครัวเรือนจะประสานมอบหมายให้เป็นบทบาทการทำงานร่วมกันของสภาองค์กรชุมชนตำบล แกนนำตำบล และผู้นำชุมชนดำเนินการในระดับพื้นที่ โดยในระหว่างการทำงานซ่อมสร้างในพื้นที่บทบาทของจังหวัดจึงเป็นลักษณะของพี่เลี้ยงที่ให้คำปรึกษาและหนุนเสริมในช่วงที่ประสบปัญหา อาทิ การบริหารจัดการงบประมาณต่อครัวเรือน หลักการสมทบกองทุนกลางของตำบล แนวทางการขยายผลกลุ่มครัวเรือนผู้รับประโยชน์เพิ่มเติม เป็นต้น ส่วนในการซ่อมสร้างบ้านของครัวเรือนเป้าหมายจะให้อิสระแก่ชุมชนในการระดมแรงงานในชุมชน การดูแลสวัสดิการอาหารเครื่องดื่มของกันและกัน ซึ่งแนวคิดของโครงการบ้านพอเพียงชนบทเป็นแนวทางการสร้างและรื้อฟื้นวัฒนธรรมชุมชนในมิติการดูแลเกื้อกูลกันและกันให้

หวนกลับมาสู่ชุมชนอีกครั้งหนึ่ง จนกระทั่งการซ่อมสร้างเสร็จสิ้นจะมีการส่งมอบบ้านให้ผู้รับประโยชน์ และติดตามการส่งเงินเข้าสู่กองทุนที่ดินตำบลร้อยละ 10-20 ตามเงื่อนไขที่ได้ตกลงกันระหว่างคณะทำงาน กับครัวเรือนผู้รับประโยชน์ตามกำลังของตนเองที่มีอยู่และสามารถหาได้ เพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการ กองทุนที่จะสามารถนำมาขยายผลช่วยเหลือครัวเรือนผู้เดือดร้อนอื่นๆ เพิ่มขึ้น

การทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม มีหน่วยงานหลักที่เข้ามาเกี่ยวข้องและช่วยเหลือให้การทำงานประสบความสำเร็จหลายภาคส่วน ประกอบด้วย สมาชิกแพง เบ็ญญะ คนมหาสารคาม เป็นศูนย์ประสานงานกลางมีบทบาทหลักในการทำหน้าที่เป็นขบวนจังหวัด บริหารจัดการช่วยเหลือและสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร บุคลากรและอำนวยความสะดวกในภาพรวมทั้งจังหวัดโดยทำงานร่วมกับสภาองค์กรชุมชนตำบล กองทุนที่ดินตำบลและกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล ซึ่งสนับสนุนฐานข้อมูล สมาชิกเกี่ยวกับปัญหาและความเดือดร้อนของครัวเรือนผู้รับประโยชน์ สมทบทุนค่าบริหารจัดการในแต่ละพื้นที่ จึงถือว่ากองทุนที่ดินตำบลเป็นเสมือนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อใช้หล่อเลี้ยงการทำงานในระดับตำบล นอกจากนี้ยังประสานการทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล/อบต.) ในการทำงานร่วม ซึ่งภาคท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทร่วมในการสนับสนุนบุคลากรซึ่งเป็นช่างท้องถิ่นในการเข้าร่วมประเมินวัสดุและราคาวัสดุ ต่อครัวเรือน และบางท้องถิ่นมีการสมทบทุนเพื่อการซ่อมสร้างบ้านเพิ่มเติมอีกด้วย นอกจากนี้บางตำบล มีการประสานงานและได้รับความร่วมมือจากกองกำลังทหารเข้ามาช่วยเหลือเรื่องแรงงานในวันรื้อถอน และวันซ่อมสร้างบ้านร่วมด้วย

หากวิเคราะห์ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของการดำเนินงานโครงการฯ ในจังหวัดมหาสารคามจะ เห็นได้ว่า สมาชิกแพง เบ็ญญะ คนมหาสารคาม ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาและหนุนเสริมเชิงนโยบายในภาพรวม เป็นหลัก ซึ่งเกิดประโยชน์และผลดีในแง่ของการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการบูรณาการทำงานระหว่าง กันให้เข้ามาช่วยกันทำงานพัฒนาพื้นที่ ส่วนในระดับพื้นที่ก็มีการสร้างกลไกคนทำงานในบทบาทที่เลี้ยง เพื่อให้มีการประสานงานและเชื่อมโยงการทำงานระหว่างชุมชนกับกลไกจังหวัดได้เป็นอย่างดี ตั้งแต่ขั้นตอน การคัดเลือกพื้นที่ตำบลเข้าร่วมรับประโยชน์ในโครงการฯ ที่มีการจัดระบบข้อมูลตามศักยภาพและความพร้อม (น้อย ปานกลาง มาก) ของตำบล นอกจากนี้ยังวิเคราะห์ต้นทุนพื้นที่จากความรับผิดชอบและความต่อเนื่อง ในการทำงานร่วมกัน และพร้อมจะสร้างเป็นแผนขับเคลื่อนต่อเนื่องอีก 3 ปีข้างหน้าชัดเจนการทำงานและความ สำเร็จส่วนหนึ่งได้สร้างบทเรียนจากการทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทหลายประการ ประการหนึ่งก็คือ การทำงานของจังหวัดมหาสารคามมีกองทุนที่เป็นตำบล “พระเอก” ในการขับเคลื่อนงานและนำไปสู่ ความสำเร็จได้ กล่าวคือ การบริหารจัดการงบประมาณของกองทุนที่ดินตำบลที่ช่วยสนับสนุนให้กระบวนการ ทำงานขับเคลื่อนไปได้ ซึ่งนอกจากจะช่วยให้สามารถขยายจำนวนครัวเรือนผู้รับประโยชน์ให้เพิ่มขึ้นจากการ บริหารจัดการกองทุนนี้ ยังช่วยให้เกิดการพัฒนาต่อยอดและยกระดับกองทุนที่ดินตำบลให้เกิดความต่อเนื่อง และยั่งยืน ช่วยสร้างองค์ความรู้จากการทำงานของคนทำงาน เกิดความเข้าใจบริบทพื้นที่ของตนเองมากขึ้น จากการรวบรวมข้อมูลโดยคนในชุมชนที่ช่วยกันลงพื้นที่เก็บข้อมูล และเพิ่มประสบการณ์ทำงานให้กับคน ทำงานใหม่ๆ ในพื้นที่ได้เรียนรู้การทำงานพัฒนาเพิ่มมากขึ้น

แม้การทำงานจะมีจำกัดอยู่บ้าง อาทิ การทำงานของขบวนจังหวัดที่ผ่านมายังไม่กระจายและขยายผลสู่พื้นที่ตำบลอื่นๆ ได้อย่างครอบคลุม เนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่องข้อมูลของผู้เดือดร้อนที่ยังไม่ชัดเจน มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา หรือบางพื้นที่ไม่สามารถเตรียมข้อมูลที่สมบูรณ์ได้ทันเวลา ซึ่งทำให้พื้นที่นั้นไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณ จึงเสียโอกาสในการช่วยเหลือครัวเรือนผู้เดือดร้อนสูง ขณะเดียวกันจำนวนครัวเรือนเป้าหมายในแต่ละปีงบประมาณที่ยังไม่อาจคาดการณ์ไวล่วงหน้าได้ จึงวางแผนการดำเนินงานและการประสานพื้นที่ได้ค่อนข้างลำบาก แต่อย่างไรก็ตาม แม้จะมีอุปสรรคอยู่บ้างดังกล่าว แต่ภาพการทำงานในจังหวัดมหาสารคามมีต้นทุนเดิมในการทำงานที่ดีเป็นพื้นฐาน เช่น การประสานข้อมูลสามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วหรือการมีกลไกพี่เลี้ยงสนับสนุนประจำพื้นที่ เป็นต้น จะช่วยให้สามารถดำเนินงานพัฒนาที่จะเข้ามาในพื้นที่ชุมชน ตำบลหรือจังหวัดมหาสารคามได้อย่างมีประสิทธิภาพแน่นอน

ห้วยเตย: เคลื่อนงาน ผ่านฐานพหุภาคี

“...ใครจะไปคิดว่าชาวบ้านธรรมดาอย่างเราจะมีคนมาสร้างบ้านให้...” ในวันที่ฝนโปรยปรายเสียงของผู้หญิงตัวเล็กที่ชื่อว่า เพชร สาธิตมาตย์ หมู่ที่ 3 ดังก้องขึ้นกลางวงสนทนากลุ่มย่อยอย่างมีความหมาย แวดตาเป็นประกายมันต่างจากสภาพอากาศในวันนี้ที่มีดครึ้มด้วยสายฝน ในสมัยก่อนนั้นเขาคิดว่าการสร้างบ้านหนึ่งหลังเป็นเรื่องใหญ่มากสำหรับบุคคลหรือครัวเรือนของเขา แต่วันนี้ฝันของเขาเป็นจริงแล้ว โดยการเป็น 1 ใน 20 ครัวเรือนของผู้รับประโยชน์จากโครงการบ้านพอเพียงชนบท

จุดเริ่มต้นเป็นอย่างไร สถานการณ์เริ่มแล้วจบลงตรงไหน? ตำบลห้วยเตย อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม เริ่มดำเนินโครงการบ้านพอเพียงชนบทในปี พ.ศ. 2558 โดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ได้ทำงานผ่านสภาองค์กรชุมชนเข้ามาร่วมทำการสำรวจข้อมูลสถานการณ์ที่อยู่อาศัย ทำให้พบเห็นปัญหาในพื้นที่ว่ามีสมาชิกในครัวเรือนอาศัยอยู่ด้วยกันหลายคน (ต้องอยู่ต่อเล่า) ปัญหาบ้านทรุดโทรม บ้านที่อาศัยอยู่กำลังจะพังแล้ว

การทำงานของเรา เริ่มจากโครงการบ้านพอเพียงชนบทมีการทำงานที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง **ระยะก่อนดำเนินงานโครงการฯ** เราเริ่มต้นด้วยการประชุมเครือข่ายระดับตำบล เพื่อรับนโยบาย จากนั้นสภาองค์กรชุมชนจัดตั้งคณะกรรมการโครงการบ้านพอเพียง เมื่อเรามีคณะทำงานแล้วก็ได้พากันเดินทางลงพื้นที่สำรวจผู้ที่เดือดร้อนในพื้นที่ จัดทำแผนที่พัฒนาตำบลขึ้น ซึ่งทางเราเห็นว่าแผนที่อันนี้จะช่วยให้เห็นสภาพของผู้เดือดร้อนในตำบลเราเอง แล้วร่วมกันประเมินราคาวัสดุสร้างบ้านโดยคณะทำงานตำบลกับช่างองค์การบริหารส่วนตำบลช่วยกันประเมินราคาค่าใช้จ่าย จากนั้นเรากลับมาจัดประชุมแต่งตั้งคณะกรรมการจัดซื้อจัดจ้างวัสดุอุปกรณ์ และติดต่อร้านค้าโดยมีนโยบายของเราเองคือ “...ต้องเป็นร้านที่มีราคาถูก คุณภาพดี และมีของแถมให้ด้วย...” แล้วเราก็ได้กลับมายังหมู่บ้านทำการสำรวจความพร้อมกับการสอบถามผู้รับประโยชน์ว่า ครัวเรือนไหนมีความพร้อมและว่างจะซ่อมสร้างบ้าน เพื่อจะได้เรียงลำดับครัวเรือนในการซ่อมสร้างได้ถูกเวลา เมื่อครัวเรือนพร้อมแล้ว เราก็จะแจ้งให้ร้านวัสดุจัดส่งวัสดุ อุปกรณ์ไปยังบ้านของผู้รับประโยชน์ **ระยะระหว่างดำเนินงานโครงการฯ** เป็นช่วงที่สนุกสนานทั้งผู้รับประโยชน์ คณะทำงาน และชาวบ้านในชุมชน เริ่มขั้นตอนการลงมือซ่อมสร้างบ้านของครัวเรือน จะมีญาติพี่น้องของแต่ละคนมาช่วยกันสร้างบ้าน ในตำบลห้วยเตยใช้ระยะเวลาในการซ่อมสร้างบ้านน้อยที่สุดคือ 1 วัน และใช้ระยะเวลาซ่อมสร้างมากที่สุด

คือ 10 วัน ผู้รับประโยชน์ใช้งบประมาณส่วนตัวในการสมทบมากที่สุดคือ 10,000 บาท งบประมาณน้อยที่สุดคือ 5,000 บาท ในส่วนนี้เป็นทั้งค่าแรงงานเฉพาะและค่าอาหารของผู้ที่มาช่วยเหลือ และบางครัวเรือนมีนายอำเภอมาตั้งเสาบ้านให้ด้วย ซึ่งถือได้ว่าเป็นเกียรติอย่างมากในครั้งนี้นี้ **ระยะหลังการดำเนินงานโครงการฯ** หลังจากสร้างบ้านของตนเองเสร็จ ครัวเรือนไหนที่มีวัสดุเหลือก็จะนำไปให้ครัวเรือนอื่นที่รับประโยชน์เพื่อใช้ในการซ่อมสร้างบ้านต่อไป และมีผู้ว่าราชการจังหวัด และนายอำเภอมาทำพิธีมอบบ้านที่ อบต.กุดรัง

การคัดเลือกครัวเรือนที่ใช้ เราร่วมกันพิจารณาและกลั่นกรองผู้ที่เข้าในเกณฑ์ได้รับการช่วยเหลือ ประกอบด้วย เป็นผู้ที่อยู่และเป็นสมาชิกกองทุนที่ดิน (ถ้าคนไหนไม่ได้อยู่หรือเป็นสมาชิกกองทุน แต่เข้าข่ายที่จะช่วยเหลือก็จะเปิดโอกาสในการให้เข้ามาสมัครเป็นสมาชิก) เป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน ที่อยู่อาศัยไม่มั่นคงถาวรมีความเดือดร้อนจริง ผู้มีปัญหาด้านสุขภาพ และมีปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน

ร่วมด้วยช่วยกัน หลากภาคี หลายพลังใจ การทำงานบ้านพอเพียงเราทำงานคนเดียวไม่ได้หรอก เราต้องช่วยกันหลายส่วน ซึ่งช่วยเหลือก็เป็นเช่นนั้นแล ตอนนั้นที่เราจำได้ ได้มี **ภาคีเครือข่ายภายในชุมชนของเราเอง** เริ่มต้นจากญาติพี่น้องในชุมชน ได้เข้ามาช่วยเหลือการบริจาคสิ่งของ อุปกรณ์เพื่อสร้างบ้าน และแรงงาน ส่วน**ภาคีเครือข่ายภายนอกชุมชนของเรานั้น** มีหลายส่วนมาที่มาร่วมกับเรา ทั้ง**ร้านค้าเอกชน (ขายวัสดุก่อสร้าง)** เวลาที่คณะกรรมการไปสั่งซื้อวัสดุ จะช่วยในการแถมวัสดุก่อสร้างให้กับเรา ทั้ง**ส่วนราชการอำเภอ** ประสานงาน ขอความร่วมมือในการทำโครงการบ้านพอเพียงชนบท เปิดทางให้การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่น ทั้ง**กองทุนที่ดิน** มีบทบาทอย่างมากในการขับเคลื่อนโครงการบ้านพอเพียงชนบท เพราะจะเป็นการสนับสนุนทั้งด้านบุคลากร และมีการเตรียมแผนให้ผู้รับประโยชน์กู้เพื่อช่วยเหลือชาวบ้านในอนาคต ทั้ง**กองทุนสวัสดิการชุมชน** มาช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส และมีการพิจารณาคัดเลือกผู้รับประโยชน์ในปีแรกให้มาสมัครเข้าเป็นสมาชิกแล้วรับประโยชน์ในการซ่อมสร้างบ้านพอเพียง นอกเหนือจากนั้นได้ช่วยเหลือและดูแลให้เข้าระบบสวัสดิการด้วย ทั้ง**อบต. ห้วยเตย** สนับสนุนบุคลากรในการทำงานโครงการบ้านพอเพียง โดยที่ทาง อบต.ห้วยเตย ให้ช่างเข้ามาร่วมกันประเมินราคา ค่าใช้จ่ายในการสร้างบ้านกับทีมแกนนำตำบล และสนับสนุนงบประมาณช่วยเหลือ ทั้ง**สภาองค์กรชุมชน** เข้ามาช่วยในการจัดทำฐานข้อมูลผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย เสนอแผนเข้าสู่จังหวัดในการซ่อมสร้างบ้าน และร่วมบูรณาการการทำงานระดับพื้นที่และที่ขาดไม่ได้เลยคือกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดมหาสารคาม (กอ.รมน.) ที่ส่งพี่ๆทหารมาช่วยซ่อมสร้างบ้าน ทั้งหมด 7 หลัง

ผลสำเร็จที่เกิดขึ้น ตำบลห้วยเตยได้รับการจัดสรรงบประมาณเพื่อช่วยเหลือผู้รับประโยชน์ในปี พ.ศ. 2560 จำนวน 25 ครั้วเรือน แต่ทางพื้นที่ช่วยกันขยายผลเพิ่มเป็น 27 ครั้วเรือน สำหรับปี พ.ศ. 2561 ได้รับการจัดสรรงบประมาณจำนวน 10 ครั้วเรือน แต่ทางพื้นที่สามารถขยายผลเพิ่มขึ้นเป็น 20 ครั้วเรือน **นอกจากแม่เพชร ที่ได้รับประโยชน์คนอื่นก็มีรอยยิ้ม** หลังจากการทำงานของเรามาถึงช่วงสุดท้ายของปีงบประมาณแล้ว ได้ผ่านทั้งปัญหาและคราบน้ำตา สิ่งที่เกิดขึ้นจากโครงการบ้านพอเพียงชนบทก็คือ รอยยิ้มของผู้รับประโยชน์ ในวันนี้เรานำตัวอย่างความรู้สึกของเขาเหล่านั้นมาสื่อสารเพื่อส่งผ่านความรู้สึกกับสิ่งที่เขาได้รับ โดยเริ่มต้นจาก

เพชร สาธิตามย์ ก่อนก็แล้วกันนะ “...บ้านของเราอยู่ด้วยกันทั้งหมด 6 คน แต่ก่อนบ้านคล้ายกลับเถียงนา มี 4 เสา ฝาผนังบ้านเป็นไม้ไผ่สาน เวลาที่ฝนตกก็สาดและรั่วเข้ามาในบ้าน พื้นดินเป็นโคลน ต้องนอนอยู่แคร่เท่านั้น เมื่อโครงการเข้ามาช่วยสร้างบ้านหลังใหม่ให้ ตั้งเสาบ้านทั้งหมด 9 เสา ได้อิฐ หิน ดิน ทราย ปูน ตอนที่สร้างก็มีญาติพี่น้องมาช่วยบริจาคไม้ คนธรรมดาอย่างเราก็ได้รับการช่วยเหลือ ส่วนแรงงานสามีเป็นคนทำเพราะมีความรู้ด้านช่าง ตอนนี้มีบ้านที่มั่นคงถาวรแล้ว หลังจากนั้นก็จะสร้างอาชีพและรายได้ต่อไป...”

เบญญ์ สิทันทิ พูดอย่างเสียงดังน้ำตาคลอเบา “...อาศัยอยู่คนเดียว แม่เป็นไม่มีบ้านอยู่ต้องไปอยู่ที่โรงเลี้ยงหม่อนของตัวเอง ใช้สังกะสีทำเป็นผนังและหลังคา ทำให้ไม่มีหน้าต่าง สมัยก่อนอยู่กับน้องสาว แต่พ่อแม่เสียชีวิตทำให้น้องสาวไล่ออกจากบ้านจึงได้มาอยู่ที่นี่ โครงการเข้าไปช่วยเปลี่ยนหลังคาสังกะสีใหม่ให้และทำหน้าต่างให้ ตอนนี้อยู่มาขอบคุณที่โครงการเห็นความสำคัญของเรายู่บ้าง ก็ย้ายเข้าไปอยู่แล้วและก็จะต่อเติมอีกรอแรงงานมาช่วยอยู่ ตามคิว...”

พ่อใส สวยพาพิทกุล ผู้ชายตัวเล็กแต่พูดได้กินใจ “...พ่อใสอาศัยอยู่คนเดียว ลักษณะบ้านเป็นบ้านไม้ตอนนี้ปลวกกัดกินบ้าน และพ่อใสไม่สามารถขึ้นไปบนบ้านได้เพราะอายุเยอะ โครงการช่วยเหลือสร้างบ้านหลังใหม่ให้ (อิฐ หิน ดิน ทราย ปูน) ได้สมทบช่วยในการสร้างบ้าน 15,000 บาท มีชาวบ้าน ญาติพี่น้องเข้ามาช่วยเหลือด้านแรงงาน รวมถึงพี่ ๆ ทหารด้วย ตอนนี้อยู่ดีชีวิตเปลี่ยนไปเยอะ ปลวกไม่กัดกินแล้ว บ้านสวยงาม...”

มณี เพ็งพล ถึงแม่จะพูดไม่เก่งแต่จริงใจนะ “...บ้านแต่ก่อนสังกะสีรั่ว เวลานอนมองเห็นดาว เต็มบ้านเลย เวลาฝนตกต้องวิ่งหาถังน้ำมารองด้วย โครงการก็เข้ามาช่วยเปลี่ยนสังกะสีใหม่ให้ ตอนนี้นึกอันนั้นนอนหลับ ชีวิตดีขึ้นมากไม่ต้องมีความกังวลในช่วงเวลาที่ฝนตกอีกแล้ว...”

คุณทวี วิชาศรี พูดพร้อมกับรอยยิ้ม “...อาศัยอยู่ด้วยกันทั้งหมด 4 คน ซึ่งเป็นคนพิการ 2 คน และมีผู้ป่วยติดเตียงอาศัยอยู่ในบ้าน ใช้ชีวิตไม่ค่อยสะดวก เวลาที่ฝนตกหลังคาที่รั่ว ไม่สามารถเข้าห้องน้ำได้ โครงการบ้านพอเพียงได้สร้างโครงหลังคาเหล็ก โครงสังกะสี และสร้างผนังบ้านหลังใหม่ใส่ตาข่าย ตอนนี้สะดวกขึ้นเยอะมาก เวลาเข้าห้องน้ำก็ไม่ต้องเปียกฝนแล้ว บ้านหลังนี้มีพี่ๆ ทหารเข้ามาช่วยเหลือในการซ่อมสร้างบ้านด้วยนะครับ...”

(บ้านพอเพียง) ของเราไม่ได้ราบรื่นนะ !!! ในพื้นที่ยังมีบ้าง ที่มีเสียงสะท้อนในการทำงานที่เกิดขึ้นในชุมชน เรื่องการช่วยเหลือเฉพาะกลุ่มเครือญาติของตนเอง “...ทำไม่ได้ประโยชน์น้อย ทำไม่ได้ประโยชน์น้อย...” ด้านความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานของสภาองค์กรชุมชน กับการซ่อม/สร้างบ้านพอเพียง ระหว่างผู้นำท้องถิ่นและผู้นำชุมชน (แต่ก็ได้ทำความเข้าใจแล้ว เคลียร์แล้วเข้าใจแล้ว) **สิ่งสำคัญที่สุดในการทำงานแล้วเราจะเดินหน้าต่อไปทำอะไรกันดี** เราทำงานทั้งรอยยิ้มและความไม่เข้าใจ แต่สิ่งที่เราจะทำและเดินหน้าต่อไปเป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่กว่า คือ 1) การจัดการเนื้อหาของงานโครงการบ้านพอเพียงซึ่งเป็นบทบาทหลักของท้องถิ่น ท้องถิ่น และสภาองค์กรชุมชน ควรแยกให้ชัดเจนกับส่วนงานราชการในจังหวัด หรือควรทำความเข้าใจในเชิงนโยบายก่อนที่จะลงมือทำโครงการ 2) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ควรมีการพิจารณาตรวจสอบเนื่องจากการซ่อมสร้างบ้าน เช่น พิจารณาเรื่องความเป็นอยู่อาหารการกิน ด้านอาชีพ ด้านรายได้ มีการส่งเสริมระบบเศรษฐกิจ ทุน คุณภาพชีวิต และสนับสนุนทุนชุมชนที่มีอยู่ เนื่องจากบางครั้งครัวเรือนยังมีปัญหาเรื่องสภาวะพึ่งพิงอยู่ ทั้งผู้สูงอายุ ผู้พิการ 3) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) พิจารณาเรื่องการสร้างศูนย์เรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

สุดท้าย การดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท จำเป็นต้องมีภาคีเครือข่ายการทำงาน โดยการตั้งต้นของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เป็นผู้จุดประกายการทำงาน แล้วเครือข่ายร่วมกันต่อยอดเพื่อช่วยเหลือชาวบ้านผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยต่อไป ไม่ต้องนำปัญหาที่เกิดขึ้นมาคิด แต่ต้องคิดที่จะก้าวเดินไปข้างหน้าได้อย่างไร

ปลูกสัมพันธ์ บ้านแบ่งสัน ปันส่วนกองทุน

แสงอาทิตย์ยามบ่ายคล้อย สะท้อนผิวน้ำระยิบระยับจับต้องดวงตาผู้คนที่อยู่ริมบ่อน้ำพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดเขื่อง บางคนบั้งนั่ง บ้างยืน บ้างเดินวนไปวนมา หาช้ออ้างมากลบเกลื่อนความสงสัยข้องใจของตนเองไปต่างๆ นานา บ้างสนทนากันทั้งคิดอยู่ในใจและพูดออกอากาศ “มือนี่เพิ่นสิมาเฮ็ดหยัง” “เพิ่นเป็นครูบาอาจารย์มากจากส่วนกลางพุ่นเด้นะ” “เพิ่นบอกว่าเพิ่นสือออกมาถอดบทเรียนความรู้ทางวิชาการ การทำงานของเฮาพุ่นหนะ” เสียงบ่นพึมพำพร้อมความสงสัยปะปนความกังวลใจที่ส่งผ่านความรู้สึกมายังสีหน้าและแววตาของกลุ่มคนทั้งหมด และในที่สุดบุคคลทั้งสองกลุ่มก็ได้เผชิญหน้ากัน พร้อมกับรอยยิ้มทักทายแต่ยังแฝงไปด้วยความกังวลใจอยู่บ้างของคนกลุ่มแรก เมื่อคนแรกกล่าวขึ้นโดยไม่ลังเลใจ ทำให้คนรับข้อมูลก็ตอบรับโดยไม่ลังเลใจเช่นเดียวกัน เกิดการสนทนาประมาณสองถึงสามประโยค แล้วการสนทนาจบลงด้วยรอยยิ้มและคำกล่าวเรียนเชิญต้อนรับทีมวิชาการถอดสรุปบทเรียนโครงการบ้านพอเพียงชนบทให้เข้าไปนั่งที่ศาลาริมน้ำ มีโต๊ะไม้ขัดมันและเก้าอี้วางเรียงรายอย่างเป็นระเบียบ หลังจากนั้นก็มีแต่รอยยิ้มและเสียงหัวเราะดังก้องกังวานทั่วท้องนาและบ่อน้ำที่อยู่ด้านข้างโดยไม่ต้องเกรงใจกุ่ม หอย ปู ปลา กันเลยทีเดียว

ใช่แล้ว วันนั้นเป็นวันที่ 25 เดือนกรกฎาคม เป็นวันที่ท้องฟ้าแจ่มใส มีก้อนเมฆอยู่บ้างเป็นบางส่วนตามห้วงเวลา ทางพื้นที่ตำบลหนองปลิง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ได้นัดหมายเพื่อการถอดสรุปบทเรียนความรู้ ที่บริเวณศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลหนองปลิง ถือได้ว่าใกล้ชิดกับธรรมชาติเป็นอย่างมาก เราออกเดินทางไปยังตำบลหนองปลิงไปทางทิศใต้ห่างจากจังหวัดมหาสารคามประมาณ 10 กิโลเมตร เมื่อถึงที่หมายแล้วก็เริ่มพูดคุยสนทนา

อย่างเป็นกันเอง โดยเริ่มจากข้อมูลตำบลหนองปลิงเป็นส่วนแรกเพื่ออธิบายถึงบริบททั่วไป ทุกคนต่างเล่าให้ฟังพร้อมกันว่า ตำบลหนองปลิง ประกอบด้วยทั้งหมด 8 หมู่บ้าน มีจำนวนครัวเรือนประมาณ 1,300 ครัวเรือน สถานการณ์โดยภาพรวมเรื่องที่ติดขัดของประชากรจำแนกออกได้ดังนี้ คือ ปัญหาครัวเรือนไม่มีเอกสารสิทธิ์ เพราะว่อยู่ยในเขตของ สปก. นอกจากนั้นบางครัวเรือนยังมีที่ดินอยู่ในที่สาธารณะ และปัญหาไม่มีที่ดินทำกินสำหรับสถานการณ์ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยนั้น โดยส่วนมากมีลักษณะที่อยู่อาศัยที่ทรุดโทรม บ้านเรือนไม่มีความมั่นคงถาวร ซึ่งเมื่อแยกรายหมู่บ้านจะพบว่า หมู่ที่ 6 ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีขนาดใหญ่ มีจำนวนผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยมากกว่า 10 ครัวเรือน โดยทางสภาองค์กรชุมชนตำบลหนองปลิงได้เสนอรายชื่อครัวเรือนเข้าไปยังขบวนจังหวัดมหาสารคาม 144 ครัวเรือน ที่เข้าข่ายในการช่วยเหลือ

คณะทำงานแกนนำตำบลได้เล่าถึงจุดเริ่มต้นของการทำงานของพื้นที่ว่า โดยก่อนหน้านี้ทางตำบลหนองปลิงได้ขับเคลื่อนงานผ่านโครงการจัดการปัญหาที่ดินทำกินที่เข้ามาสำรวจข้อมูลผู้เดือดร้อนในพื้นที่ตำบล ทำแผนที่ทุนและแผนที่ปัญหาในชุมชน ส่งผลทำให้เกิดการเชื่อมโยงการใช้ข้อมูลจากส่วนของโครงการ

จัดการที่ดินและได้จากการสำรวจในปัจจุบันมาเป็นฐานข้อมูลด้วย ซึ่งในระยะแรกนั้นการทำงานของพื้นที่จะผ่านกองทุนที่ดินตำบลหนองปลิง นอกจากนั้นต่อมายังได้รับการสนับสนุนจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) พอช. ที่เข้ามาหนุนเสริมการแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยของผู้เดือดร้อนในตำบลหนองปลิง มีการบูรณาการข้อมูลจำนวนผู้เดือดร้อนมาใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

การส่งเสริมและสนับสนุนกลไกการขับเคลื่อนงานของการแก้ไขปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยนั้นเป็นที่ชัดเจนอยู่แล้วว่าการขับเคลื่อนงานด้านที่อยู่อาศัยของตำบลหนองปลิงมีพื้นฐานมาจากกองทุนที่ดินตำบล ซึ่งเมื่อให้เล่าถึงกองทุนที่ดินแล้ว ทุกคนต่างให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง สิ่งนี้ทำให้เรารู้สึกว่าถ้าการทำงานมาคำว่า “หัวทอก” ที่แหลมคมและมีทิศทางที่แน่นอนก็จะสามารถแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยของคนในตำบลได้อย่างตรงจุดมากที่สุด แต่การทำงานเรื่องนี้ไม่ได้หยุดอยู่ที่กองทุนที่ดินเพียงเท่านั้น ซึ่งก่อนหน้านี้เราได้ไปพูดคุยกับ พี่เดชอนันท์ แกนนำนวชนจังหวัดมหาสารคามที่ร้านกาแฟคุณยายแก้วตา เล่าให้พวกเราฟังว่ามีหน่วยงานที่เข้ามาช่วยกันทำงานขับเคลื่อนทั้งสภาภาค ที่มทบพทในการเข้ามาช่วยเหลือวัสดุอุปกรณ์ในการซ่อมแซมสร้างบ้าน เช่นให้ อิฐ หิน ดิน ทราย และปูน ซึ่งให้การสนับสนุนทั้งหมดจำนวน 2 ครั้วเรือน นอกจากนั้นยัง สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) เข้ามามีบทบาทในการให้งบประมาณสนับสนุนการสร้างบ้านให้แก่ผู้เดือดร้อนจำนวน 2 หลังคาเรือน และองค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิงให้การสนับสนุนบุคลากรเข้ามาร่วมกันทำงาน และนายก อบต. ปลัด อบต. ให้ความสำคัญกับโครงการอย่างยิ่ง รวมถึงองค์การบริหารส่วนจังหวัดด้วยที่เข้ามาร่วมเป็นกลไกตัวหนึ่งในการขับเคลื่อนโครงการบ้านพอเพียงชนบท

สิ่งที่เราเห็นว่าสำคัญมากอีกอย่างหนึ่งในพื้นที่ตำบลหนองปลิงคือ การร่วมมือกันระหว่างกองทุนที่ดินกับกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองปลิง ผู้รับประโยชน์และแกนนำตำบลพูดเป็นเสียงเดียวกันในเวทีวันนั้นว่า เราทำงานร่วมกันอย่างเต็มที่ให้การสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวก ทั้งด้านข้อมูลและการทำงาน แก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย นอกจากนั้นแล้วยังให้การช่วยเหลือครัวเรือนผู้เดือดร้อนที่ต้องการกู้เงินเพื่อสมัครเป็นสมาชิกกองทุนที่ดินในกรณีที่ครัวเรือนผู้รับประโยชน์ไม่มีรายได้ สิ่งนี้ถือว่าเป็นทุนชุมชน (Asset) ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการบ้านพอเพียงชนบท เป็นจุดเริ่มต้นของการปลูกสัมพันธ์ในการให้และการรับประโยชน์ร่วมกัน ต่อมาคณะทำงานพูดพร้อมรอยยิ้มว่ามีรายได้ยิ่งไปกว่านั้นสิ่งที่ขาดไม่ได้และเป็นทุนชุมชนอีกอย่างหนึ่งคือความร่วมมือของคนในชุมชน ญาติพี่น้อง ชาวบ้านในชุมชน เข้ามาช่วยเหลือด้านแรงงานในการก่อสร้างบ้านของผู้รับประโยชน์ ให้คำแนะนำการสมัครเป็นสมาชิกกองทุนที่ดิน

เมื่อเห็นภาพของภาคีเครือข่ายในการทำงานแล้วรวมถึงเห็นเจ้าภาพ “หัวทอก” ในการเป็นตัวขับเคลื่อนโครงการบ้านพอเพียงชนบทร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) พอช. และสภาองค์กรชุมชนตำบล ทำให้เริ่มกระบวนการทำงานที่นำขึ้นขมยินดี เริ่มต้นจากสภาองค์กรชุมชนตำบลหนองปลิงเข้าไปรับนโยบายและแนวทางการดำเนินโครงการบ้านพอเพียงจากทีมขบวนอำเภอและทีมขบวนจังหวัด เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในการทำงาน หลังจากนั้นได้ลงพื้นที่ทำประชาคมหมู่บ้านทั้งหมด 8 หมู่บ้าน เพื่อแจ้งรายละเอียดของโครงการ ต่อไปก็ได้ลงพื้นที่สำรวจข้อมูลผู้เดือดร้อนทั้งหมดทุกหมู่บ้าน โดยทีมแกนนำตำบล ผู้นำชุมชน มีกระบวนการจับ GPS สำรวจกลุ่มเป้าหมาย จากนั้นนำข้อมูลมาประชาคมหมู่บ้านคัดเลือกผู้เดือดร้อน เมื่อได้ครัวเรือนผู้เดือดร้อนแล้วก็จะมีการซ่อมแซมบ้าน ช่วงนี้ก็จะมีความต่าง ๆ

เข้ามาร่วมกันสนับสนุนทั้ง ผู้นำชุมชน อบต. สภาฯ ญาติพี่น้อง และตัวเองช่วยกันซ่อมสร้างบ้านจนเสร็จ เราสังเกตเห็นได้ชัดเจนในการลงพื้นที่พูดคุยกับ ทั้งแกนนำตำบล และผู้รับประโยชน์ คือเรื่องการเปิดโอกาสให้ผู้เดือดร้อนเข้ามามีโอกาสในการรับสิทธิ์ในการซ่อมแซมบ้าน เป็นสิ่งที่ทางพื้นที่ร่วมกันทำข้อตกลงกัน โดยเราเห็นหลักเกณฑ์การพิจารณาแล้วก็ทำให้รู้ได้เลยว่าผู้เดือดร้อนทุกคนสามารถเข้ามารับประโยชน์ในเรื่องนี้ได้ โดยมีหลักเกณฑ์ คือ... “เป็นครัวเรือนที่มีบ้านไม่มั่นคงถาวร มีความยากจน ได้รับความเดือดร้อนจริง และเข้าร่วมเป็นสมาชิกกองทุนที่ดินทำกิน (กรณีที่ไม่ได้เป็นสมาชิกแต่มีความเดือดร้อนทางแกนนำตำบล จะเปิดโอกาสให้สามารถสมัครเป็นสมาชิก ถ้าไม่มีจะเปิดให้กู้ยืมกองทุนสวัสดิการชุมชน เพื่อนำเงินนั้นมาสมัครและรับประโยชน์ให้เข้าตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ถ้าไม่ได้จริงๆ ไม่เข้าช่วยตามเงื่อนไข ทางสภาองค์กรชุมชนจะส่งต่อไปยังหน่วยงานอื่นเพื่อไม่ให้เสียผลประโยชน์)”

สิ่งที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งของพื้นที่ตำบลหนองปลิง สามารถต่อยอดในการทำงานต่อไป ในครั้งหน้าและเกิดความยั่งยืนคือ การจัดสรรงบประมาณในการดำเนินโครงการบ้านพอเพียงชนบท การซ่อมสร้างบ้านจะใช้งบประมาณไม่เท่ากัน ในแต่ละหลังโดยหลังที่ใช้งบประมาณมากที่สุดคือ 19,000 บาท ส่วนครัวเรือนที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณน้อยที่สุดคือ 11,430 บาท สำหรับ

งบประมาณที่เหลือจะนำไปเก็บเข้ากองกลาง คือการแบ่งปันเข้ากองทุนที่ดินของตำบลแล้วขยายผลเพื่อการซ่อมแซมบ้านไปสู่ครัวเรือนอื่นต่อไป และสิ่งที่ทีมงานเห็นและค้นพบในการทำงานคือ การมีส่วนร่วมของผู้ที่เดือดร้อน ในการสมทบทุนเข้าสู่กองทุนที่ดินร้อยละ 40 ของจำนวนงบประมาณในการซ่อมแซมบ้าน (ทำให้เกิดคำถามในใจว่าจำนวนเงินร้อยละ 40 ของงบประมาณที่ได้ในการซ่อมสร้างบ้าน) แต่ก็ถึงบางอ้อเมื่อเราได้พูดคุยกับผู้รับประโยชน์ที่ประกอบอาชีพทำขนมปังขาย ในช่วงที่ลงพื้นที่ เขาเล่าให้ฟังว่า... “แต่ก่อนนี้ทำขนมไม่ได้เลย ลมมากก็มีฝุ่น เพราะบ้านเราไม่มีหน้าต่างและประตู พอโครงการบ้านพอเพียงชนบทเข้ามาเราก็เป็นสมาชิกกองทุนที่ดินพอดีเลยได้รับการช่วยเหลือ หลังจากซ่อมแซมบ้านแล้วก็ทำให้เราทำขนมปังได้ดีขึ้น มีคุณภาพ ไม่ต้องมีความกังวล เราก็ยินดีทยอยจ่ายคืน ไม่ได้จ่ายเข้ากองทุนที่ดินทั้งหมดครั้งเดียว ตามที่เรามีกำลัง” สิ่งนี้ช่วยคลายข้อสงสัยของเราเป็นปลิดทิ้ง เพราะว่าร้อยละ 40 ที่จ่ายคืนให้ได้จ่ายครั้งเดียวขึ้นอยู่กับกำลังของผู้เดือดร้อนเองที่จะสามารถจ่ายคืนได้ อาจจะเป็นหกเดือนหรือหนึ่งปีก็ยิ่งได้เลย

จากการเข้ามามีส่วนร่วมและสนับสนุนของตำบลหนองปลิงได้รับการจัดสรรงบประมาณช่วยเหลือครัวเรือนผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยในปี พ.ศ. 2561 ได้รับการจัดสรรทั้งหมด 12 ครัวเรือน โดยจัดสรรให้ หมู่ที่ 1 จำนวน 1 ครัวเรือน หมู่ที่ 3 จำนวน 3 ครัวเรือน หมู่ที่ 5 จำนวน 3 ครัวเรือน และหมู่ที่ 6 จำนวน 5 ครัวเรือน โดยมีกระบวนการดำเนินงานที่เน้นการสร้างการมีส่วนร่วมทั้งคนในชุมชน หน่วยงานต่างๆ รวมถึงผู้ได้รับประโยชน์ด้วย ทางทีมถอดบทเรียนได้ให้ทุกคนร่วมประเมินการทำงานในปีที่ผ่านมา ทำให้เห็นข้อมูลภาพรวมของผู้ร่วมสนทนากลุ่มประเมินคะแนนความพึงพอใจอยู่ที่ร้อยละ 80

ผลสำเร็จด้านคุณภาพของการดำเนินโครงการบ้านพอเพียงชนบท เรามองเห็นการบริหารจัดการ การซ่อมสร้างที่อยู่อาศัยของผู้รับประโยชน์ ถึงแม้จะได้งบประมาณไม่เท่ากันเพราะครัวเรือนแต่ละครัวเรือน มีความเดือดร้อนไม่เท่ากัน หลังจากนั้นงบประมาณที่เหลือจะนำมาเก็บไว้ที่กองกลาง เพื่อทำการขยายผลไป ให้ครัวเรือนอื่น ดังนั้นตามที่จริงแล้วตำบลหนองปลิงได้รับการจัดสรรงบประมาณมาทั้งหมด 10 ครัวเรือน ได้ขยายผลเพิ่มขึ้นให้เป็น 12 ครัวเรือน และได้มีเสียงจากผู้รับประโยชน์พูดถึงการดำเนินงาน ทางทีมก็เลย เก็บคำสำคัญมาเล่าให้ฟัง

ฉวีวรรณ วังหอม พูดว่า... “หนูอยู่หมู่ที่ 3 ที่บ้านอาศัย อยู่ด้วยกันทั้งหมด 3 คน อยู่บ้านไม้ชั้นเดียว เป็นบ้านเก่า ตัวบ้าน และเสาบ้านเริ่มผุพังแล้ว เวลาที่ฝนตกก็เปียกไปหมดทั้งบ้าน ตอนนี้โครงการบ้านพอเพียงเข้ามาช่วยในการซ่อมฝาผนังบ้าน ได้เปลี่ยนเป็นไม้ฝาเฌอร่า เปลี่ยนหน้าต่างบานใหม่ เปลี่ยนเสา บ้านให้ใหม่ ตอนนี้รู้สึกดีใจ และมีความรู้สึกดี กินอิ่มนอนหลับสบาย”

ไพรวลัย สาแก้ว เล่าว่า... “เป็นคนหมู่ที่ 3 อาศัยอยู่บ้าน ด้วยกันทั้งหมด 6 คน ลักษณะบ้านเป็นบ้านชั้นเดียวแต่ยกพื้นสูง ปัญหาที่พบคือบ้านรั่ว ลังกะสีเก่า เวลาฝนตกก็เปียกทั้งคน เปียกทั้งบ้าน ฝนหยุดตกแล้วค่อยนอนหลับ หน้าต่างก็หลุดด้วย ได้รับการช่วยในการเปลี่ยนหลังคาหลังกะสีใหม่ เปลี่ยนหน้าต่าง ที่หลุด เปลี่ยนฝาผนังบ้านใหม่เป็นไม้ฝาเฌอร่า ตอนนี้ดีขึ้นเยอะ กว่าเมื่อก่อน”

คำมาย ปะโม พูดให้ทีมถอดบทเรียนและวงสนทนาว่า...

“ลักษณะเป็นบ้านยกพื้นสูงจากพื้นที่ดิน เวลาที่ลมพัดมามีฝุ่นเป็นจำนวนมากเข้ามาในบ้าน ส่วนบริเวณใต้ถุน บ้านที่เป็นพื้น ที่ปล่อยโล่งนั้น เวลาที่ฝนตกก็มีน้ำเข้ามาท่วมขัง เปียกทั้งหมดเลยทิศทางการทำงานร่วมกันของ โครงการบ้านพอเพียงเข้ามาเทพื้นบ้านบริเวณที่น้ำท่วมขังใหม่ให้ ตอนนี้ก็ไม่ได้วิ่งหลบฝนแล้ว”

จากเสียงของผู้เดือดร้อนที่ได้รับผลประโยชน์ เป็นสิ่งที่จะสะท้อนภาพความสำเร็จในการดำเนิน โครงการบ้านพอเพียงชนบทในช่วงที่ผ่านมาอย่างเห็นได้ชัด ทำให้ทางตำบลหนองปลิงร่วมกันคิด ทิศทางการดำเนินงานต่อไปข้างหน้าก็จะใช้แนวทางเดิม แต่ทว่าสิ่งที่เพิ่มเติมคือโครงการบ้านพอเพียงชนบท ได้เกิดการบูรณาการการทำงานร่วมกัน ซึ่งควรมีการต่อยอดไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในตำบลต่อไป ยึดแนวความคิดการซ่อมแซมบ้านไว้เป็นหลักเพื่อสร้างความมั่นคงของคนในตำบลต่อไป โดยขับเคลื่อนงานคู่กับ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และกองทุนที่ดินที่เป็นแกนหลักในตำบลหนองปลิงนี้

สุดท้ายการ “ปลูกสัมพันธ์ บ้านแบ่งสันปันส่วนกองทุน” จากการดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียง ชนบทของตำบลหนองปลิงได้สะท้อนภาพการขยายผล และต่อยอดการทำงานเพื่อให้เกิดความยั่งยืนขึ้น ในพื้นที่และกองทุนที่มีอยู่ต่อไป ก่อนที่ทางทีมเราจะกลับ ผู้ประสานตำบลได้บอกว่ดีใจมากที่ลงพื้นที่มาถอด บทเรียนความรู้ เพราะเป็นสิ่งที่ไฝ่ฝันว่าเราทำงานอย่างเต็มที่ สุดท้ายก็จะมีคนลงมารถอดบทเรียนเพื่อนำไป เป็นตัวอย่างให้พื้นที่อื่นดำเนินงานต่อไป

04

ภาพรวมจังหวัดยโสธร

จังหวัดยโสธรเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่ครัวเรือนประสบปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยทั้งในรูปแบบการชำรุดทรุดโทรม การอยู่อาศัยในเขตพื้นที่สาธารณะในเกือบทุกตำบล ได้แก่ เขตพื้นที่วนอุทยาน เขตพื้นที่ป่าไม้ถาวร เขตพื้นที่ป่าทับซ้อน ซึ่งหลายครัวเรือนประสบปัญหาเรื่องการไร้ที่อยู่เรื่อยมา ดังนั้น จึงเป็นจังหวัดที่ได้รับประโยชน์จากโครงการบ้านพอเพียงชนบทต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 - 2561 โดยในปี พ.ศ. 2560 คณะกรรมการขบวนการขบวนการชุมชนจังหวัดยโสธรและสภาองค์กรชุมชนตำบลได้ประชุมร่วมและมีมติให้มีการใช้ฐานข้อมูลครัวเรือนจากการสำรวจปัญหาที่ดินและที่อยู่อาศัยของครัวเรือนในตำบลที่มีสถานการณ์ปัญหาด้านที่ดินและที่อยู่อาศัยซึ่งเป็นกลุ่มผู้ประสบปัญหาและยากลำบากมากกว่ากลุ่มอื่น จึงได้ใช้ข้อมูลพื้นฐานที่มีเข้าร่วมในโครงการบ้านพอเพียงชนบทโดยในปีแรกได้ดำเนินการในพื้นที่ 6 ตำบลนำร่อง จำนวนครัวเรือนผู้รับประโยชน์รวม 105 ครัวเรือน จากนั้นในปี พ.ศ. 2561 ทางจังหวัดได้รับนโยบายโครงการบ้านพอเพียงชนบทต่อเนื่อง จึงยังใช้ข้อมูลครัวเรือนที่ประสบปัญหาที่ดินและที่อยู่อาศัยส่วนหนึ่งประกอบกับการขยายขอบเขตตำบลเพิ่มขึ้น โดยให้ผู้นำชุมชนได้ทำการสำรวจข้อมูลครัวเรือนเพิ่มเติม และได้ขยายเพิ่มขึ้นเป็น 18 ตำบล จำนวนครัวเรือนผู้รับประโยชน์รวม 155 ครัวเรือน ซึ่งครัวเรือนเป้าหมายที่จะเข้าข่ายได้รับการช่วยเหลือต้องมีลักษณะเป็นครัวเรือนยากไร้ สภาพบ้านทรุดโทรม อยู่ในภาวะพึ่งพาผู้อื่นหรือไม่มีผู้พึ่งพิง เช่น ผู้สูงอายุ ผู้พิการ เป็นต้น เป็นครัวเรือนที่มีจิตอาสา เสียสละ ทำงานเพื่อส่วนรวมของชุมชนต่อเนื่องและสม่ำเสมอ สมาชิกในครัวเรือนไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด การพนัน และติดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เป็นต้น ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่เกิดขึ้นจากการกำหนดโดย สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ภาคอีสาน ส่วนหนึ่ง และปรับปรุงยึดตามข้อเสนอของขบวนการขบวนการชุมชนจังหวัด สภาองค์กรชุมชนตำบล กำนันและผู้ใหญ่บ้าน

ขบวนการขบวนการชุมชนจังหวัดยโสธรเป็นศูนย์กลางหลักในการประสานงานและดำเนินงานในทุกขั้นตอนและเป็นตัวกลางระหว่างแหล่งทุนและพื้นที่เป้าหมาย โดยมีบทบาทในการขับเคลื่อน คือ ต้อง “เตรียมคน เตรียมพื้นที่” ให้พร้อม โดยระยะแรกจะมุ่งเน้นการทำความเข้าใจเป้าหมาย วัตถุประสงค์และแนวคิดของโครงการฯ โดยมีแนวคิดในการทำงานร่วมกัน คือ “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมจัด” โดยมองว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีจะนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของครัวเรือนผู้เดือดร้อน ดังนั้น การซ่อมสร้างบ้านจึงไม่ใช่กระบวนการแค่สร้างบ้านเท่านั้น แต่ต้องมากกว่าคำว่าบ้าน นอกจากนี้ขบวนการขบวนการชุมชนจังหวัดยังทำหน้าที่ช่วยเหลือกรณีครัวเรือนฉุกเฉิน (มีความจำเป็นและความเดือดร้อนรุนแรงขั้นวิกฤต) อาทิ มีการประสานสื่อสารขอความช่วยเหลือครอบครัวที่เดือดร้อนของผู้สูงอายุและเด็กที่อยู่กันตามลำพัง เป็นต้น รวมทั้งบทบาทเรื่องการหนุนเสริมการสอบทานจากการดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทของตำบลและตรวจสอบความเรียบร้อยของเอกสารจากพื้นที่ก่อนทำการรวบรวมส่งแหล่งงบประมาณ

การดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทในระดับพื้นที่มีสภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นตัวกลางในขับเคลื่อน ประสานงานและจัดการ รวมทั้งสนับสนุนเครื่องมือและเป็นแรงงานซ่อมสร้าง นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมือจากภาคีและกลไกการสนับสนุนตั้งแต่ระดับจังหวัด อาเภอจนถึงระดับชุมชนเป้าหมายและภาคีภายนอกอื่นๆ ได้แก่ 1) ส่วนราชการระดับจังหวัด เป็นภาคีสนับสนุนด้านยุทธศาสตร์การทำงาน โดยการบรรจุแผนและยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยในระดับจังหวัดได้ 2) ส่วนราชการระดับอำเภอ โดยมีแนวคิดเรื่องการจัดทำผ้าป่าอำเภอในการช่วยเหลือครอบครัวที่ประสบปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยในช่วงปี พ.ศ. 2560 - 2561 มีครัวเรือนได้รับการช่วยเหลือแล้วกว่า 30 ครัวเรือน 3) องค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่นและผู้นำท้องถิ่น เป็นการทำงานประสานงานระหว่างฝ่ายท้องถิ่นและท้องถิ่นที่ทั้งงบประมาณ ข้อมูลการทำงาน สถานที่ บุคลากร แรงงาน และสวัสดิการอาหาร/เครื่องดื่ม 4) พระสงฆ์ในชุมชน ให้การสนับสนุนอาหารแห้งและเครื่องอุปโภคแก่ครัวเรือนผู้รับประโยชน์ นอกจากนี้ยังมีมูลนิธิ ซี.ซี.เอฟ เพื่อเด็กและเยาวชน, สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ, องค์การบริหารส่วนตำบล, พมจ.ยโสธร ให้การสนับสนุน งบประมาณการสร้างบ้านใหม่แก่ครัวเรือนฉุกเฉินที่มีความจำเป็นและความเดือดร้อนขั้นรุนแรง รวมทั้ง สื่อสาธารณะที่ถ่ายทอดสารคดีรายการเพื่อการเผยแพร่ขอรับการช่วยเหลือจากสังคมสาธารณะร่วมด้วย

ผลจากการดำเนินงานได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งวิธีการทำงานและเกิดภาคีเครือข่าย ภายในท้องถิ่นและระดับจังหวัดทั้งภาคราชการ ภาคเอกชน ที่เข้ามาทำงานพัฒนาร่วมกัน โดยเกิดผลการ ทำงานที่มีความเป็น “รูปธรรม” สามารถจับต้อง/สัมผัสความสำเร็จนั้นๆ ได้ และสามารถถอดบทเรียนการ ทำงานเพื่อการขยายผลในพื้นที่อื่นๆ ได้ อาทิ การทำงาน พบว่า กลุ่ม/กองทุนพัฒนาในตำบล เช่น กองทุนที่ดิน กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล เป็นต้น สามารถเป็นฐานสนับสนุนการทำงานต่อเนื่องหรือต่อยอดการทำงานได้ ซึ่งถือว่าเป็นการบูรณาการการทำงานร่วมกัน เป็นต้น นอกจากนี้ แนวคิดการทำงานของโครงการฯ ยังช่วยฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชนในบางมิติที่กำลังเลือนรางหรือหายไปจากชุมชน อาทิ ความร่วมมือในการทำงาน ร่วมกันของคนในชุมชนหรือการดูแลเกื้อกูลกันและกันของคนในชุมชน เป็นต้น โดยไม่ได้ใช้เรื่องเงินทองหรือ วัตถุสิ่งของเข้ามาเป็นตัวนำหรือตัดสินการทำงานของคนในชุมชน

หากวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานในพื้นที่จังหวัดยโสธรจะพบว่า การทำความเข้าใจเป้าหมาย แนวคิดและทิศทางการทำงานร่วมกันที่ว่า “บ้านที่มากกว่าบ้าน” ตลอดจนวิธีการ ทำงานร่วมกันตั้งแต่ต้น จะช่วยให้การทำงานในระยะต่อมามีความชัดเจนยิ่งขึ้น ประการต่อมา คือ จังหวัดยโสธร ถือได้ว่ามีความสามารถในการประสานภาคีความร่วมมือที่หลากหลายที่มีส่วนต่อความสำเร็จให้เกิดขึ้น ตั้งแต่ภาคการระดับจังหวัด โดยผู้ว่าราชการจังหวัดได้กำหนดให้ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย แนวคิดจังหวัดจัดการตนเองและใช้เน้นแนวคิดเรื่องความอยู่ดีมีสุข (Wellbeing) ของประชากรเป็น ยุทธศาสตร์หลักที่สำคัญในการขับเคลื่อนการทำงาน ทำให้มีแนวทางเชิงนโยบายที่ทำให้ภาคการสามารถ ผสานการทำงานร่วมกับภาคประชาชนได้อย่างราบรื่น ขณะเดียวกันตัวแทนภาคประชาสังคม/ประชาชนก็ได้ เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในบทบาทคณะกรรมการยุทธศาสตร์ระดับจังหวัดร่วมด้วย ทำให้การทำงานมีความคล่อง ตัวมากขึ้น เมื่อลงลึกไปในระดับปฏิบัติการก็พบว่าส่วนราชการระดับอำเภอมีการลงภาคสนามด้วยตนเอง หลายครั้ง การสำรวจ การลงพื้นที่ การสังเกตหลายขั้นตอน ทำให้ภาคส่วนในอำเภอเห็นความสำคัญของ การทำงานโครงการนี้ และกระตือรือร้นที่จะทำงานร่วมกัน นอกจากนี้ในการพิจารณาตำบลหรือชุมชน ในการคัดเลือกเข้าร่วมและได้รับประโยชน์จากโครงการฯ จะพิจารณาจากความร่วมมือและประเมินศักยภาพ ของภาคท้องถิ่นและภาคท้องถิ่นที่เป็นสำคัญร่วมด้วย และประการสุดท้าย คือ คณะทำงานขบวนองค์กรชุมชน จังหวัดให้ความสำคัญเรื่องการลงทุนพื้นที่เพื่อเยี่ยมเยียน/ให้กำลังใจและติดตามการทำงานอย่างต่อเนื่อง ทำให้สภาองค์กรชุมชนตำบลและชุมชนเป้าหมายมีความมั่นใจต่อการดำเนินงานที่จะเกิดขึ้น จึงส่งผลในด้าน ความกระตือรือร้นในการทำงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยทางตรงและทางอ้อมที่มีส่วนทำให้ การดำเนินงานโครงการฯ ประสบความสำเร็จในระดับพื้นที่

บทเรียนจากการทำงานที่ผ่านมาทำให้คณะทำงานของขบวนการชุมชนจังหวัดยโสธรพบว่า อุปสรรคบางประการ อาทิ ข้อจำกัดเรื่องงบประมาณ ค่าวัสดุซ่อมสร้างต่อครัวเรือน การทำงานที่อาจยังไม่ครอบคลุมมิติอื่นๆ เช่น อาชีพ รายได้ ปัญหาอื่นๆ ของชุมชน เป็นต้น ความไม่เข้าใจต่อโครงการฯ ที่ชัดเจน ของชาวบ้านบางคนหรือบางกลุ่ม ความล่าช้าหรือความคลาดเคลื่อนจากการสื่อสารผ่านเครื่องมือหรือช่องทางออนไลน์ รวมทั้งข้อจำกัดเรื่องเครื่องมือในการสำรวจครัวเรือนผู้เดือดร้อนที่อาจยังไม่ได้มาตรฐานที่อาจส่งผลเกี่ยวเนื่องกับความน่าเชื่อถือของข้อมูลได้ ดังนั้น จึงมีข้อเสนอแนะเพื่อให้กระบวนการดำเนินงานโครงการในระยะต่อไปหรือเพื่อการขยายผลในพื้นที่อื่นๆ ได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น 2 ประการ คือ 1) ควรมีการกำหนด ทบทวนเป้าหมาย และทำความเข้าใจแผนการทำงานในเชิงนโยบายร่วมกันทั้งส่วนราชการจังหวัด ภาคท้องถิ่น และท้องที่ให้ชัดเจนตั้งแต่ต้น เพราะจะเกี่ยวเนื่องกับการทำงานในระยะต่อไป มาที่ชัดเจน 2) ควรเปิดกรอบ การทำงานของภาคราชการของภาคท้องถิ่น (เทศบาล/อบต.) ให้เอื้ออำนวยและพร้อมสนับสนุนการทำงานของโครงการฯ เช่น งบประมาณ บุคลากร เป็นต้น ที่สามารถร่วมมือกับโครงการฯ ภายใต้กรอบกฎหมาย และระเบียบที่เอื้ออำนวยและถูกต้อง ซึ่งจะช่วยให้สามารถขยายหน่วยงาน/องค์กรความร่วมมือหรือสามารถช่วยเหลือครัวเรือนผู้รับประโยชน์ได้เพิ่มมากขึ้น

ภาคีการพัฒนา กับ บทบาทการทำงานเชิงทุนเสริม

18 กรกฎาคม 2561 เป็นวันที่ทีมงานเดินทางเข้าเขตพื้นที่จังหวัดยโสธร โดยมีเป้าหมายปลายทางคือ ตำบลหนองคู อำเภอมือเมือง จังหวัดยโสธร พายุฝนและฝนที่กำลังกระหน่ำอย่างไม่หยุดยั้งในช่วงนั้นทำให้พวกเราหันหน้าติดต่อการเดินทางมาร่วมพูดคุยกับพวกเราซึ่งมีนัดหมายในเช้าวันรุ่งขึ้นยิ่งนัก ในเช้าวันถัดมาอากาศยังมีดครึ้มและฝนยังลงเม็ดอยู่ปรอยๆ แต่เมื่อเวลานัดหมายมาถึงทำให้พวกเราใจชื้นขึ้นมาได้ก็ด้วยเพราะมีผู้นำชุมชนและชาวบ้านบางส่วนเริ่มทยอยมา และในระหว่างที่เรารอ การพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการมากนักร่วมกับกำนันและผู้ใหญ่บ้านบางส่วนทำให้ทราบว่าพื้นที่ตำบลหนองคูมีจำนวน 7 หมู่บ้าน ประชากรบางส่วนไม่มีที่อยู่อาศัยที่ชัดเจนแต่เป็นเพียงส่วนน้อย เช่น บางครัวเรือนในหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 5 ส่วนใหญ่มีสภาพบ้านเรือนที่ไม่มั่นคง/ถาวรอยู่เป็นจำนวนมากที่สุด จำนวนเฉลี่ย 15 - 20 ครัวเรือนต่อหมู่บ้าน แต่โดยภาพรวมครัวเรือนส่วนใหญ่มีเอกสารถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดินแบบโฉนดที่ถูกต้อง

ตำบลหนองคู ได้รับการจัดสรรครัวเรือนผู้รับประโยชน์จากโครงการบ้านพอเพียงชนบทเพียงในปี พ.ศ. 2561 จำนวน 10 ครัวเรือนเท่านั้น การกระจายจำนวนครัวเรือนอาจแตกต่างกันขึ้นอยู่กับขนาดของหมู่บ้านที่เล็กใหญ่ต่างกัน ซึ่งบางหมู่บ้านอาจได้รับการจัดสรรช่วยเหลือหมู่บ้านละ 2 หลังคาเรือน กระบวนการทำงานโครงการฯ ในพื้นที่ตำบลหนองคูไม่แตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ แต่อาจพออธิบายให้เห็นรายละเอียดพอสังเขปตั้งแต่ที่ได้รับมอบหมายนโยบายจาก พอช. และขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดยโสธร สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองคูร่วมกับผู้นำทุกหมู่บ้านได้พูดคุยเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับเป้าหมายวิธีการดำเนินงานและแผนการดำเนินงานร่วมกันและร่วมกันกำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกครัวเรือนผู้รับประโยชน์ ได้แก่ ครัวเรือนต้องอยู่ในสภาพที่ไม่มั่นคง ถาวร ทรุดโทรมและเดือดร้อนมากที่สุด, สมาชิกในครัวเรือนต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน, ครัวเรือนต้องมีที่ดินปลูกบ้านเป็นของตนเอง เป็นต้น เพื่อเป็นแนวทางการสำรวจและคัดเลือกครัวเรือนเป้าหมายและนำเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคัดเลือกในเวทีประชาคมหมู่บ้านเพื่อรับรองมติจากคณะกรรมการหมู่บ้านและชาวบ้าน ความน่าสนใจของขั้นตอน

การทำงานในตำบลนี้ คือ หลังจากที่ได้รับซื้อครัวเรือนเป้าหมายที่จะรับประโยชน์จากโครงการฯ ทางผู้นำชุมชนแต่ละชุมชนได้จัดประชุมกลุ่มย่อยเฉพาะครัวเรือนเป้าหมายที่ได้รับการสำรวจเพื่อพิจารณาจัดลำดับการให้ความช่วยเหลือตามความจำเป็นเร่งด่วนร่วมกันว่าสมควรจะช่วยเหลือครัวเรือนไหนก่อน/หลังก่อนจะเป็นมิตรร่วมและสำรวจความจำเป็นเดือดร้อนและวัสดุสำหรับการซ่อมสร้างก่อนสรุปผลข้อมูลครัวเรือนผู้เดือดร้อนและส่งขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดยโสธร

ระยะนี้การสำรวจร้านค้าวัสดุเพื่อเตรียมการจัดซื้อวัสดุก่อสร้างยังเป็นบทบาทของคณะทำงานร่วมกับผู้นำหมู่บ้านเป้าหมาย เมื่องบประมาณมาถึงผู้นำชุมชนและคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนตำบลหนองคูจะดำเนินการจัดซื้อวัสดุในร้านค้าที่ให้ราคาถูกและมีวัสดุสมทบช่วยเหลือครัวเรือนผู้รับประโยชน์ และทางร้านนำส่งวัสดุแก่ครัวเรือนผู้รับประโยชน์ รวมทั้งการตรวจรับเมื่อวัสดุมาถึง ไม่เพียงเท่านั้นผู้นำหมู่บ้านยังทำหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวเพื่อระดมแรงงานก่อสร้าง ญาติพี่น้อง, ช่างชุมชน รวมทั้งผู้นำหมู่บ้านเองในการซ่อมสร้างบ้านเรือนผู้รับประโยชน์ ซึ่งใช้เวลาซ่อมสร้างน้อยที่สุด คือ จำนวน 4 วัน และนานที่สุดถึง 18 วัน หลังสิ้นสุดการซ่อมสร้างยังมีการมอบบ้านอย่างเป็นทางการแก่เจ้าของครัวเรือนโดยนายอำเภอเมืองยโสธร พร้อมกับการมอบเครื่องอุปโภคบริโภคในครัวเรือนร่วมด้วย

จุดเด่นของการทำงานอย่างหนึ่ง ณ ตำบลหนองคูเห็นจะเป็นเรื่องความสามารถในการระดมภาคี/เครือข่ายการทำงานร่วมกับโครงการฯ ทั้งภายในและภายนอกชุมชนอย่างเห็นได้ชัด ไม่เพียงเจ้าของครัวเรือนผู้รับประโยชน์ที่มีบทบาทหลักทั้งการสมทบค่าใช้จ่ายสำหรับการต่อเติมซ่อมแซมตัวบ้านและค่าจ้างช่างเฉพาะในบางรายการ เช่น ค่าช่างเชื่อม เป็นต้น รวมทั้งสนับสนุนด้านแรงงาน สวัสดิการอาหารและเครื่องดื่มแล้ว เครือญาติ/ญาติพี่น้องและชาวบ้าน ยังเป็นพลังร่วมในด้านแรงงานตั้งแต่

วันรื้อบ้านและวันซ่อมสร้างบ้านช่วยกัน นอกจากนี้วัดในชุมชนยังมีส่วนให้การช่วยเหลือเกี่ยวกับอุปกรณ์เครื่องนอนและอุปกรณ์เครื่องครัว และข้าวสารอาหารแห้งแก่บางครัวเรือนที่มีฐานะยากจนและไร้ที่พึ่งพึ่งร่วมด้วย และโดยเฉพาะภาคีการพัฒนาร่วมจากภายนอกชุมชนที่ไม่เพียงสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ที่ให้การสนับสนุนงบประมาณเป็นค่าวัสดุก่อสร้างตามนโยบายของโครงการบ้านพอเพียงชนบทเท่านั้น สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองคูซึ่งเป็นภาคีหลักของ พอช. ยังให้การสนับสนุนสมทบวัสดุในรูปของโครงสร้างไม้และเครื่องมือ/อุปกรณ์สำหรับการก่อสร้างประเภทต่างๆ ร่วมด้วย

หากพิจารณาความสามารถในการประสานความร่วมมือของคณะทำงานตำบลหนองคูจะเป็นว่ายังมีองค์กรภาคีในทุกระดับตั้งแต่ระดับท้องถิ่น อย่างองค์การบริหารส่วนตำบลหนองคูที่ให้การสนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติมในส่วนของค่าจ้างช่างบางครัวเรือน ระดับอำเภอผ่านผ้าป่าส่วนราชการอำเภอเมืองที่ระดมปัจจัยจากญาติโยมผู้มีจิตศรัทธาสมทบการจัดซื้อวัสดุก่อสร้างเพิ่มเติม ซึ่งเป็นนโยบายของนายอำเภอเมืองยโสธร จนถึงระดับจังหวัดอย่างสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดยโสธร (พมจ.) ที่ให้การบูรณาการงบประมาณจัดซื้อวัสดุก่อสร้างเพิ่มเติม นอกจากนี้ยังมีภาคีองค์กรพัฒนาอย่างมูลนิธิพัฒนาเด็ก

และเยาวชน (CCF) พื้นที่จังหวัดยโสธรยังเข้าร่วมสนับสนุนข้าวสารอาหารแห้ง เครื่องอุปโภคบริโภคอื่นๆ และงบประมาณค่าวัสดุเพิ่มเติมสำหรับการก่อสร้างห้องน้ำในบางครัวเรือนร่วมด้วย จะเห็นได้ว่าการ ทำงานโครงการบ้านพอเพียงชนบท อาจไม่เพียงการ “รอรับ” งบประมาณจากรัฐบาลหรือ สถาบันพัฒนา องค์การชุมชน (พอช.) ได้เพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น หากแต่คนทำงานที่เกี่ยวข้องและผู้นำชุมชนต้องแสวงหา ภาวศึเครือข่ายการสนับสนุนอื่นๆ ที่อาจจะเกี่ยวข้องและประสานความร่วมมือในการบูรณาการทั้งในรูป ของบุคลากร งบประมาณ วัสดุสิ่งของหรือแม้กระทั่งเวลาในการทำงานร่วมกัน เพื่อการบรรลุเป้าหมายร่วมกัน อย่างประสิทธิภาพ

ความสามารถในการเชื่อมประสานความร่วมมือ ของภาวศึการพัฒนาทั้งภายในและภายนอกชุมชนข้างต้น จนวันนี้ได้นำมาสู่ความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการทำงานอย่างเต็มที่ ทุ่มเทของคณะทำงานทุกระดับ ความสำเร็จได้ปรากฏออกมาจากคำ พุดที่ดูมีความสุขของตัวแทนครัวเรือนผู้รับประโยชน์บางส่วน อาทิ

หนูลัด ขอบศิลป์ กล่าวว่า ... “สมาชิกในครอบครัวมีจำนวน 3 คน คือ ตา ยายและหลาน บ้านที่พวกเราอยู่เป็นบ้านไม้ยกสูง หลังคาบ้านเก่า ทำให้เวลาฝนตกหลังคาจะรั่ว ฝนสาดเข้าบ้าน น้ำซัง ปลวกเริ่มเจาะเนื้อไม้ตัวบ้าน แต่ปัจจุบันได้รับการช่วยเหลือโดยการ สร้างบ้านหลังใหม่ให้ทั้งหลัง รวมทั้งได้สิ่งของเครื่องใช้ อาหารแห้ง และเครื่องครัวจากวัด ตอนนี้สภาพความเป็นอยู่ดีขึ้นมาก”

สายทอง ประเสริฐ ... “สมาชิกในครอบครัวมีจำนวน 3 คน ปัญหาที่เกิดขึ้นกับบ้าน คือ เป็นบ้าน 2 ชั้น ชั้นล่างเป็นพื้นดิน แต่อาศัยอยู่ชั้น 2 และนอนเตียงแคร่ไม้ไผ่ ตัวบ้านชั้นบนไม่มีผนังปิดกันม่นคง เพราะเป็น ไม้ไผ่สานแบบฝาตะะ หลังคามุงด้วยสังกะสีเก่า ทำให้หลังคารั่ว ปัจจุบันที่ได้รับการซ่อมสร้างโดยเปลี่ยน โครงสร้างส่วนบนบ้านเป็นโครงสร้างเหล็ก ต่อเติมหลังคาบ้านจากหลังใหญ่ขยายออกให้กว้างขึ้น เทพื้นปูนใหม่ สามารถนอนชั้นล่างได้ ไม่ต้องขึ้น/ลง อันตราย ความเป็นอยู่ตอนนี้ดีขึ้นกว่าเดิมมาก”

กุหลาบทิพย์ ชื่นเงิน ... “ปัญหาของบ้านก่อน การซ่อมสร้าง คือ บ้านเป็นบ้านไม้หลังเก่า อายุของบ้าน นานหลายปี ตัวบ้านจึงไม่มั่นคง เซและเอียง เวลาฝนตกก็ สาดเข้าบ้าน สังกะสีก็เก่า เป็นสนิมและหลังคารั่ว ปัจจุบัน ได้รับการช่วยเหลือโดยการสร้างบ้านหลังใหม่ทั้งหลัง ต้นเสา 6 ต้น ก่อผนังและเปลี่ยนสังกะสีใหม่ ตอนนี้ดีใจที่ได้รับการ ช่วยเหลือ ฝนตกก็ไม่กังวลเรื่องหลังคารั่ว”

นางลักษณ์ คำทอง ...“ตนเองเป็นผู้พิการและอาศัยอยู่กับสามีและลูกสาว สภาพปัญหาของบ้านก่อนการซ่อมสร้าง คือ บ้านไม่มั่นคงถาวร เนื่องจากเป็นบ้านไม้ จึงเจอปัญหาเรื่องปลวกเจาะและเริ่มผุพัง ปัจจุบันได้รับการเปลี่ยนโครงสร้างส่วนบน คือ เป็นโครงเหล็กและมุงหลังคาสังกะสี (สันไทย) อิฐ หิน ปูน ทราย สำหรับการก่อผนังและเทพื้นปูนใหม่ โดยส่วนหนึ่งเกิดจากการสมทบเงินเก็บส่วนตัวเพิ่มเติม ปัจจุบันจึงดีขึ้นกว่าแต่ก่อนมาก ลูกสาวมีพื้นที่ทำการบ้าน และใช้เป็นห้องเก็บของ นอนพักผ่อนได้”

จากการประเมินความพึงพอใจในการทำงานโดยภาพรวมคณะทำงานและผู้นำชุมชนประเมินคะแนนอย่างง่ายว่ามีความพึงพอใจอยู่ที่ระดับดี (80 คะแนน) ซึ่งให้เหตุผลประกอบว่าอาจยังมีข้อจำกัดในบางประการไม่เพียงเรื่องข้อจำกัดด้านงบประมาณเท่านั้น แต่รวมถึงเรื่องการแสวงหาภาคีเข้าร่วมในกระบวนการอาจยังพิจารณาไม่รอบด้าน ความไม่เข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับการทำงานของโครงการฯ ของคนในชุมชน หรือระเบียบของส่วนราชการที่อาจจะยังไม่เอื้อต่อการดำเนินงานของโครงการฯ เช่น ระเบียบเรื่องการเงินการคลังที่ไม่สามารถจัดสรรเพื่อสมทบกิจกรรมซ่อมสร้างครัวเรือนได้ หรือระเบียบเกี่ยวกับการช่วยเหลือปัญหาภัยพิบัติที่เกิดขึ้นกับครัวเรือนยังติดกรอบระเบียบหลายอย่าง เป็นต้น แต่เมื่อได้ฟังคำบอกเล่าประกอบกับเห็นรอยยิ้มและความสุขของคนทำงานที่ทุ่มเทมาตลอดกว่า 1 ปี อาจเป็นเครื่องพิสูจน์อย่างหนึ่งว่าการทำงานโครงการฯ นี้ ไม่มีทางที่จะสูญเปล่า แต่หากเป็นจุดประกายให้กับครัวเรือนในการเริ่มต้นที่จะพัฒนาหรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้านของตนเอง

“โครงการบ้านพอเพียงชนบทเป็นโครงการที่ดี เพราะสามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด คือ เรื่องที่อยู่อาศัยของราษฎร ซึ่งเป็น 1 ในปัจจัย 4 ของมนุษย์ที่ต้องมีเพื่อความอยู่รอด”

“นอกจากงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือผ่าน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) โครงการนี้ยังมีส่วนช่วยสนับสนุนให้เกิดการสมทบในรูปของแรงกาย แรงใจ ความร่วมมือและความสามัคคีในชุมชนอีกด้วย”

“รู้สึกภาคภูมิใจที่ได้ช่วยเหลือเพื่อนบ้านด้วยกันให้มีความเป็นอยู่ที่ดี มีบ้านที่ดีขึ้น ถือว่าได้บุญจากการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง”

“โครงการนี้มีส่วนในการช่วยให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง เนื่องจากทำให้คนในชุมชนได้หันมาคุยกัน ได้ช่วยเหลือกัน สามารถแก้ปัญหาในชุมชนร่วมกันได้ แบบก้าวไปด้วยกัน”

อย่างไรก็ตามตลอดการทำงานในช่วงกว่า 1 ปีที่ผ่านมาคณะทำงานโครงการฯ ได้บทเรียนจากการทำงานและได้กลายเป็นข้อเสนอแนะเพื่อให้งานในระยะต่อไปประสบความสำเร็จและราบรื่นมากยิ่งขึ้น อย่างน้อย 3 ประการ คือ *ประการแรก* งบประมาณค่าวัสดุสำหรับการซ่อมสร้างบ้านต่อหลังคาเรือนอาจยังไม่เพียงพอต่อการซ่อมแซมปรับปรุง เนื่องจากราค่าวัสดุในท้องตลาดเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งอาจต้องแสวงหาเพิ่มเติมจากภาคีการพัฒนาอื่นๆ ทุกระดับเพื่อสมทบกับงบประมาณของรัฐบาลและ พอช. เพื่อที่จะได้ปรับปรุงซ่อมแซมบ้านให้เสร็จสมบูรณ์และอยู่ได้ระดับดีเบื้องต้น *ประการที่สอง* สัดส่วนของจำนวนครัวเรือนที่ได้รับการจัดสรรตามกรอบของ พอช. อาจยังไม่ครอบคลุมครัวเรือนที่อยู่ในขอบข่ายที่ต้องได้รับการช่วยเหลือ ดังนั้น ผู้เกี่ยวข้องควรพิจารณาสัดส่วนตามขนาดของประชากรและจำนวนหมู่บ้านในตำบลนั้นๆ โดยจำแนกออกเป็นตำบลขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ และหมู่บ้านขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ และพิจารณาการกระจายจำนวนครัวเรือนเป้าหมายต่อพื้นที่ให้มีความเหมาะสม และประการสุดท้าย การดำเนินงานในระยะต่อไป ควรมีการประสานภาคีที่อาจเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการฯ ในลักษณะภารกิจที่อาจจะเกี่ยวเนื่องหรือเกี่ยวข้องกันเข้าร่วมในกระบวนการดำเนินงานโครงการฯ ซึ่งอยู่ในแผนการดำเนินงานโครงการ อาทิ เทศบาลเมืองยโสธร, หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา, หรือสถานีตำรวจภูธรจังหวัด เป็นต้น

การทำงานแบบทีมเวิร์ค (Team Work)

เป็นกุญแจสู่ความสำเร็จ

เสียงเชื้อเชิญเชิงต้อนรับดังไกลมาจากภายในตัวอาคารที่ประชุม เมื่อพวกเรากำลังลงจากรถที่จอดอยู่หน้าศาลาประชุมชุมชนซึ่งอยู่ในพื้นที่ตำบลสามแยก อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี หากจะกล่าวว่าเป็นพื้นที่หนึ่งเดียวที่มีขนาดเล็กที่สุดที่พวกเรา “ทีมชอบถอด” หรือทีมวิชาการถอดบทเรียนความรู้ ลงพื้นที่ในครั้งนี้ก็คงจะไม่ผิดนัก ก็เนื่องด้วยตำบลสามแยกอยู่ในเขตการดูแลรับผิดชอบของเทศบาลตำบลสามแยก ซึ่งมีลักษณะเป็นชุมชน

กิ่งเมือง มีเพียง 4 ชุมชนเท่านั้น ประกอบด้วย หมู่ที่ 1, 11, 12 และหมู่ที่ 13 แต่ถึงแม้จะเป็นชุมชนในเขตเมือง แต่เมื่อได้พูดคุยกับแกนนำชุมชนที่มารออยู่ก่อนแล้ว ก็พบว่าหลายหลังคาเรือนประสบปัญหาเรื่องสภาพบ้านที่ไม่น่าอยู่และไม่มั่นคง ไม่มีบ้านอยู่อาศัยที่ชัดเจน ลักษณะบ้านชำรุดทรุดโทรม ในแง่ของกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ก็พบว่าส่วนใหญ่ครัวเรือนถือกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลในรูปแบบโฉนด มีเพียงส่วนน้อยที่อยู่ในพื้นที่ สปก. นอกจากนี้ด้วยความที่เป็นพื้นที่เขตเมืองจึงมีประชากรแฝงที่เข้ามาทำงานและอาศัยอยู่ในเขตชุมชนในลักษณะเช่าบ้านหรือหอพักอยู่อาศัยจำนวนหนึ่งร่วมด้วย หากมองย้อนไปในอดีตปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยได้รับการช่วยเหลือและคลี่คลายในลักษณะการซ่อมแซมปรับปรุงบ้างจากส่วนราชการในระดับท้องถิ่นและระดับจังหวัด ได้แก่ เทศบาลตำบลสามแยก หรือสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พมจ.) จังหวัดปทุมธานี หรือเป็นการสงเคราะห์ในรูปแบบเครื่องอุปโภคและบริโภคเป็นครั้งคราวจาก อสม. ในพื้นที่

ตำบลสามแยก ได้รับการจัดสรรครัวเรือนผู้รับประโยชน์จากโครงการบ้านพอเพียงชนบทเพียงเฉพาะในปี พ.ศ. 2561 จำนวน 10 ครัวเรือนเท่านั้น ซึ่งการกระจายผลจากการจัดสรรส่วนหนึ่งจะขึ้นอยู่กับจำนวนหลังคาเรือนที่มีมากหรือน้อยในแต่ละชุมชนร่วมด้วย ข้อดีประการหนึ่งที่สังเกตได้ในระหว่างการพัฒนา คือ ความเป็นทีมเวิร์ค (Team Work) ของคณะทำงานของตำบลสามแยกส่วนใหญ่แกนนำเป็นผู้หญิง ทั้งในส่วนของผู้นำท้องที่และส่วนของสภาองค์กรชุมชนตำบลสามแยก ภาพการทำงานที่ดึงดูดลักษณะเด่นของผู้หญิงโดยเฉพาะความละเอียดลออรอบคอบมาเป็นพื้นฐานการทำงานพัฒนาทั้งการประสานงานที่นุ่มนวล การจัดระบบงานเอกสารที่ละเอียด การสื่อสารระหว่างทีมที่ไม่ติดขัด ดูจะใช้ได้ดีและเกิดประโยชน์ในพื้นที่ตำบลสามแยก และด้วยที่คณะทำงานของตำบลสามแยกที่ไม่ใหญ่เกินไปเพียง 16 คน ประกอบกับจำนวนชุมชนที่ไม่มาก ทำให้การทำงานรัดกุมและคล่องตัวในการทำงานสูง

ภายหลังจากที่รับนโยบายและแนวทางการทำงานของโครงการฯ จากขบวนองค์กรชุมชน จังหวัดยโสธร บทบาทของคณะทำงานต่อมา คือ การชี้แจงทำความเข้าใจรายละเอียดและนโยบายของโครงการฯ ร่วมกับผู้นำชุมชนทั้ง 4 ชุมชน พร้อมกับการร่วมกันกำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกครัวเรือนผู้รับประโยชน์ ได้แก่ สมาชิกในครัวเรือนต้องเป็นสมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสามแยก,

เป็นครัวเรือนยากจน/ที่อยู่อาศัยในสภาพที่ไม่มั่นคงถาวร ทดโทรมและเดือดร้อนมากที่สุด, สมาชิกในครัวเรือนต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน, เป็นครัวเรือนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในพื้นที่มานาน เป็นครัวเรือนที่มีทะเบียนบ้านและเลขที่บ้านถูกต้อง เป็นต้น และดำเนินการค้นหาครัวเรือนเป้าหมายตามหลักเกณฑ์ข้างต้น ในขั้นตอนนี้ภาพที่น่าชื่นชมและสามารถทำได้ของคณาจารย์ตำบลสามแยก คือ การยกขบวนคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนตำบลลงพื้นที่สำรวจครัวเรือนร่วมกับผู้นำชุมชนทั้ง 4 ชุมชนร่วมกัน ให้เห็นภาพและได้พูดคุยกับเจ้าของครัวเรือนไปพร้อมๆ กัน ก่อนที่จะเสนอรายชื่อครัวเรือนผู้เดือดร้อนในการพิจารณารับรองจากเวทีประชาคมหมู่บ้านและจากสภาองค์กรชุมชนตำบลสามแยก ซึ่งได้แต่งตั้งกรรมการเฉพาะขึ้นมาพิจารณาเพิ่มเติมอีกจำนวน 9 คน เพื่อให้ได้รับครัวเรือนผู้เดือดร้อนตรงจุดมากที่สุด ในขั้นตอนหลังได้รายชื่อครัวเรือนผู้รับประโยชน์ ตำบลสามแยกได้บูรณาการการทำงานโดยการประสานความร่วมมือกับเทศบาลตำบลสามแยกในการสนับสนุนบุคลากรด้านช่างท้องถิ่นร่วมกับช่างชุมชนในการประเมินวัสดุและราคาวัสดุสำหรับการซ่อมสร้างบ้าน การทำงานแบบทีมในตำบลสามแยกยังรวมไปถึงการสำรวจราคาวัสดุจากร้านวัสดุก่อสร้างในตัวเมืองยโสธรร่วมกัน

เมื่อได้รับการโอนงบประมาณสนับสนุนจาก สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) สิ่งที่เป็นภารกิจร่วมของคณะทำงานตำบล คือ การจัดซื้อวัสดุตามรายการการประเมินต่อครัวเรือนและร่วมกันตรวจสอบ ตรวจรับวัสดุก่อสร้างร่วมกันกับผู้นำชุมชน หากมีรายการเกินหรือขาดตามที่ได้มีการสั่งซื้อก็จะมีติดตามและปรับเปลี่ยน เพื่อให้ได้วัสดุที่มีคุณภาพและตรงตามคุณสมบัติที่กำหนด ไม่เพียงเท่านั้นหากแต่ในวันซ่อมสร้าง คณะทำงานจะมีการสอบถามความพร้อมด้านเวลาของคณะกรรมการและหมุนเวียนช่วยเหลือด้านแรงงานเฉลี่ย 3-4 คนต่อวันอยู่เสมอร่วมกับผู้นำชุมชนทุกชุมชนที่ต้องทำหน้าที่ประสานและระดมแรงงาน อาทิ ผู้นำชุมชน, ญาติพี่น้อง, ช่างชุมชน, ชาวบ้าน เพื่อดำเนินการซ่อมแซมปรับปรุงช่วยเหลือครัวเรือนผู้รับประโยชน์ซึ่งในพื้นที่พบว่าใช้เวลาตั้งแต่ 2 วัน และนานที่สุด คือ 7 วัน จนกระทั่งสิ้นสุดการซ่อมสร้างบ้านและมอบบ้านอย่างเป็นทางการโดยนายอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร เป็นประธานพิธีฯ ในการมอบบ้าน มอบอุปกรณ์ยังชีพและพระฉายาลักษณ์เพื่อเป็นสิริมงคลแก่เจ้าของครัวเรือน ขณะเดียวกันภารกิจของทีมทำงานแบบต่อเนื่องยังไม่หยุดเพียงเท่านั้น หากแต่ยังมีการนำวาระบ้านพอเพียงชนบทเข้าในที่ประชุมของสภาองค์กรชุมชนตำบลสามแยกเพื่อสรุปผลการทำงานร่วมกันและแสวงหาแนวทางการต่อยอดเรื่องอาชีพและรายได้ให้กับครัวเรือนผู้รับประโยชน์ที่มากกว่าการสร้างบ้านแล้วเสร็จเท่านั้น

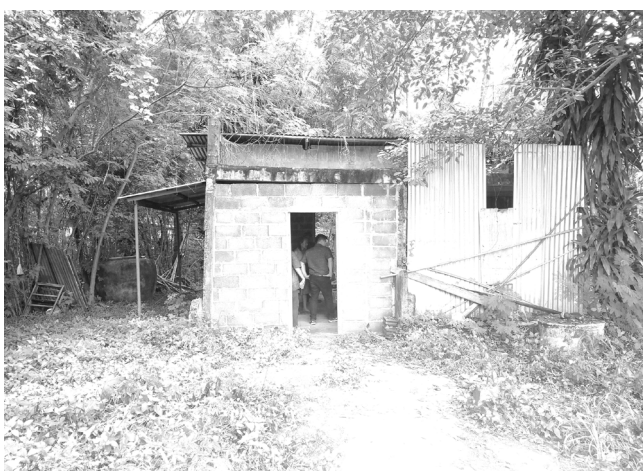
ในช่วงการสนทนาภาพความสุขจากการได้รับของตัวแทนครัวเรือนผู้รับประโยชน์ปรากฏออกมาจากการสะท้อนเปรียบเทียบกับให้ทีมงานได้ฟังและเห็นภาพตาม ก่อนและหลังการเข้ามาของโครงการบ้านพอเพียงชนบทในตำบลสามแยกที่สามารถยกตัวอย่างพอสังเขป ดังนี้

จันทร์ที ผาชา ...ผู้ที่กรรมการลงความเห็นว่าเป็นคนจิตอาสาทำงานช่วยชุมชนมาโดยตลอด และเวลาว่างงานบุญประเพณีในชุมชนก็จะทำโรงทานผลไม้ช่วยสมทบเวลาว่างงานบุญ จึงเป็นผู้ที่สมควรได้รับการช่วยเหลือ จันทร์ทีกล่าวว่า “ตนอาศัยอยู่หมู่ที่ 11 มีสมาชิกอาศัยอยู่ในครัวเรือน จำนวน 4 คน สภาพปัญหาของบ้านก่อนการซ่อมสร้าง คือ เป็นบ้านชั้นเดียว มีชานยื่นหน้าบ้านออกจากตัวบ้าน เป็นพื้นดิน เวลาฝนตกฝนจะสาดเข้าบ้าน พื้นดินจะแฉะ เป็นโคลนตม ไม่สามารถนั่งทำงานหรือใช้ประโยชน์บริเวณหน้าบ้านได้เลย ปัจจุบันที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการฯ คือ การเทพื้นปูนชานหน้าบ้าน ขนาด 36 ตารางเมตร โดยได้รับวัสดุเป็นปูนราว 30 กระสอบ หินและทราย อย่างละ 1 รถ มูลค่าวัสดุประมาณ 18,000 บาท ตอนนี้สามารถใช้ประโยชน์หน้าบ้าน คือ รับแขกและเตรียมผลไม้สำหรับการขายได้”

วีระพล หลาบคำ กล่าวว่า... “อาศัยอยู่หมู่ที่ 1 มีสมาชิกอาศัยอยู่ในครัวเรือน จำนวน 4 คน สภาพปัญหาของบ้าน คือ เป็นบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่มา 7 ปีแล้ว แต่ไม่มีบ้านเลขที่ โครงสร้างบ้านเป็นบ้านไม้ชั้นเดียวต่อจากโรงเพาะเห็ดของครอบครัว โครงสร้างทำด้วยไม้ทั้งหลัง เริ่มผุพัง หลังคามุงด้วยหญ้า เวลาฝนตกจะรั่ว ผ่นังปิดด้วยกระดากกลองนม พื้นเป็นพื้นดิน ปัจจุบันที่ได้รับการซ่อมสร้างจากโครงการฯ คือ เสาคานและยกโครงสร้างส่วนบนใหม่ ได้แก่ โครงเหล็กและหลังคา ในอนาคตก็จะเริ่มต่อเติมขยาย”

ทองฤทธิ์ เกษมจิต กล่าวว่า... “อาศัยอยู่หมู่ที่ 12 มีสมาชิกอาศัยอยู่ในครัวเรือน จำนวน 2 คน กับลูกชาย ครอบครัวขาดเสาหลัก ขาดที่พึ่งพิง สภาพปัญหาของบ้านก่อนการซ่อมสร้าง คือ โครงสร้างบ้านเป็นไม้ หลังคามุงด้วยหญ้า พื้นล่างเป็นดิน เวลาฝนตกจะแฉะ เป็นโคลนตม ปัจจุบันที่ได้รับการซ่อมสร้างจากโครงการฯ คือ การเทพื้นปูนใหม่ ขนาด 40 ตารางเมตร ปัจจุบันสามารถใช้เป็นพื้นที่สำหรับทำขนม รับแขก นั่งเล่น นอนเล่น และชีวิตส่วนตัวในแต่ละวันจะชอบอาศัยอยู่พื้นที่ตรงนี้เป็นประจำ”

วิจิต จันทะมาลี... วิจิตเป็น อสม. ของชุมชน และช่วยเหลืองานบุญประเพณีหรือกิจกรรมของชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง วิจิตรกล่าวว่า “ตนอาศัยอยู่หมู่ที่ 12 มีสมาชิกอาศัยอยู่ใน ครัวเรือน จำนวน 4 คน สภาพปัญหาของบ้านก่อนการซ่อมสร้าง คือ เป็นบ้านชั้นเดียว โครงสร้างเป็นไม้ ผ่นังเป็นไม้ หลังคาสังกะสีเก่า พื้นดิน เวลาฝนตกจะแฉะ เป็นโคลนตม โดยเฉพาะพื้นที่บริเวณห้องครัว เวลานอนจะนอนบนเตียงแคระ แต่ปลวกเริ่มเจาะมากขึ้น ปัจจุบันที่ได้รับการซ่อมสร้างจากโครงการฯ คือ การเทพื้นปูนบริเวณห้องครัวใหม่โดยเป็นสถานที่ประกอบอาหาร และนั่งเล่น นอนเล่นได้”

ทีมชอบถอดมีโอกาสลงพื้นที่เพื่อเยี่ยมเยียนและพูดคุยกับเจ้าของครัวเรือนผู้รับประโยชน์ร่วมกับ ทีมทำงานของตำบลสามแยกและผู้นำชุมชน ภาพที่ทีมงานประหลาดใจไม่น้อย เมื่อรถมาจอดที่ท้ายชุมชน ซึ่งเป็นปารกทึบ แต่สิ่งที่พวกเราได้รับการบอกกล่าวแบบไม่น่าเชื่อ คือ บ้านที่ไม่สามารถเรียกว่าบ้านได้ เมื่อมองจากภายนอกแทบจะไม่เชื่อได้ว่าเป็นบ้าน สภาพหลังเก่าคร่ำคร่า หลังคาดูจะไม่ใช้หลังคา เพราะขาดวิน เกือบทั้งหลัง ฝนสาดเข้าในตัวบ้าน พื้นดินครึ่งปูน ดินและจอมปลวกกระจายอยู่เป็นระยะทั่วพื้นบ้าน สภาพรอบบ้านเป็นปารกทึบ ห้องน้ำไม่อาจจะเรียกว่าห้องน้ำได้ ไม่มีหลังคา ไม่มีระบบน้ำที่ช่วยทำความสะอาด มีเพื่อนบ้านที่อยู่ห่างออกไปอีกข้างร่วม 50 เมตร บ้านหลังนี้มีชายร่วม 60 ปี มีภาวะป่วยทางจิตเวช ที่ไม่สามารถพูดคุยให้ข้อมูลกับทีมเราได้ และอาศัยอยู่เพียงลำพัง ช่วยเหลือตนเองได้เพียงเล็กน้อย ต้องอยู่ในสภาพที่นอนพื้นดินและฝนสาดเปียกเข้าตัวบ้านอยู่เสมอๆ เมื่อคณะทำงานได้พิจารณาและลงความเห็น เป็นมติของชุมชนและของสภาองค์กรชุมชนร่วมกัน จึงได้ปรับปรุงซ่อมแซมบ้านหลังนี้ทั้งในส่วนหลังคา ต่อเติมกันสาดและเทพื้นปูนสำหรับที่นอน ผู้นำชุมชนกล่าวว่าสภาพปัจจุบันหลังจากการซ่อมแซมโดยงบประมาณ ของโครงการฯ ดีขึ้นกว่าแต่ก่อน แต่หากเปรียบเทียบกับบ้านเรือนโดยทั่วไปแล้ว สภาพเช่นนี้ก็ยิ่งยากลำบาก อยู่มากสำหรับชายสูงวัย มีภาวะป่วยทางจิตเวชและอยู่อาศัยเพียงลำพัง

ความสำเร็จของการทำงานขับเคลื่อนโครงการบ้านพอเพียงชนบทในตำบลสามแยกจะไม่สามารถ ล่วงได้อย่างราบรื่นและบรรลุเป้าหมาย หากปราศจากภาคีเครือข่ายที่สนับสนุนการทำงานของโครงการฯ ทั้งภาคีภายในชุมชนอย่างผู้นำท้องที่ คณะกรรมการชุมชนและชาวบ้าน ซึ่งมีบทบาทการสำรวจครัวเรือน ผู้รับประโยชน์ การประสานการทำงานร่วมกัน การประชุมพิจารณากลับกรองและคัดเลือกครัวเรือน การเป็นแรงงานและการสมทบอาหารและเครื่องดื่ມสำหรับการดูแลแรงงานในวันซ่อมสร้าง และครัวเรือน ผู้รับประโยชน์ที่สมทบค่าใช้จ่ายสำหรับการต่อเติมซ่อมแซมตัวบ้านตามความสมควร และช่วยเหลือ ด้านแรงงานร่วมกับช่างชุมชน ตลอดจนการดูแลสวัสดิการอาหารและเครื่องดื่ມแก่แรงงานที่มาช่วยเหลือ

ส่วนภาคีภายนอกชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการของโครงการฯ นับว่าเป็นพลังที่สำคัญ อย่างยิ่งที่มีส่วนผลักดันและสนับสนุนกิจกรรมของโครงการฯ ได้แก่ 1) สภาองค์กรชุมชนตำบล มีบทบาท การเตรียมการข้อมูล, การประสานงานและการจัดการเอกสาร/ข้อมูล, การส่งต่อข้อมูล, การติดตามผลการ พิจารณาจากขบวนจังหวัด, การเป็นช่องทางเปิดบัญชีรับโอนเงินช่วยเหลือ เป็นต้น 2) เทศบาลตำบลสามแยก มีบทบาทเกี่ยวกับการสนับสนุนช่างท้องถิ่นในการร่วมกับสภาองค์กรชุมชนตำบลสามแยกและผู้นำชุมชนใน การประเมินวัสดุและราคากลางที่เหมาะสมในการซ่อมแซม/ปรับปรุงต่อครัวเรือน นอกจากนี้ยังเป็นแรงงาน ร่วมในการรื้อและซ่อมสร้างบ้านร่วมกับแรงงานในชุมชน โดยการนำและมอบหมายของรองนายกเทศมนตรี ซึ่งเป็นบุคลากรหลักในการทำงานของภาคท้องถิ่น 3) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสามแยก ให้การ สนับสนุนการปรับปรุงและสอดส่องด้านสุขอนามัยและความเป็นอยู่ทั้งภายในและภายนอกครัวเรือนผู้รับ ประโยชน์ร่วมกับ อสม. ชุมชน 4) กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลสามแยก ให้การสนับสนุนข้อมูลครัวเรือน ผู้รับประโยชน์กับสถานะสมาชิกของกองทุน และ 5) ส่วนราชการอำเภอเมือง ได้กำหนดแผนเชิงปฏิบัติการ เพื่อสนับสนุนและช่วยเหลือซ่อมแซมครัวเรือนผู้เดือดร้อนเพิ่มเติมในหมู่ที่ 11 ตามนโยบายของนายอำเภอ เล็งนกทา จังหวัดยโสธร

โดยภาพรวมคณะทำงานประเมินความพึงพอใจของการทำงานอยู่ในระดับมาก (90 คะแนน) เนื่องจากเหตุผลที่สำคัญ คือ การเข้ามาและการเกิดขึ้นของโครงการฯ สะท้อนให้เห็นความสำเร็จที่เป็นรูปธรรมที่สามารถจับต้องและสัมผัสได้จริง การทำงานในพื้นที่เป็นคณะเป็นทีม มีแกนนำที่ทำงานชัดเจน สภาองค์กรชุมชนมีการทำงานมาอย่างยาวนานและสามารถเชื่อมโยงการทำงานในระดับอำเภอได้ แต่ยังมีข้อจำกัดบางประการ อาทิ ความเข้าใจของคนทำงานด้วยกันที่อาจคลาดเคลื่อนหรือเสียงสะท้อนของคนในชุมชนเกี่ยวกับการช่วยเหลือบางครัวเรือนเนื่องจากไม่ทราบที่มา วัตถุประสงค์และหลักเกณฑ์การพิจารณาที่ชัดเจน ซึ่งคณะทำงานต้องอธิบายให้คนทำงานด้วยกันหรือชาวบ้านให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้เสียงสะท้อนของผู้นำชุมชนและคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนยังเป็นสัญญาณที่สะท้อนถึงความภาคภูมิใจกับการได้ทำงานเพื่อการเปลี่ยนแปลงสภาพบ้านเรือนของครัวเรือนผู้รับประโยชน์ได้อย่างน่าสนใจ

“ผู้ใหญ่บ้านถือเป็นผู้นำชุมชนที่สมัครใจเข้ามาทำงาน อยากช่วยเหลือชาวบ้านในชุมชนของตนเอง ซึ่งพบว่ามีหลายครัวเรือน ถึงแม้งานจะเยอะตามนโยบายของรัฐ แต่ก็ยินดีจัดการเวลาเข้ามาช่วย ช่วยแบบไม่หวังเงินทองตอบแทน แต่ช่วยแล้วมีความสุข สนุกที่ได้ทำ”

“ครอบครัวของคนทำงานสมบูรณ์ในระดับหนึ่งแล้ว หากเปรียบกับบางครัวเรือนที่ไม่มีเสาหลักหาเลี้ยงหรือที่พึ่งพิงได้ เราจึงอยากช่วยเหลือเขา ถึงจะช่วยได้น้อยเท่าที่ช่วย แต่ก็ยังดีกว่าไม่ช่วยอะไรเลย”

ข้อความข้างต้นเหล่านี้เป็นเพียงบางส่วนที่บอกเล่ามาจากส่วนลึกในใจของผู้นำชุมชนและคนทำงานเพื่อคนในชุมชนด้วยกันเอง เป็นพลังภายในที่ผลักดันให้เขายังทำงานเพื่อผู้อื่นต่อไป ขณะเดียวกันพลังเหล่านี้ได้แผ่ขยายไปยังเพื่อนสมาชิกในทีมให้มีพลังเสริมแรงทางบวกแก่กันและกันในทางหนึ่งด้วย อย่างไรก็ตามการทำงานในช่วงที่ผ่านมาได้ตระหนักถึงข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงประสิทธิภาพในการทำงานให้ดีขึ้นอย่างน้อย 2 ประการ คือ 1) ควรพิจารณาทบทวนงบประมาณตามความจำเป็นและความเดือดร้อนของครัวเรือนเป็นสำคัญ โดยอาจจำแนกออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ความเดือดร้อนระดับน้อย ปานกลางและมาก เพื่อให้การช่วยเหลือสอดคล้องกับความเดือดร้อนนั้นๆ 2) “บางครัวเรือน” มีปัญหาต่อเนื่องเรื่องคุณภาพชีวิตสำหรับการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น เรื่องอาชีพและรายได้ ชุมชนและส่วนที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาการช่วยเหลือหรือสนับสนุนระบบเศรษฐกิจของครัวเรือนต่อเนื่อง

05

ภาพรวมจังหวัดเลย

จังหวัดเลยเป็นจังหวัดหนึ่งในภูมิภาคอีสานตอนบนที่พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเทือกเขา ลักษณะทางภูมิศาสตร์ส่วนใหญ่จึงมีลักษณะเป็นพื้นที่ป่า เช่น ป่าที่ขึ้นตรงต่อสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม หรือ สปก. และป่าอนุรักษ์ ข้อมูลเมื่อปี พ.ศ. 2553-2554 โดยคณะทำงานแก้ไขปัญหาที่ดินแนวใหม่และขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดเลย พบว่า บางครัวเรือนเข้ามาอยู่อาศัยและมีที่ดินทำกินมาก่อนหน้าที่จะมีการประกาศเป็นพื้นที่เขตป่าสงวน จึงยังมีกรณีพิพาทหรือความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐและชาวบ้าน ต่อกรณีการไล่รื้อออกจากพื้นที่หรือจับกุมเรื่อยมา ราวปี พ.ศ. 2554-2557 สภาองค์กรชุมชนตำบลจำนวน 45 พื้นที่ จึงได้รับงบประมาณสนับสนุนการศึกษาและค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับปัญหากรณีพิพาทหรือความขัดแย้งที่ดินและที่อยู่อาศัย และเมื่อปี พ.ศ. 2558-2559 จังหวัดเลยได้กลายเป็นพื้นที่กรณีศึกษาหนึ่งของการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของประชาชนซึ่งเป็นแนวนโยบายตามวาระยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) ในรัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี

โครงการบ้านพอเพียงชนบทเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยข้างต้น โดยจังหวัดเลยได้รับการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการช่วยเหลือซ่อมสร้างครัวเรือนผู้รับประโยชน์ในปี พ.ศ. 2560 จำนวน 9 ตำบล 90 ครัวเรือน และปี พ.ศ. 2561 จำนวน 16 ตำบล 150 ครัวเรือน โดยกำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาที่เกิดขึ้นจากการกำหนดโดย พอช. ภาคอีสาน ร่วมกับข้อเสนอของขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดเลยที่สำคัญ คือ ต้องมีสภาองค์กรชุมชนระดับตำบลที่ได้รับการจัดตั้งแล้ว และมีกองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นแกนหลักพื้นฐาน ส่วนหลักเกณฑ์อื่นๆ เพื่อการพิจารณาครัวเรือนผู้รับประโยชน์ อาทิ ต้องเป็นครัวเรือนที่มีจิตอาสา เสียสละ ทำงานเพื่อส่วนรวมของชุมชนต่อเนื่องและสม่ำเสมอ สมาชิกในครัวเรือนไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด การพนัน และไม่ติดแอลกอฮอล์ หัวหน้าหรือสมาชิกในครัวเรือนเป็นคนดีที่ถูกรับรองโดยผู้นำชุมชน โดยขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดเลย ซึ่งมีคณะทำงาน 25 คน ซึ่งมาจากไตรภาคที่สำคัญ ได้แก่ ผู้แทนจากภาครัฐ/ส่วนราชการ ผู้แทนภาคประชาชนและผู้แทนภาคีในพื้นที่ นับว่าเป็นภาคีหลักที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนโครงการบ้านพอเพียงชนบทในระดับจังหวัดตามขั้นตอนและภารกิจที่ได้รับมอบหมายตั้งแต่การทบทวนและปรับปรุงสถานการณ์ข้อมูลที่ดินและที่อยู่อาศัย การประชุมสร้างความเข้าใจเป้าหมายและวิธีการดำเนินงาน ร่วมกับสภาองค์กรชุมชนตำบลและผู้นำชุมชน การสนับสนุนและหนุนเสริมโครงการฯ อาทิ การส่งเสริมการเขียน การปรับปรุงและการแก้ไขข้อเสนอโครงการฯ การพิจารณาและกลั่นกรองข้อมูลเบื้องต้น การนำเสนอข้อมูลสถานการณ์ตำบล/สภาพปัญหาและข้อมูลครัวเรือนผู้เดือดร้อน การพิจารณาให้ความเห็นร่วม รวมไปถึงจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) การดำเนินงานโครงการฯ ร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้องกับโครงการฯ ทั้งผู้แทนในระดับชุมชน ท้องถิ่น จังหวัดและระดับภาคอีสาน

การดำเนินงานโครงการบ้านพอเพียงชนบทในพื้นที่จังหวัดเลย ได้เป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดการทำงานของผู้ว่าราชการจังหวัดที่มุ่งเน้นการทำงานแบบบูรณาการและเชื่อมโยงการทำงานของภาคีภายในจังหวัด เพื่อลดความซ้ำซ้อนของหน่วยงานและภารกิจที่เกิดขึ้น การปฏิบัติการจึงได้แสวงหาภาคีและกลไกการสนับสนุน ได้แก่ 1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ให้การสนับสนุนตามภารกิจจากการลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) สนับสนุนรถบรรทุกที่ดินและรถปรับสภาพดิน 2) กศน.จังหวัดเลย และส่วนราชการระดับอำเภอ ให้การสนับสนุนข้อมูลพื้นฐานครัวเรือนเป้าหมาย ครัวเรือนยากจน ครัวเรือนที่มีสมาชิกในภาวะพึ่งพิง ได้แก่ ผู้พิการ ผู้สูงอายุหรือผู้ด้อยโอกาสประเภทต่างๆ 3) เรือนจำจังหวัดเลย

ค่ายศรีสองรัก วิทยาลัยเทคนิคและวิทยาลัยอาชีวศึกษา ให้การสนับสนุนด้านแรงงานในการรื้อและก่อสร้าง
ครัวเรือนผู้รับประโยชน์ และ 4) หอการค้าจังหวัดเลย บริษัท ประชาธิปไตย จำกัด และภาคธุรกิจเอกชนในจังหวัดเลย
ให้การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์สำหรับการก่อสร้าง การถมดินและการปรับสภาพดิน

หากพิจารณาโดยภาพรวมจังหวัดเลยถือว่าประสบความสำเร็จในการดำเนินงานโครงการฯ ด้วยเพราะมีปัจจัยที่สนับสนุนและส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานหลายประการ *ประการแรก* การทำงานบนพื้นฐานของข้อมูล ซึ่งมีการรวบรวม บันทึก และจัดระบบข้อมูลเป็นปัจจุบัน และบูรณาการข้อมูลหลายส่วนที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งพร้อมสำหรับการทำงานบนพื้นฐานของข้อมูลอยู่ตลอดเวลา *ประการที่สอง* การทำงานบนพื้นฐานของพหุภาคี การทำงานพัฒนาในพื้นที่จังหวัดเลย พบว่า มีการทำงานบูรณาการกับหลายส่วน ได้แก่ นักวิชาการ นักพัฒนา (NGOs) ภาครัฐ/ส่วนราชการระดับท้องถิ่นและจังหวัด อาทิ ส่วนราชการระดับจังหวัด พมจ. กศน. ทหาร อปท. พอช. เป็นต้น นอกจากนี้ในบางกิจกรรมยังเชื่อมโยงกับภาคอื่นๆ ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นเฉพาะ เช่น สสส. สกว. เป็นต้น ซึ่งใช้จุดแข็งจากการมีคนทำงานมีประเด็น มีงบประมาณ มีข้อมูล ในการทำงานร่วมกัน และ *ประการสุดท้าย* ใช้โอกาสจากการ “สวมหมวกหลายใบ” เป็นโอกาสในการทำงานเชื่อมโยงกันอย่างบูรณาการและสามารถแทรกซึมในระดับต่างๆ ได้ ซึ่งช่วยให้การทำงานมีความครอบคลุมและลดการซ้ำซ้อนของภารกิจได้

แม้จะมีอุปสรรคในการทำอยู่บ้าง อาทิ ทักษะการเขียนและพัฒนาข้อเสนอโครงการเพื่อรับการสนับสนุนงบประมาณจากพื้นที่ ข้อจำกัดเรื่องงบประมาณต่อครัวเรือน ความเป็นชายขอบของจังหวัดเลย ในฐานะจังหวัดชายแดนกับความเข้าใจของผู้คนต่องานพัฒนาชุมชน/ท้องถิ่น หรือการทำงานที่มีความหลากหลายสูง ทั้งคนทำงานและประเด็น ที่อาจส่งผลกระทบต่อการทำงานในบางกรณี เป็นต้น แต่เมื่อประเมินกับผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของโครงการฯ ในระดับจังหวัด พบว่า มีการปรับเปลี่ยนและก่อให้เกิดในเรื่องใหม่ ๆ อยู่หลายเรื่อง ได้แก่ ทำให้เกิดการทำงานเชิงบูรณาการขององค์กร/หน่วยงานในจังหวัดและพื้นที่ร่วมกัน กล่าวคือ เป็นจุดเริ่มต้นของการทำงานร่วมกันของสถาบันวิชาการ อาทิ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัยเกษตรศาสตร์ลำปาง ร่วมกับส่วนราชการจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากการทำงานได้เกิดบทเรียนจากพื้นที่ที่มาจากการติดตามและหนุนเสริมการทำงานในพื้นที่ ซึ่งสามารถช่วยให้การขับเคลื่อนงานในแต่ละระยะมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดเครือข่ายการทำงานบ้านพอเพียงชนบทระหว่างตำบลและชุมชน ซึ่งเป็นภารกิจต่อเนื่องที่ขบวนองค์กรชุมชนเป็นเจ้าภาพหลักในการที่จะมุ่งเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพคณะทำงานโครงการฯ ในภาพรวม ซึ่งสนับสนุนงบประมาณโดยส่วนราชการจังหวัดเลย

บทเรียนจากการดำเนินงานโครงการฯ ในช่วงที่ผ่านมา ขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดเลยมีข้อเสนอแนะเพื่อการดำเนินงานในระยะต่อไป ดังนี้ 1) การจัดสรรโควตาจำนวนครัวเรือนผู้รับประโยชน์ควรพิจารณาบนพื้นฐานความแตกต่างของขนาดพื้นที่ทั้งระดับจังหวัดและระดับตำบล รวมทั้งความพร้อมด้านข้อมูลประกอบการพิจารณา 2) ควรพิจารณากรอบงบประมาณการบริหารจัดการสนับสนุนกระบวนการดำเนินงานตามสมควร และ 3) ควรมีคณะทำงานที่ทำหน้าที่ในการสื่อสาร/ทำความเข้าใจกับส่วนราชการระดับจังหวัด ซึ่งจะช่วยให้การเสริมสร้างให้กระบวนการดำเนินงานราบรื่นและมีการบูรณาการงบประมาณหรือบุคลากรร่วมกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อการทำงานในพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรม

ความจำเป็นและความเดือดร้อน ของพี่น้องต้องมาก่อน !!!

เมื่อทีมวิชาการถอดบทความรู้
เดินทางเข้าเขตพื้นที่ตำบลน้ำสวย อำเภอเมือง
จังหวัดเลย และมาปักหลัก ณ ที่ทำการ
กำนันตำบลน้ำสวย เราพบว่าที่นั่นมีชายและ
หญิงวัยกลางคนถึงสูงวัยจำนวนหนึ่งนั่งรอพวกเรา
อยู่ก่อนแล้ว เมื่อได้เข้าไปทักทายและพูดคุย
จึงทราบว่าท่านเหล่านี้ คือ “ผู้นำท้องที่”
ที่เตรียมพร้อมสำหรับการมาพูดคุยกับพวกเรา
วันนี้ แม้ว่าตำบลน้ำสวยจะเป็นตำบลเล็กๆ
ที่มีเพียง 9 หมู่บ้านเท่านั้น แต่เมื่อถึงเวลาที่ผู้คน

จำนวนหนึ่งเดินทางมาสมทบ ภาพแรกที่ทีมงานประทับใจและรู้สึกได้ถึงความพร้อมเพรียงของผู้นำและ
คนทำงาน คือ มีผู้เข้าร่วมในวงสนทนากว่า 20 คน และช่วงแรกของการสนทนาทำให้เราทราบว่าประชากร
ในเขตตำบลน้ำสวยประสบปัญหาเรื่องไม่มีที่ดินสร้างที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง สภาพบ้านเรือนที่ไม่สมบูรณ์
เช่น ไม่มีประตู หน้าต่าง เป็นต้น บ้านน้ำท่วม และบางส่วนต้องเช่าบ้านอยู่อาศัย

การเข้ามาของโครงการบ้านพอเพียงชนบทในตำบลน้ำสวยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 – 2561 จึงสามารถ
ช่วยบรรเทาครัวเรือนผู้เดือดร้อนได้กว่า 20 ครัวเรือนแล้ว โดยการทำงานของ “คณะทำงาน” ตำบลน้ำสวย
ค่อนข้างโดดเด่นในบทบาทของ “ผู้นำท้องที่” ที่เข้าร่วมเป็นคณะทำงานอย่างแข็งขัน ตั้งแต่ก่อนเริ่มโครงการฯ
ที่ผู้นำทุกคนต้องเข้าใจเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในภาพรวมของโครงการ โดยมีแนวคิดหลักที่เป็นฉันทามติ
ของคณะทำงานที่ว่า “ครัวเรือนที่มีความจำเป็นและเดือดร้อนต้องได้รับการดูแลก่อนเป็นอันดับแรก”
ซึ่งกว่าจะได้ครัวเรือนเป้าหมายดังกล่าวไม่ใช่เรื่องง่าย และเพื่อลดอคติและข้อกังขาเกี่ยวกับการพิจารณาครัว
เรือนผู้รับประโยชน์ คณะทำงานจึงได้กำหนดหลักเกณฑ์เพื่อการพิจารณาคัดเลือกครัวเรือนผู้รับประโยชน์ได้แก่
สมาชิกในครัวเรือนต้องไม่เล่นการพนัน, ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน
อย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นเกณฑ์มาตรฐานกลางในการค้นหาและคัดเลือกครัวเรือน ก่อนจะนำเข้าสู่การพิจารณา
รับรองของประชาคมหมู่บ้านและเสนอต่อสภาองค์กรชุมชนตำบลน้ำสวยเพื่อขอรับการช่วยเหลือต่อไป
อย่างไรก็ตาม ในกระบวนการทำงานคงไม่ได้สิ้นสุดแต่เพียงเท่านี้ แต่บทบาทของคณะทำงานยังต้องเดินทาง
ต่อไปเพื่อให้ครัวเรือนผู้เดือดร้อนได้รับการช่วยเหลือ อาทิ การเริ่มต้นสำรวจร้านค้าวัสดุก่อสร้างที่ให้ราคา
เหมาะสมและสอดคล้องกับงบประมาณจากส่วนกลาง การระดมแรงงานซ่อมแซม/สร้างบ้านให้กับครัวเรือน
ผู้รับประโยชน์ ซึ่งอาจใช้เวลาไม่น้อยต่างกันไปตามความจำเป็นและความเดือดร้อนตั้งแต่ 1 วันเป็นอย่างน้อย
จนถึงมากที่สุดคือร่วม 1 เดือน รวมไปถึงการส่งมอบบ้านอย่างเป็นทางการ มอบอุปกรณ์ยังชีพหรือเครื่องอุปโภค

บริโภคแก่วัวเรื้อนผู้รับประโยชน์อีกด้วย เรียกได้ว่าเป็นการทำงานตั้งแต่ขั้นต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ อย่างครบวงจรเลยทีเดียว

แนวคิดการทำงานที่ว่า “ครัวเรือนที่มีความจำเป็นและเดือดร้อนต้องได้รับการดูแลก่อน” สะท้อนผ่านการทำงานของคณะทำงานตำบลน้ำสวยได้ค่อนข้างชัดเจน กล่าวคือ แม้งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจาก พอช. จะมีเกณฑ์มาตรฐานต่อครัวเรือนที่ถูกกำหนดมาชัดเจนแล้ว แต่เมื่อแนวคิดข้างต้นผนวกรวมกับกระบวนการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพของคณะทำงาน รูปแบบการจัดสรรต่อครัวเรือนได้ถูกปรับเปลี่ยนเป็นตาม “ความจำเป็นและความเดือดร้อน” ของครัวเรือนนั้น ๆ ซึ่งจะมีจำนวนเล็กน้อยแตกต่างกันออกไป เป็นสำคัญตั้งแต่ 8,000 บาทต่อครัวเรือน จนถึง 60,000 บาทต่อครัวเรือน รูปธรรมที่ดูจะเห็นได้ชัดเจนจากรูปแบบการจัดการเช่นนี้ คือ กรณีครัวเรือนของนายแว คณะกว้าง (เพื่อนบ้านจะเรียกกันว่ายายแดง) อายุ 72 ปี ที่อยู่อาศัยเพียงลำพังในบ้านกล่าวด้วยน้ำเสียงสั่นเครือว่า

“สภาพเป็นแอ่ง เวลาฝนตก น้ำจะท่วมขังพื้นบ้าน เนื่องจากเป็นบ้านไม้ยกไม่สูงมากนัก เวลานั้นท่วมต้องอาศัยนอนบนแคร่ไม้ ออกไปไหนมาไหนไม่ได้ แต่หากฝนตกหนักน้ำท่วมสูงจนทำให้นอนไม่ได้ก็จะย้ายไปนอนบ้านญาติแทน”

แต่ปัจจุบันการเข้ามาของโครงการบ้านพอเพียงชนบทได้รับการพิจารณาและเป็นมติของคณะทำงานให้จัดสรรงบประมาณช่วยเหลือแก่ยายแดง ซึ่งถือว่าเป็นกรณี “สีแดง” กล่าวคือ มีความจำเป็นและความเดือดร้อนอยู่ในระดับวิกฤตสูงมาก ทางคณะทำงานและชาวบ้านจึงได้ถมดินยกพื้นบ้านยายแดงให้สูงขึ้น และออกแรงงานสร้าง “บ้านหลังใหม่” แก่ยายแดง และนำไม้จากบ้านหลังเก่ามาต่อเติมด้วย ในช่วงท้ายของคำถามยายแดงบอกว่า “ปัจจุบันหลับสบายมากขึ้น อยู่สบาย และมีซานรับลมไว้ต้อนรับผู้คน ญาติพี่น้อง ลูกหลาน เวลามาเยี่ยมหรือมานั่งเล่นด้วย รู้สึกมั่นคง ปลอดภัยขึ้นกว่าเดิมมาก” พร้อมรอยยิ้มอย่างมีความสุขที่พวกเราสังเกตเห็นได้จากความสุขใหม่ที่เกิดขึ้นของยายแดง

นอกจากยายแดงแล้ว เสียงสะท้อนแห่งความสุขยังเบ่งบานและกระจายอยู่ในตัวแทนครัวเรือนผู้รับประโยชน์ท่านอื่นๆ ที่พวกเราฟังแล้วอดกระหิณยิ้มย่องในใจด้วยไม่ได้ อาทิ

ปุ่น ก้านพลู กล่าวว่า ... “อาศัยอยู่หมู่ 6 สมาชิกในครอบครัว มีอยู่ 4 คน ปัญหาของบ้านก่อนเข้าร่วมโครงการฯ คือ ไม่มีประตู/หน้าต่าง พื้นเป็นไม้ไผ่ ผนังบ้านทำจากไม้ไผ่ เวลาฝนตกฝนจะสาดเข้าบ้าน ทำให้แฉะ ต้องย้ายของไปตาม มุมบ้านที่ฝนสาดไม่ถึง แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนพื้น เปลี่ยนฝา ผนังเป็นไม้เณร่า หน้าต่าง 3 ช่อง จำนวน 11 บาน ประตูบ้าน 2 บานใหญ่ ปัจจุบันรู้สึกที่บ้านมีความเป็นบ้านมากขึ้น มีความปลอดภัยและมั่นคงมากขึ้น”

มี ขวัญคุ้ม กล่าวว่า ... “อาศัยอยู่หมู่ 9 สภาพปัญหาของบ้านก่อนเข้าร่วมโครงการฯ คือ ลังกะสิ้ว สภาพโครงสร้างหลังคาเป็นไม้ไผ่และต่อยื่นจากตัวบ้านหลังใหญ่ เวลาลมพายุเข้าจะพัดหลังคาจนหลุดปลิว กลัว “ใจไม่ดี” ปลวกขึ้นต้นเสาและโครงไม้เกือบจะทุกจุด แต่ตอนนี้บ้านได้รับการซ่อมแซมปรับปรุง รู้สึกดีใจมาก นอนหลับฝันดีทุกคืน นอนเต็มตื่น สุขภาพร่างกายก็แข็งแรงดีตามไปด้วย”

ทองหล้าม ผุยมาศย์ กล่าวว่า ... “อาศัยอยู่หมู่ 4 มีสมาชิกในครอบครัว 4 คน สภาพปัญหาของบ้าน ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ คือ บ้านเป็นพื้นดิน เวลาฝนตกจะแฉะ ต้นเสาและผนังบ้านเป็นไม้ ปลวกและมอด มากินเกือบหมดแล้ว เวลาฝนตกจะนอนไม่ได้ ต้องไปอาศัยบ้านญาติในการนอน แต่หลังจากทางโครงการฯ เข้ามา ได้ปรับปรุงพื้นบ้านโดยการเทพื้นปูนให้ใหม่ เปลี่ยนผนังโดยใช้ไม้เณร่าให้ใหม่ ตอนนี้อยู่สบาย หลับเต็มอิ่ม เต็มตื่น ไม่ต้องกลัวหรือกังวลเวลาฝนตกอีกแล้ว”

ผ่อน โพธิ์ศรี ... กล่าวว่า “อาศัยอยู่หมู่ที่ 12 สมาชิกอาศัยอยู่ร่วมกัน 2 คนตายายเท่านั้น สภาพปัญหา ของบ้านก่อนเข้าร่วมโครงการฯ คือ ไม่มีประตู ไม่มีหน้าต่าง โครงสร้างบ้านเป็นไม้ พบปัญหาเรื่องปลวกและ มอดกัดแทะ ตอนนี้ได้รับการซ่อมแซมปรับปรุงให้ใหม่ ทำให้นอนหลับสบายมากขึ้น”

การทำงานที่ประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมข้างต้นนี้ จะไม่สามารถเกิดขึ้นได้เลยหากปราศจากซึ่งความร่วมมือร่วมใจของภาคีการพัฒนาทั้งภายในชุมชนอย่างผู้นำท้องถิ่นที่มีบทบาทการขับเคลื่อนหลักในรูปของสภาองค์กรชุมชนตำบลน้ำสวย ตั้งแต่การสำรวจครัวเรือนผู้รับประโยชน์ การประสานการทำงานร่วมกัน การประชุมพิจารณาถ้อยแถลงและคัดเลือกครัวเรือน รวมไปถึงภาคีภายนอกชุมชน อาทิ สภาองค์กรชุมชนตำบลที่เป็น “ตัวกลาง” ในการทำงานและมีบทบาทการสนับสนุน คือ การประสานงานและการจัดการเอกสาร/ข้อมูล, การส่งต่อข้อมูลครัวเรือนแก่ส่วนที่เกี่ยวข้อง, การติดตามผลการพิจารณาจากขบวนจังหวัด, การเป็นช่องทางเปิดบัญชีรับโอนเงินช่วยเหลือ บทบาทการทำงานเช่นนี้ได้เสริมพลังในทางบวกแก่คนทำงานที่สะท้อนออกมาจากความรู้สึกที่ได้ทำงานในโครงการฯ นี้อย่างเห็นได้ชัด อาทิ “รู้สึกภูมิใจที่ได้ช่วยลูกบ้านให้มีบ้านเรือนที่อยู่อาศัยและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น” “คนอยู่ก็สบายขึ้น คนทำงานก็ได้บุญมากขึ้น เพราะเป็นการช่วยเหลือคนที่ด้อยกว่า” นอกจากนี้ยังมีส่วนราชการในท้องถิ่น ได้แก่ โรงเรียนบ้านน้ำสวย แม้จะเป็นสถานศึกษา แต่ได้ใช้พลังของนักเรียนเป็นมดงานในการเคลื่อนย้าย ขนวัสดุ ในช่วงการรื้อบ้าน สถานีตำรวจภูธรนาดีนดำ หน่วยงานด้านการรักษาความปลอดภัยให้กับประชาชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุน อุปกรณ์เครื่องครัวสำหรับการประกอบอาหาร และองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำสวยที่เข้ามามีบทบาทด้านปรับภูมิทัศน์ของสถานที่และสวัสดิการในวันส่งมอบบ้าน เป็นต้น นอกจากนี้ในภาคธุรกิจเอกชนอย่างร้านขนานนท์ซึ่งเป็นร้านจำหน่ายวัสดุและอุปกรณ์ก่อสร้างยังให้การสนับสนุนการถมดินและการปรับพื้นดินให้กับครัวเรือนผู้รับ

ประโยชน์ร่วมด้วย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการประสานความร่วมมือและขอรับการสนับสนุนจากภาคีทั้งภายในและภายนอกชุมชนตามความสามารถเฉพาะของแต่ละภาคส่วนเป็นเรื่องที่ไม่ควรมองข้าม เพราะเป้าหมายปลายทางสุดท้ายที่จะได้รับประโยชน์นั้น คือ ครีวเรือนผู้รับประโยชน์ นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ในช่วงสุดท้ายของการสนทนา ผู้เข้าร่วมสนทนาได้ประเมินความพึงพอใจและความสำเร็จของการทำงาน พบว่า โดยภาพรวมประเมินคะแนนความพึงพอใจอยู่ที่ระดับ 85 คะแนน เนื่องจากเห็นว่ามีส่วนประเด็นแต่เป็นเรื่องเล็กน้อยที่ยังเป็นข้อจำกัดของการทำงานอยู่บ้าง อาทิ งบประมาณในการสนับสนุนต่อครัวเรือนยังไม่เพียงพอมากนัก การประสานความร่วมมือกับภาคท้องถิ่นยังมีน้อย หรือเงื่อนไขการช่วยเหลือครัวเรือนผู้รับประโยชน์ยังติดอยู่กับเรื่องสิทธิบางประการ เช่น การไม่มีเลขที่ประจำบ้าน การไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน เป็นต้น ทำให้ยังไม่สามารถช่วยเหลือบางครัวเรือนได้อย่างครอบคลุม คณะทำงานตำบลน้ำสวยจึงได้ร่วมกันสะท้อนข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางการปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงาน ได้แก่ 1) ควรพิจารณางบประมาณสนับสนุนการซ่อมสร้างบ้านที่สามารถปรับปรุงบ้านให้เสร็จสมบูรณ์และอยู่ได้ระดับดีเบื้องต้น เช่น จำนวนประมาณ 30,000-50,000 บาทต่อครัวเรือน พร้อมงบประมาณสำหรับการบริหารจัดการค่าใช้จ่ายเกี่ยวเนื่องอื่นๆ ต่อครัวเรือน เช่น ค่าประสานงาน, ค่าถ่ายเอกสาร, ค่าสวัสดิการอาหารและเครื่องดื่ม เป็นต้น 2) ควรประสานความร่วมมือและการสนับสนุนด้านต่าง ๆ จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่มากขึ้น อาทิ งบประมาณสมทบเพิ่มเติม หรือบุคลากร/ช่างท้องถิ่นสำหรับการประเมินวัสดุและราคาต่อครัวเรือน เพื่อให้เกิดภาพการทำงานที่เชื่อมประสานและบูรณาการการทำงานพัฒนาในพื้นที่อย่างเป็นองค์รวม

การจัดสรรแก่ครัวเรือนบนพื้นฐานความเป็นธรรม

ทีมวิชาการถอดบทเรียนความรู้ใช้เวลาในการเดินทางจากตัวเมืองจังหวัดเลยมุ่งหน้าไปทางอำเภอผาขาวลัดเลาะตามถนนทางหลวงและถนนท้องถิ่นผ่านสวนยางพาราและหมู่บ้านเล็กๆ กว่า 50 นาที พวกเรามาถึง “ตำบลโนนป่าซาง” ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอผาขาว จังหวัดเลย เป็นตำบลขนาดกลางมีจำนวน 12 หมู่บ้าน หากสังเกตด้วยสายตาคงพบว่าบ้านเรือนส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่ถือว่าพอมิอันจะกิน ไม่แน่นแค้นจนเกินไป เพราะด้วยอาชีพ

ที่หลากหลายนำมาซึ่งรายได้และมีวัยแรงงานที่พร้อมจะพัฒนาและปรับปรุงบ้านเรือนของตนเองให้น่าอยู่ทัดเทียมกับบ้านเรือนหลังอื่นๆ แต่เมื่อพวกเราได้พูดคุยกับแกนนำสภาองค์กรชุมชนตำบลโนนป่าซาง และผู้นำชุมชนทำให้เราทราบว่าที่อยู่อาศัยของคนในตำบลประสบปัญหาเรื่องความไม่มั่นคงถาวรและความสมบูรณ์ของตัวบ้านโดยเฉพาะผนังบ้านที่ไม่ถาวร หลังคารั่ว น้ำท่วมขัง บ้านไม้เก่าคร่ำคร่า และการไม่มีบ้านอยู่อาศัยเป็นของตนเอง ต้องอาศัยอยู่กับญาติพี่น้อง สภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นกระจุกตัวอยู่ในหมู่ที่ 3, 6 และหมู่ที่ 7 มากที่สุด รวมทั้งยังมีบางครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่สาธารณะชุมชน นอกจากนี้ยังพบว่าผู้อยู่อาศัยหลักในครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นเด็กและผู้สูงอายุ ส่วนวัยแรงงานจะอพยพเข้าไปขายแรงงานในเขตเมืองหรือต่างจังหวัด ฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของคนในแต่ละหมู่บ้านไม่แตกต่างกันมากนัก แต่เนื่องจากสมาชิกในครัวเรือนยังมีวัยแรงงานที่สามารถทำงานและหารายได้ส่งเสียเลี้ยงดูครอบครัวได้หลายหลังคาเรือนจึงมีกำลังเพียงพอในการปรับปรุง พัฒนา ขยายขยายและซ่อมแซม/สร้างที่อยู่อาศัยได้ด้วยตนเอง การเข้ามาของโครงการบ้านพอเพียงชนบทจึงมีส่วนช่วยเหลือครัวเรือนผู้รับประโยชน์ ซึ่งมีข้อจำกัดเรื่องรายได้และความสามารถในการปรับปรุงที่อยู่อาศัยแล้ว ทั้งยังช่วยสร้าง “เสถียรภาพ” ของคนที่นี่ให้เกิดขึ้นอีกด้วย

ตำบลโนนป่าซาง ได้รับการจัดสรรครัวเรือนผู้รับประโยชน์จากโครงการบ้านพอเพียงชนบท 2 ปีกว่า 20 ครัวเรือนแล้ว ซึ่งกว่าจะมาเป็นบ้านพอเพียงชนบทในวันนี้ สภาองค์กรชุมชนตำบลเป็น “พระเอกหลัก” มีบทบาทการทำงานทั้งในขาขึ้นและขาลง โดยอาจจำแนกให้เห็นกระบวนการทำงาน 3 ระยะ คือ 1) ระยะก่อนจะเป็นบ้าน 2) ระยะเกือบจะเป็นบ้าน และ 3) ระยะกลายเป็นบ้าน ดังนี้

1) ก่อนจะเป็น “บ้าน” เป็นระยะแรกของการเข้ามาของโครงการฯ ดังนั้น กระบวนการช่วงแรกจึงให้ความสำคัญกับการสร้างคนและทำความเข้าใจรายละเอียดและนโยบายโครงการบ้านพอเพียงชนบทตามกรอบการทำงานของโครงการฯ ตั้งแต่เป้าหมาย วิธีการดำเนินงานและแผนการดำเนินงานร่วมกัน หลังจากนั้นจึงเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกครัวเรือนผู้รับประโยชน์ อาทิ ครัวเรือนต้องมีบ้านที่อยู่ในสภาพที่ไม่มั่นคงถาวรและเดือดร้อน, สมาชิกในครัวเรือนต้องไม่ดื่มสุรา, และมีส่วนร่วมในกิจกรรม

การพัฒนาชุมชนสม่ำเสมอ ซึ่งในขั้นตอนนี้ผู้นำทั้ง 12 หมู่บ้าน ต้องลงพื้นที่สำรวจข้อมูลที่อยู่อาศัยแต่ละครัวเรือนตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการกำหนดร่วมกัน ซึ่งในกระบวนการคัดเลือกไม่ได้ให้น้ำหนักเพียงผู้นำชุมชนในการตัดสินใจเท่านั้น แต่ต้องผ่านกระบวนการพิจารณาคัดเลือกและรับรองในเวทีประชาคมหมู่บ้านมาก่อน เพื่อแสดงความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย จึงจะสามารถส่งต่อสู่การพิจารณาข้อมูลโดยภาพรวมร่วมกันของกำนันและผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่บ้านอีกครั้ง เพื่อสรุปผลการคัดเลือกครัวเรือนและส่งต่อข้อมูลให้กับสภาองค์กรชุมชนตำบลโนนป่าซางเป็นลำดับขั้นไป

การทำงานในระยะก่อนเริ่มโครงการฯ คงไม่เพียงการสำรวจข้อมูลครัวเรือนผู้รับประโยชน์แล้วเสร็จสิ้นเท่านั้น หากแต่คณะกรรมการฯ ต้องสำรวจและประเมินความจำเป็นและความเดือดร้อนของครัวเรือนผู้ที่ได้รับประโยชน์ร่วมด้วย โดยการทำงานในขั้นตอนนี้ได้เกิดความร่วมมือกับช่างท้องถิ่น (อบต.) ในการประเมินวัสดุและราคาของการซ่อมสร้างและปรับปรุงครัวเรือนเป้าหมาย ซึ่งจากการสำรวจพบว่า วัสดุและราคาที่ประเมินในราคาต่ำสุด จำนวนประมาณ 7,000 บาทต่อครัวเรือน และสูงสุด คือ จำนวนประมาณ 30,000 บาทต่อครัวเรือน ตามความจำเป็นและเดือดร้อน ก่อนที่จะส่งรายการวัสดุและราคาที่ประเมินถึงขบวนการสภาองค์กรชุมชนจังหวัดเลยต่อไป ซึ่งทำให้พวกเราเห็นว่ากว่าโครงการบ้านพอเพียงจะมาถึงพื้นที่ “คนทำงาน” ต้องทำงานหลายอย่าง หลายขั้นตอน และทุ่มเทพลังกายพลังใจมากเพียงใด

2) เกือบจะเป็น “บ้าน” หลังได้รับการอนุมัติโครงการฯ คณะทำงานสภาองค์กรชุมชนตำบลโนนป่าซางได้แจ้งผู้นำชุมชนหมู่บ้านเป้าหมายเพื่อลงพื้นที่สำรวจร้านค้าวัสดุและดำเนินการจัดซื้อวัสดุในร้านค้าที่ให้ราคาเหมาะสมและมีวัสดุของแถมช่วยเหลือครัวเรือนผู้รับประโยชน์เพื่อนำส่งแก่ครัวเรือน คำว่า “เสียดายน้ำใจ” ดูจะปรากฏชัดในขั้นตอนนี้ โดยแนวคิดการทำงานของ พอช. ส่วนหนึ่ง ผสมกับความคิดของชุมชน กล่าวคือ ภาพการลงแรงร่วมมือเพื่อการปรับปรุงซ่อมสร้างปรากฏออกมาในลักษณะของการ “ระดมแรงงาน” อาทิ ผู้นำชุมชน, ญาติพี่น้อง, ช่างชุมชน, ชาวบ้าน เพื่อดำเนินการซ่อมแซมปรับปรุงครัวเรือน โดย “เจ้าบ้าน” และ “ผู้นำชุมชน” นอกจากทำหน้าที่ช่วยเหลือด้านแรงงานแล้ว ยังทำหน้าที่เลี้ยงดูปูเสื่อในเรื่องอาหารและเครื่องดื่มให้แก่แรงงานที่มาร่วมด้วยช่วยกัน จากการพูดคุย พบว่า ครัวเรือนใช้เวลาซ่อมสร้างบ้านจำนวนน้อยที่สุด คือ จำนวนครึ่งวัน และนานที่สุด จำนวน 4 วัน

3) กลายเป็น “บ้าน” หลังการปรับปรุงซ่อมสร้างบ้านเรียบร้อยแล้ว คณะทำงานโครงการระดับชุมชนและตำบลยังมีการตรวจงาน รับมอบงานส่งมอบบ้าน และมีการจัดทำสื่อสาธารณะเพื่อการประชาสัมพันธ์โครงการบ้านพอเพียงชนบทของตำบลโนนป่าซางในสื่อสาธารณะ เช่น YouTube เป็นต้น โดยการสัมภาษณ์ตัวแทนครัวเรือนและถ่ายภาพพื้นที่บ้านและรอบบ้านของครัวเรือนผู้รับประโยชน์จากหมู่ที่ 2, 4, 9, 12 รวมทั้งเก็บภาพครัวเรือนผู้รับประโยชน์หลังการดำเนินงานซ่อมสร้างเพื่อประกอบการรายงานผลการดำเนินงานโครงการฯ ส่งขบวนการสภาองค์กรชุมชนจังหวัดเลยต่อไป

ในปัจจุบันภาพที่เกิดขึ้นกับครัวเรือนผู้รับประโยชน์จะเป็นความสุขจากการที่ได้รับการบ้านใหม่จากการซ่อมสร้างของโครงการฯ ซึ่งสะท้อนความรู้สึกในใจผ่านเสียงที่ตนเองได้รับ

เจียม โพธิ์ศรี กล่าวว่า ... “สภาพปัญหาของบ้านก่อนการซ่อมสร้าง คือ สังกะสีเก่า เกิดสนิม หลังคารั่ว สภาพบ้านไม่มั่นคง ปัจจุบันที่ได้รับการซ่อมสร้าง คือ ได้หลังคาสังกะสีใหม่ทั้งหลัง ส่งผลให้สามารถกินอัม นอนอุ่น สามารถตื่นไปวัดไปวาได้ทุกวัน เพราะสุขภาพจิตใจดีขึ้น ดีใจว่ามีคนไปช่วยเหลือบ้านตัวเอง”

ถ่อน กงสถิตย์ กล่าวว่า ... “สภาพบ้านแต่ก่อนหลังคารั่ว ห้องน้ำมีปัญหา ไม่มีหน้าต่างมิดชิด ไม่มีที่นั่งภายในและนอกตัวบ้าน มีเพียงการช่วยเหลือซ่อมแซมบ้านและอาหารแห้งจากพระสงฆ์ในชุมชนบ้าง เล็กน้อย แต่ ปัจจุบันที่ได้รับการซ่อมสร้างจากโครงการฯ คือ มีชานนอกบ้าน มีที่นั่งเล่นรับลมได้ มีหลังคา ยื่นออกมานอกตัวบ้าน สามารถรับรองแขกที่มาเยี่ยมเยียนได้ “บ้านดูเป็นบ้าน” มากขึ้น”

ชาติ ดวงภูเขียว กล่าวว่า ... “ก่อนหน้านี้น้ำบ้านไม่สมบูรณ์เลย ไม่มั่นคง ไม่แข็งแรง โครงสร้าง ตัวบ้านเป็นไม้ หลังคามุงหญ้า เวลาฝนตกน้ำจะท่วมขัง ปัจจุบันมีการซ่อมสร้างปรับเปลี่ยนโครงสร้างส่วนบน คือ โครงสร้างเหล็กและหลังคามุงสังกะสี ต่อเติมประตูหน้าต่างให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นกว่าเดิมมาก ถือว่า เป็นบุญของตนเองที่ได้รับการช่วยเหลือ”

พันธุ์ ฤทธิชัย กล่าวว่า ... “สภาพปัญหาของบ้านก่อนการซ่อมสร้าง คือ โครงสร้างบ้านเป็นไม้ หลังคามุงด้วยหญ้า และบันไดขึ้นบนบ้านไม่ดี ปัจจุบันได้รับการต่อเติมห้องจากบ้านหลังใหญ่ออกด้านข้าง เป็นห้องย่อยเพื่อใช้เป็นที่พักนอน มีความสะดวกสบายมากขึ้น ไม่ต้องขึ้น/ลงบันได เพราะอายุมากแล้ว อันตราย ดีขึ้นมาก”

สิงห์ นามไตร กล่าวว่า ... “บ้านเป็นบ้านไม้เก่าหลายสิบปี มุงด้วยสังกะสีเก่า อายุบ้านหลายปีหลังคาจึงเกิดสนิมและรั่ว เวลาฝนตกจะมีปัญหาเรื่องน้ำที่รั่วลงพื้นไม้บนบานชั้น 2 เปียก เอะอะและต้องย้ายที่นอนบ่อย รอบนอกบ้านจะมีน้ำขัง เป็นพื้นดิน เอะอะและเช่นกัน ปัจจุบันได้รับวัสดุเป็นไม้ฝาเฌอร่าเพื่อปรับปรุงผนังบ้าน รอบบ้าน ทั้งหลัง และได้บันไดขึ้นตัวบ้านชั้น 2 ชีวิตดีขึ้นมาก ไม่ต้องเปียก ไม่ต้องย้ายที่นอนบ่อย”

แดง วรรณลา กล่าวว่า ... “บ้านมีลักษณะเป็นกระท่อม ต้นเสาทำจากไม้ยูคาลิปตัส สังกะสีเก่าขึ้นสนิม หลังคารั่ว ผนังบ้านเก่า เวลาฝนตกน้ำจะท่วมขังพื้นบ้าน ปัจจุบันที่ได้รับการซ่อมสร้างจากโครงการฯ คือ ได้ยกบ้านใหม่ทั้งหลัง เปลี่ยนเสาใหม่ ปัจจุบันนอนหลับสบายดี ลูกหลานไม่ต้องวิ่งหนีเวลาฝนตก”

ทองสนุก ประเสริฐนุ กล่าวว่า ... “สภาพปัญหาของบ้าน คือ โครงสร้างส่วนบนเป็นสังกะสีเก่าเกิดสนิม ส่วนหลังคาอีกครั้งหนึ่งมุงด้วยหญ้า ไม่สามารถขึ้นไปนอนชั้น 2 ได้ เพราะหลังคารั่ว ส่วนพื้นล่างจะประสบปัญหาน้ำท่วมขัง ปัจจุบันได้รับการถมดินให้สูงขึ้น อีฐ ประตุ หน้าต่าง และอยู่ระหว่างการซ่อมสร้าง/ปรับปรุง”

กระบวนการทำงานของโครงการบ้านพอเพียงชนบทในตำบลโนนป่าซางคงไม่สำเร็จราบรื่นได้ หากปราศจากความร่วมไม้ร่วมมือของ “พหุภาคี” ในพื้นที่ ซึ่งมีทั้งความร่วมมือและการสนับสนุนจากภายในชุมชนและภายนอกชุมชน กล่าวคือ ภายในชุมชน ได้รับการสนับสนุนจากหลายส่วน ได้แก่ 1) เครือญาติของครัวเรือนผู้รับประโยชน์ มีบทบาทการสนับสนุนหลัก คือ ช่วยเป็นแรงงานและสมทบค่าใช้จ่ายในการต่อเติมบ้าน เช่น ครัวเรือนนาย ก ลูกหลานช่วยสมทบค่าใช้จ่าย 10,000 บาท เพื่อให้การซ่อมสร้างขยายให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น 2) ผู้นำท้องที่และชาวบ้าน มีบทบาทการสนับสนุนหลัก คือ การสำรวจครัวเรือนผู้รับประโยชน์ การประสานการทำงานร่วมกัน การประชุมพิจารณากลับกรองและคัดเลือกครัวเรือนการเป็นแรงงานและการสมทบค่าอาหารและเครื่องดื่มดูแลแรงงาน 3) กองทุนหมู่บ้าน (กทบ.) มีบทบาทการสนับสนุนหลัก คือ การสมทบสวัสดิการอาหารและเครื่องดื่มช่วยเหลือครัวเรือนผู้รับประโยชน์ จำนวนเฉลี่ย 1,000 บาทต่อหมู่บ้าน ซึ่งแม้จะไม่มากแต่ก็ช่วยได้มากในครัวเรือนที่มีจำกัดเรื่องรายได้ เช่น ครัวเรือนผู้สูงอายุ ผู้พิการ หรือผู้ด้อยโอกาสประเภทต่าง ๆ เป็นต้น

ส่วนภาคีภายนอกชุมชน พบว่ามีหลายภาคส่วนที่เข้าร่วมในกระบวนการทำงาน ได้แก่ 1) สภาองค์กรชุมชนตำบล ซึ่งเป็นภาคส่วนหลักในการขับเคลื่อนการทำงานในพื้นที่ เสมือน “ตัวกลาง” ที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงการทำงานระดับชุมชนและระดับจังหวัด โดยมีบทบาทการสนับสนุนหลัก คือ การประสานงานและการจัดการ

เอกสาร/ข้อมูล, การส่งต่อข้อมูล, การติดตามผลการพิจารณาจากขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัด, การเป็นช่องทางเปิดบัญชีรับโอนเงินช่วยเหลือ 2) สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอผาขาว มีบทบาทการสนับสนุนหลัก คือ การช่วยปรับปรุงห้องน้ำของครัวเรือนเป้าหมายที่มีฐานะยากจนและเป็นผู้สูงอายุ/ผู้พิการ/ผู้ด้อยโอกาสตามแผนงานและภารกิจของส่วนราชการและภาครัฐ และ 3) องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำสวย บทบาทการสนับสนุน คือ การมอบหมายช่างท้องถิ่นร่วมในการประเมินวัสดุและราคาของครัวเรือนผู้รับประโยชน์ร่วมกับผู้นำชุมชนและคณะทำงานโครงการฯ ระดับตำบล

อย่างไรก็ตาม เมื่อประเมินความพึงพอใจในการทำงานอย่างง่ายโดยวิธีการตั้งคำถามและเชิญชวนให้อภิปรายถึงเหตุผลของการตัดสินใจ พบว่า โดยภาพรวมคณะทำงานโครงการฯ และครัวเรือนผู้รับประโยชน์ประเมินคะแนนความพึงพอใจอยู่ที่ระดับดีมาก เนื่องจากสิ่งที่ได้รับเป็นรูปธรรม เป็นไปตามที่ตกลงและพูดคุยกันไว้ เกิดความคาดหวังที่ตั้งไว้ และเกิดการช่วยเหลือกันและกันของชาวบ้าน โดยเฉพาะการเห็น “น้ำใจ” ของคนในชุมชนที่สนับสนุนในรูปเงินทุน วัสดุ แรงงาน ซึ่งหาได้ยากในยุคสมัยที่มีแต่การแข่งขันและทำงานแลกค่าตอบแทนเป็นหลัก มีเพียงข้อสังเกตเล็กน้อยเกี่ยวกับการประเมินวัสดุและราคาโดยช่างท้องถิ่นซึ่งเป็นบุคคลจากภายนอกชุมชนยังขาดประสบการณ์การทำงานและการประเมิน ทำให้การประเมินเกิดความผิดพลาดเรื่องวัสดุที่ขาดหรือเกิน แต่เป็นปัญหาเพียงเล็กน้อยเท่านั้น นอกจากนี้การใช้ราคากลางที่ใช้ควบคู่กับการประเมินที่ได้จะค่อนข้างสูงกว่าช่างภายในชุมชน

แม้โดยภาพรวมความสำเร็จจากการทำงานที่ร่วมด้วยช่วยกันในรูปแบบ “เสปียงน้ำใจ” จะเกิดขึ้นและขลุอมจิตใจแก่ครัวเรือนผู้รับประโยชน์แล้ว แต่หากฟังมุมมอง “ติเพื่อก่อ” ซึ่งหมายถึงเสียงสะท้อนของคนทำงานเพื่อการพัฒนาและปรับปรุงในระยะต่อไปแล้วก็น่าสนใจไม่น้อย อาทิ 1) การประเมินประเภท/จำนวนวัสดุและราคาต่อครัวเรือน ควรใช้ช่างภายในชุมชนเพื่อสร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วมในการทำงานเพื่อคนในชุมชน ซึ่งเป็นแผนที่คณะทำงานโครงการฯ ตำบลโนนป่าซางตระหนักและต้องออกแบบการทำงานร่วมกันในระยะต่อไป 2) ชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้องอาจแสวงหางบประมาณที่เหมาะสมสำหรับการช่วยเหลือครัวเรือนผู้รับประโยชน์ที่เสนอว่าควรอยู่ที่ประมาณ 25,000-40,000 บาทต่อครัวเรือน เพื่อที่จะได้สร้างบ้านให้เสร็จสมบูรณ์และอยู่ได้ระดับที่ดีขึ้นตามลำดับ และ 3) กรณีพื้นที่ตำบลโนนป่าซาง อยู่ห่างไกลจากเขตเมือง ทำให้การสำรวจร้านค้าวัสดุดำเนินการได้ลำบาก และต้องมีต้นทุนค่าใช้จ่ายบ่อยครั้ง ดังนั้นอาจต้องตระหนักและออกแบบการจัดการเรื่องงบประมาณสำหรับการบริหารจัดการในบางรายการเพื่อเป็นการสนับสนุนคณะทำงาน เช่น การเดินทาง การประสานงาน เป็นต้น และช่วยเหลือครัวเรือนผู้รับประโยชน์ซึ่งมีความเดือดร้อนเรื่องรายได้เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว อาทิ ค่าอาหาร ค่าเครื่องดื่ม หรือค่าจ้างช่างเฉพาะในบางรายการที่แรงงานไม่สามารถจัดการได้ เช่น ช่างไฟ ช่างเชื่อม เป็นต้น ซึ่งเป็นแนวทางที่คณะทำงานต้องปรับปรุงเพื่อให้การขับเคลื่อนในระยะต่อไปมีทิศทางที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

“
บ้านพอเพียงเป็นคำที่เหนือกว่าคำว่าบ้าน
ได้ทั้งใจ ได้ทั้งวัฒนธรรม ได้ทั้งพี่ทั้งน้อง
ได้ดูแลผู้ด้อยโอกาส บ้านเป็นเรื่องสำคัญ
เป็นปัจจัยสี่ของคน แต่มีคนเข้ามาเยี่ยมชม
แล้วมาซ่อมแซมปรับปรุงบ้านให้
ก็คือว่าเป็นบุญเป็นفينของชาวบ้านแล้ว

”

